

Beretning om den økonomiske udvikling i Grønland i 1997/1998

Det rådgivende udvalg vedrørende Grønlands økonomi blev nedsat af statsministeren i august 1988. Udvalget har til opgave at følge den økonomiske udvikling i Grønland og afgive beretninger herom til statsministeren og Grønlands Hjemmestyre. Statens myndigheder skal holde det rådgivende udvalg underrettet om alle foranstaltninger af betydning for de økonomiske forhold i Grønland, og udvalgets udtalelse skal indhentes, inden der foretages væsentlige ændringer i de retningslinier, som ligger til grund for ydelse af statstilskud, samt ved andre statslige dispositioner, der har en væsentlig betydning for Grønlands økonomi.

Udvalget kan efter anmodning fra de grønlandske myndigheder rådgive om tilrettelæggelsen af den generelle økonomiske politik i Grønland og om væsentlige økonomiske spørgsmål i øvrigt.

Det forudsættes, at udvalget etablerer et nært samarbejde med de grønlandske myndigheder omkring fremskaffelse af det fornødne økonomiske og statistiske dokumentationsmateriale.

Udvalget består af en formand og 6 medlemmer, hvoraf Statsministeriet udpeger formanden og 3 medlemmer. De øvrige medlemmer udpeges af Finansministeriet, Danmarks Statistik og Grønlands Hjemmestyre. Udvalget har følgende sammensætning:

Formand:	Professor Christen Sørensen
Medlemmer:	Direktør Peter Beck Underdirektør Anders Møller Christensen Kontorchef Henrik Hjortdal Kontorchef Jens Pagter Kristensen Kontorchef Vøgg Løwe Nielsen Lektor Finn Tarp
Sekretariat:	Konsulent Steen Ryd Larsen Specialkonsulent Troels Horn Fuldmægtig John Vestergaard Kontorfuldmægtig Karen Langner
UDVALGETS ADRESSE:	Det rådgivende udvalg vedrørende Grønlands økonomi Statsministeriet Prins Jørgens Gård 11 1218 København K
	Telefon: 45 33 92 33 00 Telefax: 45 33 11 16 65 Internet: stm@stm.dk

Kort på forsiden bragt med tilladelse fra Arctic Information

ISSN 0905-2747

Konklusioner

1. Den økonomiske situation

I udvalgets forudgående beretning - om den økonomiske udvikling for 1997/98 - pegede udvalget på risikoen

for, at rejepriiserne forblev på det lave niveau, som de var kommet ned på i 1997. Herved ville det mere beherskede væksttempo i den grønlandske økonomi fortsætte ind i 1998 med heraf følgende negative konsekvenser for bl.a. hjemmestyrets konsolideringspolitik.

Omkring årsskiftet 1997/98 indtraf imidlertid en vending i verdensmarkedspriserne på rejer, som gennem de første ti måneder af 1998 steg med omkring 10 pct. Samtidig har fiskeriet fra 1997 til 1998 været stigende. Endelig bidrog også en fortsat opgang i priserne på hellefisk til en positiv udvikling i indtægterne.

Det er således udvalgets vurdering, at efter en beskeden fremgang i de samlede indkomster i 1997 har der været tale om en stærkere indkomstvækst i 1998. Disse udsving skyldes især fiskeriet.

Med de seneste vurderinger af rejegydemassen og den heraf følgende biologiske rådgivning for 1999 er der udsigt til en stabil udvikling i rejefiskeriet. På baggrund af den biologiske rådgivning har landsstyret hævet fangstkvoterne for rejer og krabber i 1999. I forhold til rejekvoterne for 1998 (efter opjusteringer i løbet af året) er rejekvoterne ved Vestgrønland for 1999 øget med ca. 5½ pct. Rejepriiserne steg gennem første halvår af 1998, men er siden faldet. Priseniveauet ligger dog fortsat (jf. rejepriisindekset for november 1998) væsentligt over prisniveauet på samme tidspunkt året før.

Selvom risikoen for en tilbagegang i indkomsterne således ikke viste sig at blive aktuel, giver udviklingen i hjemmestyrets budgetter alligevel anledning til bekymring, jf. det efterfølgende afsnit.

Hjemmestyrets finanser har været ekspansive i 1997-98. Den økonomiske politik har hermed bidraget til at stimulere økonomien, men også forøget de budgetmæssige problemer i 1998 på trods af den positive udvikling i eksportsektoren.

2. Den økonomiske politik¹

Den økonomiske politik har gennem en årrække været tilrettelagt ud fra målsætningerne om konsolidering af de offentlige budgetter samt opnåelsen af pris- og omkostningsstabilitet. I overensstemmelse hermed udviste landskassens regnskab overskud fra 1988, og prisstigningstakten er faldet til mellem en halv og godt 1 pct. p.a. fra 1995 - hjulpet på vej af uændrede og reducerede offentlige takster.

Siden 1996 er et betydeligt overskud på drifts- og anlægsbudgettet - på 139 mio. kr. - imidlertid vendt til et tilsvarende stort underskud i 1998 (157 mio. kr. efter vedtagelsen af tillægsbudgettet i november).

Forværringen, som især ligger i 1998-budgettet efter vedtagelsen af tillægsbevillingsloven pr. november (TB2), skyldes en betydelig, løbende opdrift på driftsbudgettet dette år samt en vækst i anlægsudgifterne som følge af udskydelser i anlægstakten gennem 1996-97.

Stigningen i driftsudgifterne fra 1997 til 1998 (TB2) nærmer sig 10 pct., hvoraf de godt 6 procentpoint var forudset i finansloven, mens de resterende godt 3 pct. er et resultat af de efterfølgende tillægsbevillinger. Når der tages hensyn til en teknisk omlægning, skønnes den reale stigning i driftsudgifterne til omkring 6 pct. i 1998.

Udvalget finder udviklingen i hjemmestyrets driftsudgifter bekymrende, ikke mindst fordi der har været tale om en slækkelse af udgiftspolitikken, som der ikke var budgettet med i finanslovsforslaget. Samtidig finder lempelsen sted i en periode, hvor fiskeriet har været stigende og eksportpriserne for opadgående. Den positive udvikling i produktion og indkomster skulle i stedet begrunde en stramning af den økonomiske politik af hensyn til en jævnere udvikling på bl.a. arbejdsmarkedet, og under alle omstændigheder skulle den positive udvikling lette bestræbelser på at konsolidere de offentlige finanser - fremfor at øge problemerne.

Med de store investeringsopgaver inden for boligområdet og i forbindelse med renoveringer af infrastrukturer, som hjemmestyret står over for de kommende år, skærpes kravene til de offentlige finanser yderligere. Dette er ikke mindst tilfældet, da der er en udpræget tendens til at lægge opgaverne - og hermed den finansielle byrde - over på det offentlige.

Af hensyn til bl.a. den langsigtede dynamik i det grønlandske samfund er der behov for en stramning af den udgiftspolitiske prioritering fremover.

Med Grønlands store afhængighed af bl.a. verdensmarkedspriserne på rejer, og med det kraftige gennemslag, som ændringer heri afstedkommer i indkomsterne og på landskassens budgetter, består opgaven i at sikre et tilstrækkeligt økonomisk fundament, så gældsproblemer ikke opstår i tilfælde af en vending i konjunkturerne. Det er derfor efter udvalgets opfattelse vigtigt, at hjemmestyret genoptager den konsolideringspolitik, som kendetegnede perioden fra sidst i 1980'erne til medio 1990'erne.

Ved en vurdering af gældsafviklingspolitikken må også de hjemmestyreejede selskaber og virksomheder inddrages, da landskassen gennem disse ejerskaber risikerer yderligere tab som følge af eventuelle konjunkturtilbageslag.

En opgørelse over den konsoliderede nettogæld i landskassen og de fem største selskaber viser en stigning i den samlede nettogæld fra 1993 til 1997 på 684 mio. kr. Nettogælden steg i de hjemmestyreejede selskaber med mere end 1,7 mia. kr. fra ultimo 1993 til ultimo 1997, mens landskassens nettogæld faldt med over 1 mia. kr. til et nettotilgodehavende på 266 mio. kr. ultimo 1997.

Stigningen i selskabernes nettogæld har fundet sted i en periode, hvor de regnskabsmæssige resultater langt fra har kunnet begrunde gældssætningen med tilsvarende store afkast af den investerede kapital. Selv om de 1997-regnskaber, der foreligger for de store hjemmestyreejede selskaber, gennemgående viser stigende overskud, indebærer det høje gælds niveau fortsat betydelige risici for de offentlige finanser.

3. Bolig- og byggepolitik

Udvalget har i kapitel 2 analyseret boligsituationen fra 1965 samt foretaget en vurdering af boligbehovet frem til 2008 og de hermed forbunde finansieringsforhold.

Boligforsyningen i Grønland er siden 1965 forbedret betydeligt. Væksten i boligbestanden har været væsentlig stærkere end befolkningsvæksten, og antallet af indbyggere pr. bolig er herved reduceret fra godt 5 personer pr. bolig i 1965 til 2,62 personer pr. bolig i 1998. Til sammenligning er antallet af indbyggere pr. bolig i Danmark på 2,14 (1998)², hvortil kommer, at gennemsnitsstørrelsen af boligerne i Grønland ligger markant under gennemsnitsstørrelsen i Danmark.

Udviklingen i den grønlandske boligsektor har i en lang årrække været præget af en vandring fra bygder til byer. Boligsituationen i de største byer er i dag præget af ventetider på udlejningsboliger på mellem 4 år og 13 år (i Nuuk) for 2-3 værelses lejligheder. Vanskelighederne ved at skaffe boliger giver ikke blot problemer for de pågældende personer og husstande, som ønsker en (anden) bolig, men giver samtidig problemer på arbejdsmarkedet i form af nedsat mobilitet i arbejdsstyrken samt ekstraomkostninger i forbindelse med tilkaldelse af arbejdskraft fra fx Danmark, idet der ofte må findes dyre hurtigløsninger på boliganskaffelsen.

De lange ventelister og -tider skyldes især boligpolitikken. Op mod 70 pct. af de grønlandske boliger ejes i dag af hjemmestyret og kommunerne, og de resterende 30 pct. udgøres stort set af de offentligt støttede selvbyggerhuse og boligstøttehuse (BSU-huse). Fælles for praktisk taget alle boligkategorier er, at de er opført med en meget betydelig økonomisk støtte fra det offentlige.

De senere års boligbyggeri (baseret på ibrugstagningstilladelserne fra 1993-97) har for 42 pct.'s vedkommende bestået af offentligt udlejningsbyggeri, 33 pct. selvbyggeri, 9 pct. andelsboliger og 6 pct. boligstøttehuse. Disse boligformer belaster de offentlige budgetter med mindst 50 pct. af opførelsesomkostningerne³.

Det offentlige udlejningsbyggeri finansieres 100 pct. af hjemmestyret og kommunerne. Ved beregningen af huslejen indgår et kapitalafkast på 2,75 pct. af kvadratmeterprisen over 6.500 kr., hvilket langt fra svarer til renteomkostninger på den investerede kapital. Boligstøttehusene opføres med mulighed for 100 pct. offentlig lånefinansiering (heraf 30 pct. som tilskud). Selvbyggerhusene opføres med rente- og afdragsfrie lån på 95 pct. af materialeudgiften. Endelig har det siden 1990 været muligt at opføre andelsboliger med rente- og

afdragsfrie lån fra hjemmestyret og kommunen på i alt 66 pct. af de samlede opførelsesomkostninger, idet den resterende del finansieres af andelshaveren personligt og gennem andelsforeningen.

Grønlands Hjemmestyre, Økonomidirektoratet har i oktober 1998 beregnet subsidieelementet (ekskl. den eksterne byggemodning) i de forskellige boligformer, som opføres i dag. Beregningerne viser subsidier, som i forhold til opførelsesomkostningerne ligger på mellem 53 pct. for BSU-huse (ekskl. værdien af rentefradraget) og 96 pct. for det offentlige udlejningsbyggeri. Subsidieelementet i andelsboligerne er beregnet til 67 pct.

En vurdering af boligbehovet ved hjælp af boligventelister er i sig selv problematisk. Ventelister i sig selv fører til endnu længere ventelister, idet mange af sikkerhedsmæssige grunde ("man ved jo aldrig") lader sig registrere på en venteliste, da udgifterne hertil er forholdsvis begrænsede.

Et skøn over boligbehovet kan i stedet tage udgangspunkt i såkaldte boligdækningsgrader, som registrerer det faktiske antal boliger i forhold til det antal boliger, der er behov for, såfremt alle samboende og enlige over fx 19 år skal kunne anvise en bolig. Grønlands Statistik har beregnet dette boligbehov ("det potentielle boligbehov") primo 1998 fordelt på 17 grønlandske kommuner. Beregningerne viser, at såfremt 95 pct. af bolig efterspørgslen skulle i mødekomes, var der behov for 2.700 nye boliger⁴.

Udvalget har på grundlag af denne opgørelse videreført den beregnede bolig efterspørgsel frem til 2008 baseret på Grønlands Statistiks befolkningsfremskrivning og en boligdækningsgrad på 95 pct. Det er endvidere forudsat, at der herudover er en stigning i bolig efterspørgslen pr. indbygger (over 19 år), som svarer til den registrerede udvikling i perioden 1988-98.

Resultatet er, at der i 2008 vil være et samlet behov for 5.200 nye boliger - bestående af 2.700 boliger som følge af "underforsyningen" primo 1998 og 2.500 boliger som et resultat af befolkningsudviklingen og den stigende efterspørgsel efter boliger pr. indbygger. Dækningen af dette boligbehov ville bringe antallet af indbyggere pr. bolig ned på 2,14. Til sammenligning kan det anføres, at antallet af indbyggere pr. bolig i Danmark er 2,14 (se fodnote 2). Det hører imidlertid med i billedet, at boligarealet pr. indbygger er betydeligt større i Danmark⁵.

Under de nuværende finansierings- og subsidieringsforhold vil opførelsen af 5.200 nye boliger stille store krav til de offentlige finanser.

På landstingssamlingen i efteråret 1998 vedtoges to forslag, som vil kunne nedbringe det gennemsnitlige subsidieelement i de grønlandske boliger. Det vedtoges, at selvbyggerhuse nu også kan opføres i de største byer, og der vedtoges en ny finansieringsordning (10/40/50-ordningen) for private enfamiliehuse. Efter den sidstnævnte ordning, kan private enfamiliehuse fremover finansieres ved, at ejeren selv indskyder 10 pct. af byggesummen, mens hjemmestyret/kommunen indskyder et 15 årigt rente- og afdragsfrit lån på 40 pct. af byggesummen. Det offentlige lån afvikles efter de 15 år over de efterfølgende 10 år med en rente svarende til Nationalbankens diskonto plus 3 pct.-point. De sidste 50 pct. af opførelsesomkostningerne finansieres ved realkredit-/banklån og forudses afviklet over de 15 år, hvor det offentlige lån er rente- og afdragsfrit. Subsidieelementet ved byggeri efter denne nye 10/40/50-model er af hjemmestyrets økonomidirektorat beregnet til 33 pct. af opførelsesomkostningerne (23 pct. hvis der ses bort fra skatteværdien af rentefradraget).

Ved beregningen af kravet til de offentlige finanser ved et byggeri af 5.200 nye boliger er der taget hensyn til disse nye tiltag. Det er således antaget, at den nye finansieringsordning for enfamiliehuse vinder indpas i 8 pct. af nybyggeriet, samt at selvbyggerboligerne vil udgøre 20 pct. af det fremtidige boligbyggeri. Det antages herudover, at den gennemsnitlige bolig i det samlede nybyggeri fremover vil være på 80 m² samt at kvadratmeterprisen (inkl. intern byggemodning) er på 13.500 kr. (1999-prisniveau).

Under de opstillede forudsætninger vil det samlede kapitalkrav i forbindelse med investeringerne i de 5.200 nye boliger være på 4,6 mia. kr. eller 460 mio. kr. årligt over en tiårig periode. De hertil svarende udgifter i form af subsidier fra hjemmestyret vil - under de nugældende regler - være på godt 370 mio. kr. årligt, hvilket svarer til 8 pct. af hjemmestyrets samlede indtægter på finansloven for 1999. Der er heri ikke indregnet

øgede udgifter til boligsikring, boligbørnetilskud, byggemodning eller manglende indtægter i form af eventuelle restancer⁶.

Der er således tale om meget store investeringer, som stiller betydelige krav til såvel arbejdsmarkedet som de offentlige finanser. Der er derfor behov for snarligt at tage stilling til:

- a. *hvordan der sikres en tilstrækkelig kapacitet i form af arbejdskraft og kapitalapparat i bygge- og anlægssektoren til at gennemføre de store bygge- og renoveringsopgaver,*
- b. *hvordan disse investeringer skal finansieres, herunder om man fra politisk side er rede til at yde subsidier i det omfang, der i givet fald vil være tale om efter de nugældende regler.*

Kapaciteten i bygge- og anlægssektoren

Det er udvalgets bedømmelse, at en afgørende vanskelighed ved at indhente efterslæbet i boligsektoren, øge boligforsyningen i takt med efterspørgslen og gennemføre den tilsigtede renoveringsindsats ligger i tilvejebringelsen af en tilstrækkelig, faglært arbejdsstyrke inden for bygge- og anlægsvirksomhed.

En (nød)løsning kunne være, at tilkalde arbejdskraft udefra, hvilket ud fra såvel kortsigtede som langsigtede betragtninger ikke er tilrådeligt. Dels vil det på kort sigt skærpe problemerne med kødannelse på boligmarkedet, dels vil det modvirke etableringen af en passende stor grønlandsk, faglært arbejdsstyrke inden for bygge- og anlægssektoren.

En bedre langsigtet løsning er efter udvalgets opfattelse, at der sikres en øget tilgang af faglært arbejdskraft til bygge- og anlægssektoren gennem de grønlandske uddannelsesinstitutioner. Det er påfaldende, at der bl.a. som følge af et frafald på to tredjedel af dem, der er under lærligeuddannelse i sektoren, kun uddannes ca. 20 faglærte årligt. Af både sociale og samfundsøkonomiske grunde bør dette frafald nedbringes. Hertil kommer, at en mere jævn byggerytme kunne søges opnået gennem en bedre tilrettelæggelse af de offentlige investeringer fx ved opstillingen af faste flerårige anlægsbudgetter i hjemmestyret og kommunerne, som er de dominerende udbydere på bygge- og anlægsmarkedet.

Med i en sådan langsigtet plan er tilvejebringelsen af byggemodnede arealer, hvilket ikke mindst er påkrævet i Nuuk, hvor det udækkede boligbehov er størst. Kombinationen af en stor udækket efterspørgsel efter boliger samt behovet for renoveringer i den eksisterende boligmasse stiller store krav til planlægningen af den kommende investeringsaktivitet, herunder den tidsmæssige rækkefølge. I Nuuks tilfælde må der givetvis startes med et nybyggeri, idet det ellers er vanskeligt at forestille sig en løsning på genhusningsproblemet, mens en større renoveringsindsats gennemføres.

Hvordan skal investeringerne finansieres, og er man fra politisk side rede til at yde subsidier i det omfang, der i givet fald vil være tale om efter de nugældende regler?

Med en fortsat betydelig subsidiering vil kødannelsen ikke kunne afvikles over de første mange år. Men en reduktion i boligstøtten - fx til dem der i højere grad er i stand til at betale for deres boligforbrug - vil kunne medvirke til at skære toppen af boligkøen samt lette presset på bygge- og anlægssektoren.

Det er udvalgets boligpolitiske konklusion, at det helt centrale valg står mellem kø- eller betalingsvejen, såfremt der ikke skal gennemføres en betydelig omprioritering til boligsektoren fra andre dele af de offentlige budgetter eller tilsvarende skattestigninger. På betalingsvejen drejer det sig især om at øge egenfinansieringen i ejer- og andelsboligerne samt nedbringe dele af subsidieringen af udlejningsboligerne. Dette vil være muligt, samtidig med at de ønskede sociale hensyn fortsat kan varetages.

Med hensyn til en stigende egenfinansiering i nyopførte private enfamiliehuse er den 10/40/50-ordning, som blev vedtaget på landstingssamlingen i efteråret 1998, et skridt på vejen. Denne ordning kunne udbredes til også at gælde i fx privat udlejningsbyggeri. Udvalgets beregninger viser eksempelvis, at en fremtidig ligelig fordeling mellem 60/40-byggeri og 50/40/10-byggeri under givne forudsætninger ville reducere hjemmestyrets økonomiske belastning ved subsidiering af 5.200 nye boliger over en tiårig periode fra 3,7 mia. til 2,9 mia. kr. En udvidet brug af 50/40/10-modellen vil således alt andet lige mindske hjemmestyrets

finansieringsproblem ved et øget nybyggeri. Krav om en højere grad af egenfinansiering i ejerboliger vil også være en vej til at fremme en større opsparing i det grønlandske samfund.

En måde, hvorpå man kan øge lejernes egenbetaling for boligbenyttelsen uden at sætte den sociale balance over styr, er at øge huslejen for de højere indkomstgrupper i udlejningsbyggeriet. Til illustration af mulighederne for i øget omfang at lade de højeste indkomstgrupper betale en større andel af deres husleje har udvalget gennemført nogle beregninger under alternative forudsætninger med hensyn til egenbetaling.

Forudsættes det eksempelvis, at husstande med indkomster over 300.000 kr. selv skal betale mindst 20 pct. af deres bruttoindkomst i husleje, vil dette betyde øgede lejeindtægter på 170 mio. kr. årligt. Udvalget har også gennemført beregninger med egenbetalingsandele på hhv. mindst 10 pct. og 15 pct. af bruttoindkomsten. Når beregningsresultatet med en egenbetalingsandel på mindst 20 pct. er fremhævet her, skyldes det ikke mindst, at boligudgifterne for lejerhusstande i Grønland i gennemsnit er 20 pct. af husstandsindkomsten (jf. tabel 2.6.3 med tilhørende bemærkninger).

En øget egenbetalingsandel for højindkomstgrupperne vil således kunne give et væsentligt bidrag til finansieringen af de kommende års boligpolitiske opgaver, herunder renoveringsindsatsen. En øget egenfinansiering vil samtidig medvirke til, at også omkostningerne ved boligforbruget indgår i den enkelte forbrugers valg af, hvordan hans eller hendes forbrug skal sammensættes. Dette vil i sig selv reducere boligforbruget.

Det følger af det ovenstående, at udvalget anbefaler, at boligfinansieringssystemet og boligsubsidieringen grundlæggende revurderes.

4. Andre strukturpolitiske emner

Med udgangspunkt i den grønlandske økonomis særlige karakteristika i form af et snævert erhvervsmæssigt grundlag, stor sårbarhed overfor udefra kommende påvirkninger, et hjemmemarked, der er opsplittet i mange små enheder, et relativt højt omkostningsniveau samt en stor offentlig sektor med tilknyttede hjemmestyreejede virksomheder drøftes i kapitel 1 en række områder, hvor den grønlandske erhvervssektor kan tilføres øget dynamik og bedre udviklingsmuligheder.

Det er udvalgets vurdering, at mulighederne for at inddrage privat ejerskab i de konkurrenceudsatte dele af KNI bør undersøges. Men det er vigtigt at sikre, at privatiseringer ikke blot indebærer, at et offentligt monopol erstattes med et privat monopol.

For at modvirke en eventuel frygt hos potentielle, private investorer for, at de hjemmestyreejede virksomheder vil udøve en dominerende indflydelse på deres erhvervsområde, såfremt nye forretningsmuligheder viste sig, kunne det overvejes at udstikke retningslinier, for på hvilke områder de hjemmestyreejede virksomheder må drive forretning.

Det kunne ligeledes overvejes i forbindelse med serviceaftaler med hjemmestyret at pålægge de større offentlige virksomheder opgaver med at tilføre ansatte en viden, som kan udnyttes ved en senere etablering som selvstændige.

Det bør endvidere overvejes at reducere den politiske repræsentation i selskabernes bestyrelser.

Selvom der på en række områder er blevet skabt større klarhed over den offentlige finansiering af virksomhedernes samfundspålagte opgaver, findes der fortsat en række områder, hvor det er svært at gennemskue tilskudsomfanget og den præcise modydelse fra modtageren af tilskud. Dette gælder fx i forbindelse med den krydssubsidiering, som finder sted i flybefordringen og gennem ensprissystemet generelt.

Det er udvalgets vurdering, at der ville være samfundsøkonomiske fordele forbundet med at erstatte ensprissystemet med et system af mere direkte overførsler - gennem skattepolitikken eller i form af tilskud til indbyggerne - og forlade det nuværende system, hvor de fordelingspolitiske hensyn er knyttet til forbrug og produktion. Med den rette indretning vil det fremtidige tilskud til bygder og yderområder kunne udformes, så

det imødekommer de sociale og fordelingsmæssige målsætninger, som Landstinget ønsker, at der tages højde for.

Uddannelse og uddannelsespolitik

Der er på uddannelsesområdet efter udvalgets opfattelse især behov for:

- en indsats til højnelse af kvaliteten i folkeskolen,
- en målrettet indsats i ungdomsuddannelserne med henblik på at mindske det store frafald, herunder flere forsøg med brobygning mellem folkeskolen og ungdomsuddannelserne,
- en forstærket indsats for at skaffe praktikpladser til elever i erhvervsuddannelserne,
- en mere effektiv udnyttelse af ressourcerne i uddannelsessystemet, herunder en større geografisk koncentration af de enkelte uddannelser, hvorved kvaliteten kan øges med samme ressourceindsats.

Ikke mindst betydningen af at styrke kvaliteten af uddannelsen i folkeskolen er central, idet det er her grundlaget lægges for det videre uddannelsesforløb. At tillægge grundskolen en afgørende betydning for den fremtidige udvikling i samfundsøkonomien er også i overensstemmelse med de internationale erfaringer. Med en styrket folkeskole og bedre uddannede folkeskoleelever øges også det faglige niveau i de efterfølgende uddannelsesforløb.

Trafikstruktur og -økonomi

Med hensyn til trafikstrukturen har udvalget noteret sig konklusionerne i den rapport, som en ekspertgruppe under hjemmestyret fremlagde på Landstingets efterårssamling, og hvor vurderingen var, at der ikke er grundlag for nye investeringer i landingsbaner, hverken til brug for den indenlandske beflyvning eller i forbindelse med atlantbeflyvning. End ikke meget kraftige stigninger i turistantallet vil, ifølge disse vurderinger, medføre behov for yderligere landingsbanefaciliteter.

Det er det rådgivende udvalgs vurdering, at mulighederne for en øget konkurrence fra private trafikoperatører bør undersøges. Dette kan ske ved, at landsstyret opstiller et grundlag for udbuddet af licitationer, som udover at indeholde kravene i forbindelse med servicekontrakter også sikrer, at der sker en koordinering mellem flytrafikken og skibstrafikken.

Det skal i den forbindelse fremhæves, at etableringen af større konkurrence mellem udbydere af transportydelser ikke udelukker, at der samtidig kan tages det politisk ønskelige hensyn til en billigsgørelse af transporten til og fra bygder og yderdistrikter. Hjemmestyrets tilskud hertil kan indbygges i licitationsgrundlaget.

Fiskeriet

Et centralt punkt i hjemmestyret fiskeripolitik har siden begyndelsen af 1990'erne været, at opnå reduktion af den grønlandske fiskerflåde med henblik på at øge rentabiliteten i fiskeriet og samtidig nedsætte fangsttrykket på bestandene.

Disse initiativer har haft den tilsigtede effekt, og antallet af rejetrawlere er reduceret fra over 50 i 1990 til 17 i 1998, mens antallet af licenshavere i kutterfiskeriet er faldet fra 140 kuttere i 1993 til 85 kuttere i 1998, inkl. 79'erne.

Udvalget finder, at hovedprincippet om en regulering af fiskeriet ved omsættelige fangstkvoter baseret på biologisk rådgivning er hensigtsmæssig.

I forbindelse med forhøjelsen af rejefgiften fra 1 pct. til 3 pct. blev det diskuteret, om det er rimeligt at opkræve en afgift for tilladelsen til at fiske. Efter udvalgets opfattelse er det naturligt at afgiftbelægge sådanne fiskeritilladelser, som giver private producenter store fortjenstmuligheder ved at udnytte en samfundsmæssig råvareresource. Udvalget finder, at en oplagt metode til at afgøre prisen for sådanne rettigheder i rejefiskeriet er at basere sig på udbuds- og efterspørgselsforholdene. På længere sigt kunne dette ske ved, at de omsættelige fangstkvoter blev udbudt til salg på et åbent marked fx i forbindelse med en auktion.

I. Strukturelle problemer og strukturpolitik

1.1 Indledning

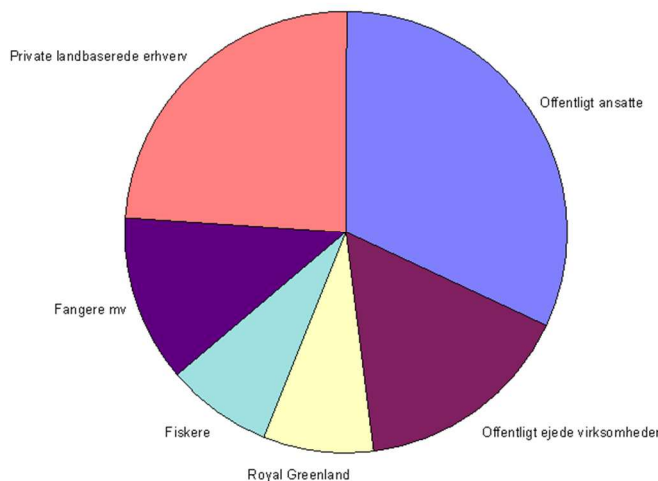
Den grønlandske økonomi er kendetegnet ved et snævert erhvervmæssigt grundlag med stor sårbarhed overfor udefra kommende påvirkninger, et hjemmemarked, der er opsplittet i mange små enheder samt et højt omkostningsniveau. Hertil kommer en dominerende offentlig sektor med tilknyttede hjemmestyreejede virksomheder. I økonomiske rapporter fremhæves disse karakteristika ofte som værende af afgørende betydning ved vurderingen af det grønlandske samfunds udviklingsmuligheder, ligesom disse særlige grønlandske forhold indtager en central placering i økonomiske analyser og ved formuleringen af den økonomiske politik.

Den udtalte sårbarhed overfor ændringer i de internationale forhold hænger sammen med, at ca. 85 pct. af Grønlands eksportindtægter stammer fra fiskeriet af rejer og hellefisk, hvorved økonomien - udover at være baseret på et snævert erhvervsgrundlag - også er stærkt afhængig af følsomme, naturgivne ressourcer, som endvidere afsættes på et verdensmarked med stærkt svingende priser.

Som det fremgår af figur 1.1 udgør beskæftigelsen i den offentlige sektor, inkl. de hjemmestyreejede selskaber, ikke mindre end 56 pct. af den samlede beskæftigelse, heraf 8 pct. i Rotal Greenland A/S. Herudover er ca. 20 pct. af beskæftiget som fiskere og fangere, mens det private, landbaserede erhverv står for de resterende ca. 24 pct.

På ovennævnte baggrund er det ikke overraskende, at der i Grønland - som i mange andre lande - i de senere år har været stigende interesse for en styrkelse af de private erhverv og bedre forståelse af samspillet mellem privat foretagsomhed og offentlige aktiviteter. Dette kom bl.a. til udtryk i landsstyrets politisk-økonomiske redegørelse fra april 1998, hvor ønsket om at forbedre forudsætningerne for og incitamenterne til private erhvervsinitiativer blev fremhævet.

Figur 1.1 Fordelingen af den samlede beskæftigelse

Kilder: Grønlands Baseselskab A/S, Sulisa A/S og Grønlands Arbejdsgiverforening: *Den fjerde søjle - erhverv med fremtid*, 1997 (side 70) samt Royal Greenland A/S's regnskab.

Klik på figuren for at se den i fuld størrelse

Markedsliberaliseringer har en naturlig og vigtig rolle at spille i denne sammenhæng. Men det er samtidig vigtigt at tilvejebringe de nødvendige forudsætninger for, at sådanne initiativer kan få de ønskede effekter på økonomien. Her tænkes såvel på mere kortsigtede rationaliserings- og effektivitetsgevinster som på den langsigtede dynamik, som skal skabes, for at det grønlandske samfund kan klare de store omstillings- og udviklingsmæssige udfordringer, som vil presse sig på i de kommende år.

Ved åbningen af Landstingets efterårssamling i 1998 understregede landsstyreformanden, at privatiseringer og udliciteringer kun bør foretages på områder, hvor dette i praksis kan lede til en bedre samfundsøkonomi og mere erhvervmæssig aktivitet. Åbningstalen understregede herudover bl.a. behovet for en smidiggørelse af de erhvervsfaglige grunduddannelser med øget hensyn til opnåelsen af størst mulig effektivitet og kvalitet, samt at dette er et område, hvor der er behov for nye initiativer i de kommende år.

1. 2 Overordnede udviklingsøkonomiske rammer og tendenser

De naturgivne betingelser for den grønlandske økonomi adskiller sig væsentligt fra vilkårene i de fleste andre lande på Jorden. Grønlands geografiske udstrækning indebærer, at transportvejene er lange, og de klimatiske forhold er fra enhver synsvinkel krævende. Distributionen er ekstraordinært fordyrende under de grønlandske forhold, hvilket vanskeliggør en rationel prisdannelse, fordi det for forbrugerne er vanskeligt at se betydningen af produktionsomkostningerne hhv. transportomkostningerne i prisdannelsen.

Hertil kommer, at den grønlandske befolkning på kun 56.000 mennesker er spredt langs en kystlinie på mere end 5.000 km. Det grønlandske hjemmemarked er således ikke kun yderst begrænset. Det er også karakteriseret ved en høj grad af opsplittning, som betyder, at man i realiteten ikke kan tale om ét homogent marked. Det vil være mere korrekt at tale om en række delmarkeder, hvor der i sagens natur kun optræder et meget lille antal udbydere og efterspørgere af et givet produkt. Der er således mange grunde til, at det i Grønland er uundgåeligt, at der opstår monopoler eller monopollignende tilstande på mange niveauer i økonomien ikke mindst i de mindre samfund i yderområderne.

I takt med den teknologiske udvikling inden for produktion og kommunikation er nogle af de vanskelige betingelser for Grønlands økonomi under en vis opløsningsproces. Transportmulighederne er blevet forbedret gennem de senere år, serviceydelser spiller en stigende rolle, og sammen med relativt faldende transportomkostninger betyder de senere års udvikling inden for kommunikation (bl.a. via internettet), at omverdenen er rykket tættere på - også tættere på de grønlandske bygder. Men alt dette ændrer ikke fundamentalt ved Grønlands grundlæggende betingelser, og der må tages højde herfor i udformningen af såvel den generelle økonomiske politik som i de mere specifikke erhvervsøkonomiske overvejelser.

Det følger af ovenstående, at der i Grønland - selv under i øvrigt ideelle forhold for erhvervslivet - er begrænsede muligheder for diversificering af erhvervsstrukturen og i sammensætningen af eksporten. Det er, når der ses bort fra eventuelle muligheder i råstofudvindingen, derfor vanskeligt at se, at der på kortere sigt kan skabes nye eksportområder af samme omfang som den eksisterende eksport af fiskeriprodukter. Dette udelukker dog ikke, at den nuværende enstrengede eksportstruktur i videst muligt omfang søges suppleret med eksport af andre produkter baseret på fiskeriet eller anden virksomhed. Grønlands Hjemmestyre har i denne sammenhæng en central opgave i at sikre, at den private sektor får gunstige rammer og gode muligheder for at kunne deltage på produktiv vis i en sådan udvikling til gavn for Grønland.

Dette bør uden tvivl indebære en intensivering af det igangværende skift over mod, at beslutninger i den grønlandske økonomi, i højere grad end tilfældet er i dag, træffes med udgangspunkt i markedsøkonomiske overvejelser. En effektiv prisdannelse og krav til de offentligt ejede virksomheder om rimelige afkast og større rentabilitet i de økonomiske aktiviteter kan føre til realiseringen af store samfundsmæssige gevinster på såvel kort som langt sigt og må derfor ikke tilsidesættes. På kort sigt drejer det sig som nævnt om større effektivitet i fordelingen af eksisterende ressourcer (arbejdskraft og kapitalapparat), og på længere sigt kan der blive tale om den større samfundsmæssige dynamik, som er en vigtig forudsætning for vækst og materiel fremgang.

Som det er blevet anført, befinder Grønland sig meget langt fra at have udnyttet det økonomiske potentiale, der ligger i en markedsøkonomi. Hertil er der såvel politiske som økonomiske grunde. Varetagelsen af socialpolitiske og regionale hensyn, som i øvrigt karakteriserer de nordiske velfærdssamfund, er begrundelse

for, at man politisk vælger at afvige fra den rene markedsmode. Bag dette ligger politiske afvejninger, som udvalget ikke vil gå ind i.

Inden for disse politiske rammer kan der imidlertid gennemføres økonomiske reformer og markedskononomiske forbedringer, som kan øge den grønlandske økonomis effektivitet og hermed det samlede indkomstgrundlag.

I den løbende debat er der allerede blevet identificeret en række konkrete og centrale områder, hvor økonomiske reformer bør overvejes. Det drejer sig bl.a. om reformer vedrørende uddannelsessystemet, trafikstrukturen, fiskeriet og ensprissystemet. Disse enkeltområder samt en vurdering af den økonomiske politik tages op nedenfor, men først beskrives nogle generelle erhvervspolitiske problemstillinger og indsatsområder.

Ved disponeringen af denne gennemgang har udvalget valgt - i betragtning af de enkelte områders store betydning for Grønlands økonomi - også at medtage problemstillinger, som har været beskrevet i tidligere beretninger.

1. 3 Erhvervspolitiske betingelser

Der er i det grønlandske samfund en lang tradition for, at handel og produktion er domineret af offentligt ejede virksomheder med monopollignende status. Disse virksomheder udspringer af de tidligere statslige institutioner Den Kongelige Grønlandske Handel og Grønlands Tekniske Organisation, som i 1985-87 blev overført til hjemmestyret.

De nuværende hjemmestyreejede selskaber omfatter aktiviteter indenfor traditionelle infrastruktur-områder som energiforsyning (Nukissiorfiit), luftfartsvæsen (Mittarfeqarfiit) og telekommunikation (Tele Greenland A/S) samt inden for egentlig erhvervsvirksomhed i fiskeri og fiskeindustri (Royal Greenland A/S), skibstrafik (Royal Arctic Line A/S, Arctic Umiaq Line A/S og Royal Arctic Line Bygdeservice A/S), værfter (Amutsiviit A/S) samt engros- og detailhandel (KNI Pisiffik A/S og KNI Pilersuisoq A/S). Samlet står de hjemmestyreejede virksomheder for ca. 30 pct. af den grønlandske produktion og beskæftigelse⁷.

Den igangværende større markedsmæssige og forretningsmæssige orientering af det grønlandske samfund er i de senere år blevet udmøntet i flere initiativer. Det drejer sig for det første om, at en række hjemmestyreejede virksomheder er blevet omdannet til aktieselskaber. For det andet er der i forsøget på at etablere lige konkurrencevilkår blevet afviklet en serie enerettigheder. For det tredje tilstræbes det at skabe større gennemsigtighed i anvendelsen af tilskud, hvadenten det er direkte tilskud eller støtte i form af den såkaldte krydssubsidiering. Med krydssubsidiering tænkes på, at overskud fra rentable aktiviteter i de hjemmestyreejede selskaber bruges til at dække omkostninger i forbindelse med andre aktiviteter, som ønskes opretholdt af politiske og ikke markedsmæssige grunde. Som eksempel kan nævnes passager- og godsbeholdning pr. fly, hvor overskudsgivende ruter finansierer transportudgifterne på ruter, hvor indtægterne fra passager- og godstrafikken ikke er tilstrækkelige til at gøre ruten rentabel.

Der er gennem ovennævnte initiativer blevet skabt større klarhed om den offentlige finansiering af virksomhedernes samfundspålagte opgaver. Det kan også konstateres, at krydssubsidieringen i en række tilfælde er blevet reduceret og erstattet af servicekontrakter mellem virksomhederne (udbydere) og hjemmestyret (efterspørgeren). Den seneste organisatoriske ændring med henblik på at lette gennemskueligheden i de offentlige tilskud er udskillelsen i 1998 af NUKA A/S, der som datterselskab af Royal Greenland A/S skal administrere de aktiviteter inden for fangst- og fiskeforarbejdning, som opretholdes med tilskud fra landskassen. Ved at etablere NUKA A/S som et datterselskab har man imidlertid ikke helt frigjort selskabet fra ejerforholdet og de økonomiske relationer til moderselskabet Royal Greenland, hvilket kan svække gennemskueligheden.

De senere års udvikling i retning af større selvstændighed for de hjemmestyreejede virksomheder samt den klarere opdeling i egentlig erhvervsvirksomhed og i samfundspålagte opgaver er vigtige skridt. Det er imidlertid en central forudsætning for den videre udvikling i retning af større vægt på private, markedsstyrede aktiviteter, at dereguleringerne og omstruktureringprocesserne videreføres, og at krydssubsidieringen fortsat reduceres. Det bør endvidere overvejes at følge op med en reduceret politisk repræsentation i

selskabernes bestyrelser. På den anden side er det vigtigt at sikre, at privatiseringer ikke blot indebærer, at et offentligt monopol erstattes med et privat monopol. I så tilfælde høstes de potentielle samfundsmæssige gevinster ikke, da forbrugerne næppe får gavn af omlægningen, og den tilstræbte bedre anvendelse af ressourcerne i al fald på lidt længere sigt udebliver.

Bortset fra i fiskeriet, hvor kutterflåden fortsat er subsidieret, og hvor trawlerflåden som helhed ikke udsættes for konkurrence om en effektiv udnyttelse af råvareressourcerne fra potentielle, nye redere, findes de private virksomheder primært i de indenlandske sektorer, som bygge- og anlægsvirksomhed samt handel og service, hvor konkurrencen udefra ofte er beskeden.

Det er udvalgets vurdering, at der inden for vareforsyningen er god grund til at undersøge mulighederne for at inddrage privat ejerskab gennem en privatisering af de kommercielle og konkurrenceudsatte dele af KNI.

Etableringen af nye eller videreførelsen af eksisterende private detailhandelsbutikker støder imidlertid på flere problemer i en grønlandsk sammenhæng. En svagt udviklet tradition for privat erhvervsvirksomhed kombineret med kapitalkrav og mangel på privat opsparing har bevirket, at flere private detailhandelsbutikker tidligere er blevet overtaget af KNI.

Hertil kommer, at potentielle investorer kan føle sig afskrækket fra at etablere sig, fordi de hjemmestyreejede virksomheder (herunder KNI) enten rent faktisk udøver en dominerende indflydelse eller potentielt vil være i stand hertil. Private initiativer, der får nye erhvervs muligheder til at blomstre, kan selvsagt ikke leve med en forudset risiko (reel eller ikke-reel) for, at de vil blive presset ud af markedet som følge af offentligt ejede virksomheders eventuelle misbrug af konkurrencesituationen.

Skabelsen af en rimelig grad af sikkerhed for private, så der ikke opstår en uventet ny konkurrence fra hjemmestyreejede virksomheder, er således af væsentlig betydning for en forøget privat foretagsomhed indenfor handel og service. Retningslinier, for på hvilke områder de hjemmestyreejede virksomheder må drive forretning, er ét blandt flere tiltag, der kunne skabe større sikkerhed for privates deltagelse i bl.a. handel og servicevirksomhed. Det kunne også overvejes at begrænse de offentligt ejede selskabers muligheder for at opkøbe virksomheder, f.eks. i forbindelse med generationsskifte, uanset at dette kan gøre en overdragelse vanskeligere.

Endelig kan det overvejes i forbindelse med serviceaftaler med hjemmestyret at pålægge de offentlige virksomheder opgaver med at tilføre ansatte en viden, som kan udnyttes ved en senere etablering som selvstændige. Initiativer på dette område er iværksat i Royal Arctic Line og KNI, men der kunne i erhvervs politikken formuleres mere klare og langsigtede krav herom.

Samlet er det således vigtigt, at der i erhvervs politikken anlægges en konsekvent og langsigtet politik, såfremt et større markedsøkonomisk potentiale i økonomien ønskes mobiliseret.

1. 4 Uddannelse og uddannelsespolitik

Der er flere grunde til, at kvaliteten af det grønlandske uddannelsessystem vil blive afgørende for den økonomiske udvikling i Grønland. For det første er det en veldokumenteret sammenhæng, at uddannelse og forskning er afgørende for den økonomiske udvikling. I grønlandsk sammenhæng er der desuden en ekstra årsag til, at satsning på et højt kvalitetsniveau i uddannelsessystemet vil være såvel en rentabel som en sikker investering. Omfanget af tilkaldt arbejdskraft fra især Danmark kan som følge heraf reduceres, hvilket betyder, at de betydelige ekstraomkostninger, der er forbundet med relativt korte ansættelsesforhold, kan mindskes.

For så vidt angår uddannelsessystemet er der behov for:

- en indsats til højnelse af kvaliteten i folkeskolen,
- en målrettet indsats i ungdomsuddannelserne med henblik på at mindske det store frafald, herunder flere forsøg med brobygning mellem folkeskolen og ungdomsuddannelserne,
- en forstærket indsats for at skaffe praktikpladser til elever i erhvervsuddannelserne,

- en mere effektiv udnyttelse af ressourcerne i uddannelsessystemet, herunder en større geografisk koncentration af de enkelte uddannelser, hvorved kvaliteten kan øges med samme ressourceindsats.

Ikke mindst betydningen af at styrke kvaliteten af uddannelsen i folkeskolen er central, idet det er her grundlaget lægges for det videre uddannelsesforløb. At tillægge grundskolen en afgørende betydning for den fremtidige udvikling i samfundsøkonomien er også i overensstemmelse med de internationale erfaringer. Med en styrket folkeskole og bedre uddannede folkeskoleelever øges også det faglige niveau i de efterfølgende uddannelsesforløb.

Med Grønlands begrænsede og geografisk spredte befolkningsunderlag er der risiko for væsentlige smådriftsulemper i uddannelsessystemet. Hertil kommer, at nødvendigheden af at lære to sprog - eventuelt suppleret med engelsk - for at komme videre i uddannelsessystemet øger omkostningerne pr. skoleforløb, og/eller mindsker mulighederne for dem, der ikke opnår tilstrækkelige sprogkundskaber i dansk og engelsk. Det viser sig bl.a. ved, at de primært grønlandsksprogede i for få tilfælde gennemfører en uddannelse udover den almene folkeskoleuddannelse.

Endelig betyder også udviklingen i befolkningens alderssammensætning - med en kraftig tilgang i aldersgrupperne 5 - 24 år frem til år 2005, at der vil opstå et betydeligt pres for øgede ressourcer til uddannelsessektoren de kommende år. Dette stiller store krav til tilrettelæggelsen og ikke mindst prioriteringen inden for uddannelsessystemet. På baggrund heraf kunne det overvejes at sammenlægge uddannelsesinstitutioner og herigennem opnå stordriftsfordele af såvel faglig som økonomisk karakter bl.a. gennem en optimal udnyttelse af lærerstabets kvalifikationer.

Der kan endelig være grund til at genoverveje, om det er hensigtsmæssigt, at der i Grønland er etableret et så stort udvalg af uddannelser efter folkeskolen, hvor udgifterne pr. færdiguddannet er betydeligt større end fx i Danmark, jf. omtalen heraf i 1996-beretningen fra det rådgivende udvalg, eller om man i højere grad skal foretage en prioritering blandt uddannelserne. Også kravene til studiemiljø, der kan sikre et internationalt kvalitetsniveau, kan tale for at begrænse udvalget af mellem- og længerevarende uddannelser. Hjemmestyret ville kunne opnå besparelser og ungdommen større kompetence ved i højere grad at trække på det danske uddannelsessystem.

1.5 Trafikstruktur og -økonomi

Passagergrundlaget i det samlede grønlandske trafiksystem er sammenlignet med andre lande både begrænset og spredt. Befolkningen er lokaliseret langs en kystlinie på mere end 5.000 km med heraf følgende lange transportafstande mellem byer og bygder. Afstanden fra Nuuk til de fjernest liggende byer og bygder er på op til 1.700 km. Hertil kommer, at landbaseret transport mellem de enkelte byer og bygder er umulig (når bortses fra transport med hundeslæde og snescooter). Sammen med de stærkt svingende klimatiske betingelser medfører de specielle geografiske forhold derfor betydelige begrænsninger i de trafikale muligheder.

Indretningen af det grønlandske trafiksystem har gennem årene været genstand for indgående behandlinger i Landstinget. Blandt de centrale spørgsmål har været vægtningen mellem skibs- og flytransporten og den optimale sammenhæng mellem disse to transportformer. Som væsentlige faktorer bag beslutningerne har ligget sociale, økonomiske og lokalpolitiske kriterier.

De trafikpolitiske målsætninger har ikke mindst været præget af ønsket om at opretholde forholdsvis lave takster i person- og godstransporten til og fra de tyndtbefolkede områder. Dette har givet sig udslag i, at Grønlands Hjemmestyre yder en række direkte tilskud til driften af beflyvningen og besejlingen samt afholder anlægsudgifter til nye landingsbaner. I 1997 udgjorde landskassens udgifter således knap 130 mio. kr. i direkte driftstilskud til flysystemet og 135 mio. kr. til den interne besejling.

Hertil kommer en intern tilskudsmekanisme - krydssubsidieringen - mellem passagererne på de enkelte flyruter, som giver et yderligere misforhold mellem den pris, passageren ser, og de forbundne omkostninger ved transporten. Der overføres således i praksis beløb fra de overskudsgivende ruter (ruterne mellem Nuuk-

Kangerlussuaq-Ilulissat) til de underskudsgivende fastvingefly- og helikopterruter. Denne krydssubsidiering er på ca. 40 mio. kr. årligt⁸.

Ifølge en redegørelse fra landsstyret fra 1996 betaler hjemmestyret et gennemsnitligt tilskud på 600 kr. pr. passager i kyst- og regionalskibene, mens passagererne selv bidrager med 500 kr. pr. billet. For flytrafikens vedkommende ligger de direkte tilskud til helikopterbeflyvningen på mellem 440 kr. pr. passager (som gennemsnit for ruterne serviceret med S61-helikoptererne) og 1.300 kr. pr. passager (som gennemsnit for de ruter, der serviceres med BELL-helikoptererne). Tillægges tilskuddet fra krydssubsidieringen kommer det samlede tilskud, jf. redegørelsen, op på mellem 500 kr. og 1.500 kr. pr. passager. Passagererne betaler selv mellem 500 kr. og 800 kr. pr. billet.

Direkte offentlig subsidiering af flytransport kan være en effektiv måde til at tilgodese politiske målsætninger om en let og hurtig transportmulighed for befolkningen i de tyndt befolkede områder. Det er imidlertid vigtigt, at den offentlige støtte er gennemskuelig, således at såvel målsætningen med støtten som de tilknyttede omkostninger tydeligt fremgår. Herved kan den politiske prioriterings- og beslutningsproces fungere bedre og ressourcospild begrænses.

Direkte støtte over hjemmestyrets budgetter opfylder generelt kravet til gennemskuelighed. Dette er derimod ikke tilfældet med den krydssubsidiering, som finder sted i forbindelse med overførslen af midler fra Grønlandsfly's overskudsgivende ruter til de underskudsgivende ruter. Det er derfor udvalgets anbefaling, at den støtte til beflyvningen, som ønskes fra politisk side, finder sted i form af en direkte støtte, som aftales i servicekontrakter mellem landsstyret og flyoperatøren.

Det foreslås i redegørelsen fra 1996, at der fremover sker et skift i passagerbefordringen fra skibstransport til flytransport.

Der er i dag otte landingsbaner for fastvingede fly til civil transport i Grønland: Atlantflughavnene i Kangerlussuaq og Narsarsuaq samt landingsbanerne i Nuuk, Ilulissat, Nerlerit Inaat, Kulusuk, Sisimiut og Aasiaat. De sidste to landingsbaner indviedes i 1998. Herudover beflyves 15 heliporte.

Anlæggelsen af landingsbanerne i Sisimiut og Aasiaat er en konsekvens af Grønlands Landstings vedtagelse i 1995 om at anlægge syv landingsbaner til fastvingede fly i byerne Aasiaat, Sisimiut, Maniitsoq, Uummannaq, Upernavik, Paamiut og Qaqortoq. De samlede anlægsudgifter blev budgetteret til 1.078 mio. kr. (i 1995-priser). På landstingssamlingen i oktober 1996 blev det besluttet at tage landingsbanen i Qaqortoq ud af planen. De næste baner er landingsbanerne i Maniitsoq og Uummannaq, som planlægges færdige i 1999. Herefter kommer landingsbanen i Upernavik i år 2000, mens færdiggørelsen af banen i Paamiut er udskudt til 2003.

Udvalget har tidligere udtrykt den opfattelse, at forrentningen af investeringerne i de to sidstnævnte landingsbaner samt i Qaqortoq ikke forekom tilfredsstillende ud fra almindelige forretningsmæssige principper. Hertil kommer, at den udfasning af S61-helikoptererne, som var en væsentlig forudsætning i rentabilitetsberegningerne bag overgangen til fastvingede fly og som på daværende tidspunkt ansås som uomgængelig, nu er udskudt i 10-15 år. Herved forringes afkastet yderligere i de sidste landingsbaner for fastvingede fly - også selv om der i forbindelse med en hovedgennemgang af S61'erne må imødeses en reduktion i sædekapaleten fra 24 til 19.

Udover de nævnte anlæg af landingsbaner er der igangsat anlæg af en landingsbane i Qaanaaq, som efter særskilt aftale med den danske regering medfinansieres af staten. Denne bane forventes færdig i 2001.

Landsstyret fremlagde på efterårssamlingen 1998 en redegørelse om trafikstrukturen udarbejdet af en ekspertgruppe nedsat af landsstyret. Redegørelsen indeholder en status over skibs- og flytrafikken samt vurderinger af de fremtidige behov for investeringer i trafiksektoren. Med hensyn til fremtidige investeringer i flytrafikken konkluderer ekspertgruppen, at der ikke er grundlag for nye investeringer. Hverken i grusbaner, forlængelser af 799 meter baner til 1199 meter baner eller i landingsbaner til atlantbeflyvning. Der kan ikke påvises ændringer i passagergrundlaget, som nødvendiggør sådanne investeringer. Ej heller meget kraftige stigninger i turistantallet vil, iflg. disse vurderinger, medføre behov for yderligere landingsbanefaciliteter.

Investeringer i nyt flymateriel vil tidligst kunne betale sig, når den eksisterende flyflådes levetid udløber, dvs. tidligst om 8-10 år, jf. redegørelsen.

På søtransportområdet anbefaler ekspertgruppen, at skibssystemet i højere grad rettes mod den regionale og lokale transport fremfor den kystlange. En hurtigere søtransport end i dag - specielt på passagerområdet - bør ses som et godt supplement til helikopterbeflyvningen ikke mindst i Sydgrønland og diskoregionen.

På søfartsområdet kræves særskilt tilladelse fra hjemmestyret både for så vidt angår gods til, fra og i Grønland, og når det gælder befordringen af passagerer.

Vedrørende skibsgods har hjemmestyret udstedt koncession til Royal Arctic Line A/S. Der kan gives tilladelse til anden søtransport, men kun i særlige tilfælde, og adgangen hertil er kun udnyttet i mindre grad bl.a. til transport i forbindelse med konkrete byggeopgaver. I praksis er der tale om en eneret til Royal Arctic Line A/S på godstransporten til og fra Grønland. Det hjemmestyreejede Arctic Umiaq Line A/S er forpligtet til at udføre søtransport af passagerer i Grønland. Selskabet har ikke eneret på denne transport, men har (tidligere som en del af KNI) stået for hovedparten af passagertransporten. Endelig varetager Royal Arctic Line Bygdeservice A/S gennem servicekontrakt med landsstyret transporten af varer til byggerne.

Det er staten, som har kompetencen til at give og inddrage koncessioner til beflyvningen i Grønland. Der er imidlertid tale om udstedelse af en tilladelse og ikke en eneret. Hjemmestyret er gennem et samarbejde med regeringen sikret indflydelse på transportudbud og ruteplaner. Ved hjemmestyrets fastsættelse af tilskud til drift og anlægsarbejder har hjemmestyret også indflydelse på prisniveauet for passager- og godstransport.

Indtil 1998 havde Grønlandsfly A/S et de facto monopol på rutebeflyvningen med passagerer og gods internt i hele Grønland. Fra den 1. april 1998 blev der givet koncession/tilladelse til en privat operatør til distrikts- og bygdebeflyvning i Østgrønland gennem en servicekontrakt med hjemmestyret.

I praksis er det imidlertid forbundet med vanskeligheder og risici at nedsætte sig som trafikoperatør i Grønland. Etableringen af en flyrute forudsætter ikke alene betydelige investeringer, men er også afhængig af landingsfaciliteter mm., hvor hangarfaciliteterne i dag tilhører Grønlandsfly A/S. Hertil kommer, som en øjensynlig afgørende hindring for nye operatører, Grønlandsflys nuværende store kapacitet, der alene kan opretholdes på grund af landsstyrets subsidiering af flyruterne.

Større konkurrence i flytrafikken forudsætter teoretisk, at de enkelte ruter udliciteres eller at konkurrencen gives fuldstændig fri. Ingen af disse løsninger ville afskære hjemmestyret fra at støtte ruter, som af politiske grunde ønskes bibeholdt. Det skal imidlertid understreges, at udlicitering eller fri konkurrence i praksis ikke i sig selv er tilstrækkeligt til at skabe den ønskede konkurrence på flytransport-markedet i lyset af Grønlands særlige situation. Efter ekspertgruppens opfattelse er der ikke - selv med den størst mulige vækst i passagergrundlag og fragtmængde - grundlag for et udbud af det nuværende omfang baseret på forretningsmæssige vilkår og fri konkurrence. Kun 3-4 destinationer i flytrafikken kan med den nuværende prisstruktur og passagergrundlag generere et overskud.

I redegørelsen anbefales derfor "kontrolleret konkurrence" som den optimale reguleringsmetode, når der skal tages hensyn til ønsket om en landsdækkende trafikforsyning på et acceptabelt niveau året rundt. Med "kontrolleret konkurrence" forstås en opretholdelse af den eksisterende markedsadgang, således at der skabes en konkurrence mellem operatører om, hvem der på baggrund af offentlige udbud af serviceopgaver kan udføre den udbudte opgave billigst og bedst.

Det er det rådgivende udvalgs vurdering, at mulighederne for en øget konkurrence fra private trafikoperatører bør undersøges. Dette kan ske ved, at landsstyret opstiller et grundlag for udbuddet af licitationer, hvor det politisk ønskelige hensyn til en billigsgørelse af transporten til og fra bygger og yderdistrikter indbygges i servicekontrakter samtidig med, at der sikres en koordinering mellem flytrafikken og skibstrafikken. Hjemmestyrets tilskud hertil kan indbygges i licitationsgrundlaget.

1.6 Fiskeriet

Hjemmestyret har siden begyndelsen af 1990'erne taget en række initiativer til reduktion af den grønlandske

fiskerflåde med henblik på at øge rentabiliteten i fiskeriet og samtidig nedsætte fangsttrykket på bestandene. I første omgang blev der tilskyndet til sammenlægninger og kondemneringer inden for trawlerflåden, og der indførtes omsættelige fangstkvoter i det havgående fiskeri. Disse initiativer har haft den tilsigtede effekt, og antallet af rejetrawlere er reduceret fra over 50 i 1990 til 17 i 1998.

I 1991 indførtes et pointsystem i det indenskærs fiskeri med henblik på at modvirke en yderligere kapacitetsudbygning. Pointsystemet sikrede imidlertid ikke en tilstrækkelig tilpasning i kutterflåden, og pointsystemet blev i 1996 erstattet af et reguleringssystem baseret på individuelt omsættelige kvoter i det kystnære rejefiskeri. Hermed var der indført omsættelige fangstkvoter for al rejefiskeri i grønlandske farvande.

Med Landstingets vedtagelser siden 1996 er der gennemført lempeligere muligheder for gældssanering ved udtræden af det kystnære rejefiskeri. Der er blevet indført forbedrede lånevilkår i forbindelse med nyinvesteringer i kutterflåden, såfremt disse samtidig leder til en indskrænkning af kapaciteten i rejefiskeriet.

Det er med de nugældende regler muligt at opnå eftergivelse af erhvervsstøttelån i kutterflåden, hvis fartøjet samtidig overgår til anden anvendelse end rejefiskeri. Kvoten kan sælges, eller licensholderen kan anskaffe et andet fartøj og fortsætte rejefiskeriet inden for den tilladte kvote. Bestemmelserne giver også mulighed for, at hjemmestyret i forbindelse med eftergivelse af lån køber den tilknyttede rejekvote. Endvidere kan landsstyret foretage omlægninger af bestående lån, bevilge gældssanering samt yde tilskud i forbindelse med en udskiftning af et eller flere fartøjer med andre fartøjer, når dette leder til en samlet reduktion i fangstkapaciteten.

Fiskerilovgivningen opretholder adskillelsen mellem de kystnære og de havgående rejefartøjer med henblik på at forhindre omsætning af kvoter mellem de enkelte fartøjskategorier. Der opereres således med tre fartøjskategorier: "de kystnære rejefartøjer", "79'erne" og "de havgående søkogere". Kvoternes omsættelighed er begrænset til at finde sted inden for hver af de tre flådekomponenter, dog med en begrænset mulighed for omsætning mellem 79'erne og de to øvrige grupper. Denne adgang til kvotehandel har betydet, at 79'erne har købt kvoter fra kutterfiskeriet og solgt egne kvoter til de havgående søkogere.

Antallet af licenshavere i kutterfiskeriet er faldet fra 140 kuttere i 1993 til 85 kuttere i 1998, inkl. 79'erne.

Udvalget finder, at hovedprincippet om en regulering af fiskeriet ved omsættelige fangstkvoter baseret på biologisk rådgivning er hensigtsmæssig.

Det har i forbindelse med den forhøjelse af rejefgiften fra 1 pct. til 3 pct., som fandt sted på Landstingets efterårssamling 1998, været diskuteret, om det er rimeligt at opkræve en afgift for tilladelsen til at fiske. Efter udvalgets opfattelse er det naturligt at afgiftbelægge tilladelser/koncessioner, som giver private producenter store fortjenstmuligheder ved at udnytte en samfundsmæssig råvareresource. Udvalget kan selvsagt ikke tage stilling til, hvilket niveau denne afgift bør have. Men en oplagt metode til at afgøre, hvor meget rettighederne i rejefiskeriet bør koste, vil i en markedsøkonomi være at prisfestsætte disse rettigheder i overensstemmelse med udbud og efterspørgsel. På længere sigt kunne dette ske ved, at de omsættelige fangstkvoter blev udbudt til salg på et åbent marked fx i forbindelse med en auktion. På denne måde kunne også findes en løsning på det problem, at kvoterne af mange anses for en gave for al fremtid til de nuværende fiskere.

1.7 Ensprissystemet

En række forbrugsvarer samt infrastrukturydelser såsom energi-, vand- og varmeforsyning, teletjenester, flytrafik og atlanttransporten med skib er i dag underlagt ensprissystemet, som har til formål at sikre samme priser uanset hvor i Grønland det pågældende produkt afsættes.

Landsstyret ydede i 1997 87 mio. kr. til KNI Pilersuisoq som betaling for samfundsmæssige opgaver. Udover dette direkte tilskud fra landskassen finansieres ensprissystemet via en intern krydssubsidiering inden for de pågældende monopolvirksomheder: Royal Arctic Line A/S, Royal Arctic Bygdeservice A/S og Arctic Umiaq Line A/S, som står for hhv. varetransporten pr. skib til og fra Grønland, den interne godstransport pr. skib og

den interne passagertransport pr. skib. Hertil kommer, som omtalt ovenfor, subsidieringen i forbindelse med Grønlandsfly.

På teleområdet finansieres underskuddet på samtalerne internt i Grønland af overskuddet på de eksterne teleydelser. Desuden bidrager el-forbrugerne i de større byer gennem prisfastsættelsen i det landsdækkende elselskabet Nukissiorfiit til betalingen for elforsyningen i de små byer. Pr. 1. januar 1998 overtog Nukissiorfiit drift og vedligeholdelse af el- og vandforsyningen i bygderne. Der blev i den forbindelse til Nukissiorfiits drift overført knap 14,7 mio. kr.

Hovedbegrundelsen for ensprissystemet er ønsket om at undgå store forskelle i de materielle levevilkår mellem byer og bygder, idet det er en politisk målsætning at opretholde muligheden for et decentralt bosætningsmønster. Ensprissystemet medfører imidlertid, at den enkelte forbruger og producent i sin adfærd ikke tager højde for de reelle økonomiske omkostninger ved et given produkt. Ensprissystemet indebærer altså, at der eksisterer incitament i økonomien, som modvirker en effektiv og dynamisk anvendelse af ressourcerne. Fastsættelsen af transportraterne og de offentlige takster (på el, vand og varme) betyder fx, at omkostningsniveauet for virksomhederne ikke afspejler de økonomiske ressourcers værdi i bedste alternative anvendelse. Dette er uhensigtsmæssigt, da det påvirker konkurrenceevnen negativt i områder, hvor taksterne burde være lavere. Samtidig fører subsidieringen af transporten til de fjernere områder, som nævnt, til en forvridding af anvendelsen af varer i både produktion og forbrug.

Landsstyret nedsatte i 1996 en arbejdsgruppe, som skulle overveje ensprissystemets konsekvenser for mulighederne for konkurrencedygtig produktion i Grønland. Udvalgets betænkning "Rapport til landsstyret vedrørende reform af ensprissystemet" forelå i marts 1997. Det anbefales i rapporten, at det eksisterende ensprissystem afskaffes, og at det socialpolitiske hensyn, der i dag varetages gennem ensprissystemet, erstattes af et differentieret indkomstskattesystem, som tilgodeser de områder, der i dag drager fordel af ensprissystemet - evt. suppleret med direkte tilskud til de berørte områder.

Det er oplagt, at Landstinget står overfor vanskelige beslutninger på dette område, men det bør tages i betragtning, at selvom der er fordele forbundet med ensprissystemet, er de økonomiske omkostninger på kort og lang sigt ret betydelige. Hertil kommer, at det er muligt at udforme mere gennemskuelige ordninger til at opfylde landsstyrets sociale og fordelingsmæssige målsætninger. Det er således udvalgets vurdering, at der ville være samfundsøkonomiske fordele forbundet med at erstatte ensprissystemet med et system af mere direkte overførsler - gennem skattepolitikken eller i form af tilskud til indbyggerne. Det anbefales derfor at overveje at introducere sådanne fordelingspolitiske initiativer, så de tilskud, der er involveret, ikke længere er knyttet direkte til forbrug eller produktion.

1.8 Økonomisk politik

I en lille, åben økonomi som den grønlandske er sunde offentlige finanser og en positiv udvikling i konkurrenceevnen de mest afgørende betingelser for stabil økonomisk fremgang, som man gennem den økonomiske politik selv har mulighed for at tilrettelægge.

Som det fremgår af beskrivelsen af den generelle økonomiske situation, er det lykkedes at neddæmpe pris- og omkostningsudviklingen, selv om dette til en vis grad er sket ved hjælp af politisk fastsatte lave takster og huslejer.

Gennem flere år har den økonomiske politik været tilrettelagt ud fra målsætningen om at afvikle hjemmestyrets gæld. Der var således gennem perioden 1988 til 1997 hvert år overskud på landskassens DAU-regnskab. Efter et stærkt faldende overskud fra 1996 til 1997 svingede budgettet til et stort underskud i 1998. Med vedtagelsen af finansloven for 1999 budgetteres der nu med ligevægt for 1999 og de kommende år.

Forværringen fra 1997-regnskabet til budgettet for 1998 (efter tillægsbevillingslov 2, pr. november 1998) skyldes en betydelig vækst i såvel drifts- som anlægsudgifterne. Det stigende udgiftsniveau er et resultat af løbende opdrift på driftsbudgettet.

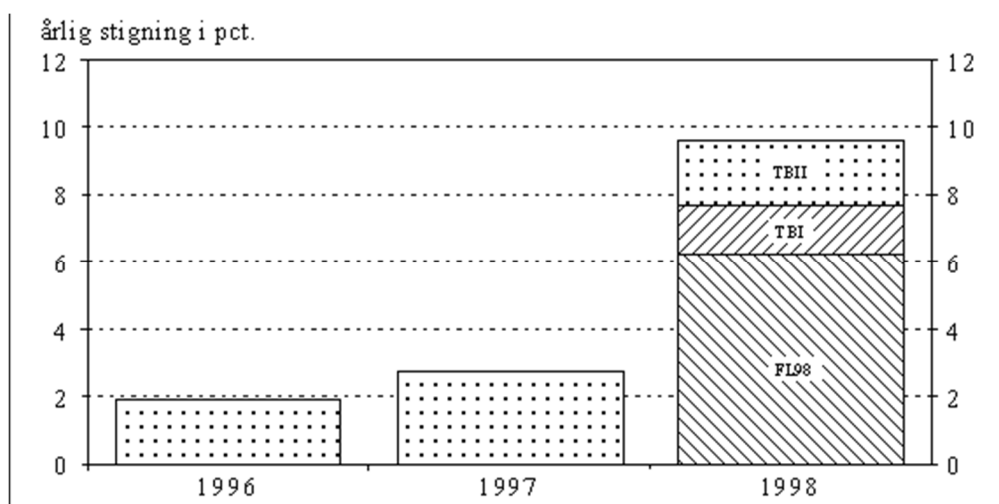

Stigningen i driftsudgifterne fra 1997-regnskabet til finansloven for 1998 var på 6,2 pct. Hertil kom en yderligere opdrift på 3,2 pct. fra vedtagelsen af finansloven til og med tillægsbevillingslov 2, pr. november 1998, jf. figur 1.2. Samlet er der således tale om et udgiftsløft på knap 10 pct. fra 1997 til 1998 (TB2), hvoraf de 2 pct. (69 mio. kr., jf. appendixet om offentlige finanser) dog kan forklares med tekniske omlægninger.

Når der tages hensyn til den tekniske omlægning, skønnes den reale stigning i driftsudgifterne (renset for pris- og lønstigninger) til omkring 6 pct. i 1998 (efter TBII).

Det er bekymrende, at hjemmestyrets driftsudgifter steg så kraftigt i 1998, som det var tilfældet, herunder at der i løbet af året skete en slækkelse af den økonomiske politik i form af udgiftsstigninger, som der ikke var budgettet med i finanslovsforslaget.

Ved vurderingen af landskassens regnskabsresultatet for 1998 skal det yderligere tages i betragtning, at det stigende underskud på landskassens drifts- og anlægsbudget finder sted i en periode, hvor fiskeriet har været stigende og eksportpriserne for opadgående, hvilket i sig selv skulle lette bestræbelser på at forbedre de offentlige finanser.

Klik på figuren for at se den i fuld størrelse

Med de betydelige fremtidige investeringsopgaver inden for boligområdet og renoveringer af bygninger og forsyningsanlæg skærpes kravene til de offentlige finanser yderligere. Kravet til landsstyrets medfinansiering af det fremtidige boligforbrug vil kunne mindskes, hvis man valgte at lade de faktiske omkostninger ved boligforbruget slå stærkere igennem i huslejerne. Såfremt det budgetterede omsving til ligevægt på landskassens finanser i de kommende år skal realiseres, er der behov for en klarere prioritering i udgiftspolitikken.

Opgaven består bl.a. i at sikre et tilstrækkeligt økonomisk fundament, således at gældsproblemer ikke opstår i tilfælde af en vending i konjunkturerne. Dette er særligt vigtigt i Grønlands tilfælde, hvor udefra kommende ændringer (i fx verdensmarkedspriserne på rejer) slår meget kraftigt igennem i indkomsterne og i landskassens budgetter.

Det er derfor efter udvalgets opfattelse afgørende vigtigt, at hjemmestyret genoptager den konsolideringspolitik, som kendetegnede perioden fra sidst i 1980'erne til medio 1990'erne. Ved en vurdering af gældsafviklingspolitikken er det imidlertid ikke tilstrækkeligt alene at se på landskassens finanser. Hjemmestyret er helt eller delvis medejer af en række erhvervsdrivende selskaber og virksomheder herunder aktieselskaber, hvor hjemmestyret ejer 100 pct. af aktierne. Gennem disse ejerskaber øges landskassens følsomhed over for konjunkturtilbageslag. Udviklingen i de hjemmestyreejede virksomheder og selskaber må derfor også af den grund inddrages i en vurdering af hjemmestyrets gældsafviklingspolitik.

I tabel 1.1 er vist en opgørelse over den konsoliderede nettogæld i landskassen og de fem største selskaber. Som det fremgår af tabellen, er den samlede nettogæld fra ultimo 1993 til ultimo 1997 steget med 684 mio. kr. Nettogælden er i de hjemmestyreejede selskaber steget med over 1,7 mia. kr. fra ultimo 1993 til ultimo 1997. For landskassens vedkommende reduceredes nettogælden frem til ultimo 1995 med over 1 mia. kr. til et nettotilgodehavende på 311 mio. kr. I 1997 faldt dette nettotilgodehavende med 45 mio. kr. til 266 mio. kr.

Tabel 1. 1 Nettogælden i landskassen og de fem største selskaber, ultimo året

Mio. kr.	1993	1994	1995	1996	1997
Royal Greenland	982	1.012	1.546	1.883	2.069
KNI Pilersuisoq (Service)	- 54	34	4	147	57
KNI Pisiffik (Detail)	21	40	45	135	142
Royal Arctic Line	96	437	531	473	469
Tele Greenland	* *	- 76	- 112	56	27
Selskaber i alt	1.045	1.447	2.014	2.694	2.764
Landskassen 1)	769	630	279	- 311	- 266
Selskaber og Landskassen	1.814	2.077	2.293	2.383	2.498

Anm.: I tabellen er opgjort de største hjemmestyreejede selskabers og hjemmestyrets konsoliderede nettogæld. Der er medtaget hele restgælden på den (oprindelig) langfristet gæld dvs. inkl. den del af gælden, som forfalder på kort sigt; men der er ikke medtaget gæld til leverandører, periodiseringsposter m.v. Aktivposter - bortset fra likvide midler - er ikke medtaget.

1) Opgørelsen af landskassens nettogæld er korrigeret for visse større periodiseringsposter, herunder forudbetaling.

Kilder: Selskabernes regnskaber samt oplysninger fra Royal Greenland A/S og Grønlands Hjemmestyre, Økonomidirektoratet.

Det hører også med i billedet af udviklingen i de hjemmestyreejede selskaber, at de regnskaber, der foreligger for kalenderåret 1997, gennemgående udviser et stigende overskud (før skat). Dette gælder for KNI-selskaberne Pisiffik og Pilersuisoq samt Royal Arctic Line A/S, mens der er tale om et stort set uændret overskud i TeleGreenland A/S. For Royal Greenland A/S betyder det ændrede regnskabsår pr. 1. 10. 1997, at det ikke har været muligt at foretage en tilsvarende sammenligning.

Den markante forbedring af driftsresultaterne i de største hjemmestyreejede virksomheder, som har fundet sted i 1997, er en positiv del af udviklingen. Men det er bekymrende, at den samlede nettogæld fortsat stiger. Den store følsomhed i hjemmestyres budgetter - bl.a. som følge af ejerskabet af erhvervsvirksomheder - gør, at der bør arbejdes hen mod en højere grad af markedsorientering samt en frigørelse fra den politiske indflydelse i selskaberne.

1.9 Afslutning

Der er i dette kapitel fremhævet en række aspekter af den grønlandske økonomi, som udvalget finder er af væsentlig betydning for, at tilrettelæggelsen af den økonomiske politik og erhvervspolitikken kan lede til en stabil økonomisk udvikling med øget beskæftigelse og indkomster.

Det er først og fremmest de særlige grønlandske forhold, som stiller store krav til en sammenhængende og målrettet politisk indsats med et større markedsøkonomisk element. Men nødvendigheden af en sådan politik aktualiseres af de betydelige investeringer i boliger og andre infrastrukturer, som det grønlandske samfund står overfor.

II. Bolig- og byggeforhold

2.1 Indledning og sammenfatning

I dette kapitel gives med udgangspunkt i en beskrivelse og analyse af bygge- og boligsituationen en vurdering af centrale problemstillinger, som Grønland står over for at skulle tage stilling til på boligområdet.

Boligforsyningen i Grønland er siden 1965 forbedret betydeligt. Trods en kraftig vækst i boligbyggeriet især i de store byer, hvor der er sket en koncentration af befolkningen, er boligsituationen i dag alligevel præget af lange ventetider på især udlejningsboliger.

En væsentlig årsag til de lange ventelister og ventetider kan findes i boligpolitikken. Fælles for praktisk taget alle boligformer er, at de er opført med en meget betydelig økonomisk støtte fra hjemmestyret (indtil 1987 fra Staten). Det offentlige udlejningsbyggeri, boligstøttehusene selvbyggerhusene og andelsboliger opføres alle helt eller delvist med rente- og afdragsfrie lån fra hjemmestyret/kommunerne. Det er beregnet, at subsidieelementet i de forskellige boligformer i forhold til opførelsesomkostningerne ligger på mellem 53 pct. (boligstøttehusene) og 96 pct. (det offentlige udlejningsbyggeri). For det i efterårssamlingen vedtagne 10/40/50 enfamiliehusstøtteprogram udgør subsidieelementet dog kun 33 pct.

I kapitlet gives en vurdering af boligbehovet samt udviklingen heri frem til 2008 med udgangspunkt i Grønlands Statistiks befolkningsfremskrivning. Beregningerne viser, at der frem til 2008 kan blive tale om et samlet behov på omkring 5.200 nye boliger ved de gældende subsidieforhold.

Under de nuværende finansierings- og subsidieringsforhold vil opførelsen af 5.200 nye boliger stille store krav til de offentlige finanser i perioden. Det samlede kapitalkrav i forbindelse med investeringerne vil være på 4,6 mia. kr. eller 460 mio. kr. årligt over en tiårig periode.

De hertil svarende udgifter i form af subsidier fra hjemmestyret vil - under de nugældende regler - være på godt 370 mio. kr. årligt. Sammen med de skønnede udgifter til boligrenovering gennem de kommende år på over 100 mio. kr. årligt svarer de hermed forbundne, øgede udgifter til godt 10 pct. af hjemmestyrets samlede indtægter på finansloven for 1999. Heri er ikke indregnet øgede udgifter til boligsikring, boligbørnetilskud, byggemodning eller manglende indtægter i form af eventuelle restancer.

Der er således tale om et investeringsniveau, der med den heri liggende betydelige belastning af arbejdsmarkedet og det finansielle system lægger op til nogle meget vigtige og centrale politiske beslutninger i de kommende år. Beslutningerne drejer sig om, hvordan der sikres tilstrækkelig kapacitet i form af arbejdskraft og kapital i bygge- og anlægssektoren til at gennemføre de store bygge- og renoveringsopgaver, samt om hvordan disse investeringer skal finansieres, herunder om man fra politisk side er rede til at yde subsidier i det omfang, der vil blive tale om, hvis de nugældende regler fastholdes.

Det er udvalgets bedømmelse, at der bør tages initiativer, som kan tilvejebringe en tilstrækkelig faglært arbejdsstyrke inden for bygge- og anlægsvirksomhed baseret på en uddannelse af grønlandsk arbejdskraft. Tilkaldelse af arbejdskraft udefra vil kun være en nødløsning, som hverken ud fra kortsigtede eller langsigtede betragtninger er tilrådelig.

I forbindelse med den sideløbende renoveringsindsats og tilvejebringelsen af byggemodnede arealer, hvilket ikke mindst er påkrævet i Nuuk, stilles store krav til planlægningen af den kommende investeringsaktivitet, herunder den tidsmæssige rækkefølge. I Nuuks tilfælde må der givetvis især startes med nybyggeri, idet det ellers er vanskeligt at forestille sig en løsning på genhusningsproblemet, mens en større renoveringsindsats gennemføres.

Med hensyn til finansieringen af investeringerne er det udvalgets opfattelse, at der næppe vil være finansielt råderum til at afvikle kødannelsen de første mange år, hvis den nuværende grad af subsidiering fortsætter. En reduktion i boligstøtten vil kunne medvirke til at skære toppen af boligkøen og dermed lette presset på bygge- og anlægssektoren.

Det er derfor udvalgets konklusion, at det helt centrale valg står mellem kø- eller betalingsvejen, såfremt der ikke skal gennemføres en betydelig omprioritering til boligsektoren fra andre dele af de offentlige budgetter eller gennemføres tilsvarende skattestigninger.

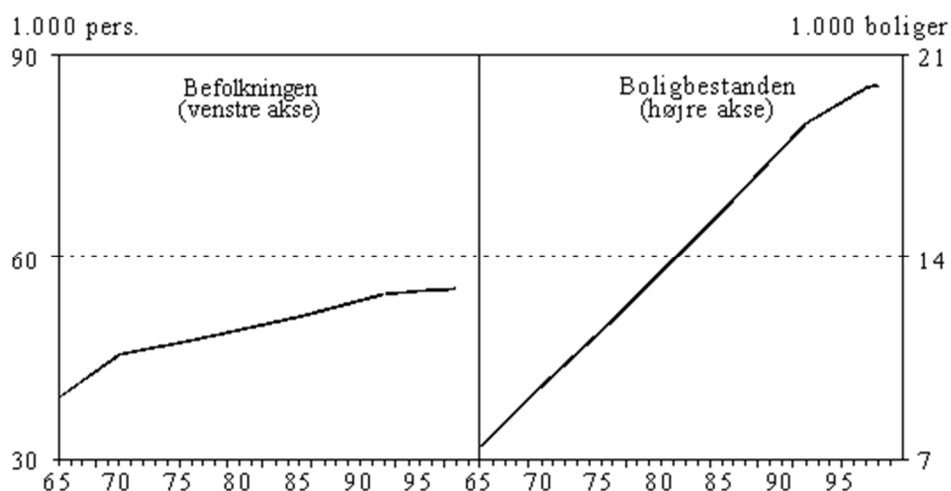
På betalingsvejen drejer det sig især om at øge egenfinansieringen i ejerboligerne samt om at nedbringe subsidieringen af udlejningsboligerne til især højindkomstgrupperne.

Den nyetablerede 10/40/50-ordning for nyopførte private enfamiliehuse, som blev vedtaget på landstingssamlingen i efteråret 1998, er et skridt på vejen til en stigende egenfinansiering, og kan overvejes udvidet til flerfamilieboliger. For højindkomstgrupperne i udlejningsbyggeri kan der også gennemføres en større egenbetalingsandel, samtidig med at sociale hensyn varetages som skitseret i afsnit 2.10.

2.2 Befolkning og boligbestand siden 1965

Grønland havde pr. 1. januar 1998 56.076 indbyggere. Befolkningen i Grønland kunne samme dato disponere over 19.940 boliger ekskl. alderdomshjem og kollegier⁹. Til sammenligning havde Grønland i 1965 39.209 indbyggere fordelt på 7.458 boliger. Det vil sige en stigning i befolkningstallet på 16.032 svarende til godt 40 pct. og en stigning i antallet af boliger på 12.482 svarende til knap 170 pct. Figur 2.2.1 viser, hvorledes udviklingen er forløbet gennem hele den betragtede periode.

Figur 2.2.1 Befolkning og boligbestand primo 1965 - 1998

Kilde: Grønlandsk Statistik, *Statistisk Årbog 1998* og tidligere udgaver heraf.

Klik på figuren for at se den i fuld størrelse

Det fremgår, at stigningen i folketallet især var høj i perioden 1965-70 med 3,0 pct. p.a., noget lavere fra 1970 til 1992 med 0,8 pct. p.a. og lavest fra 1992 til 1998 med 0,2 pct. p.a.

Figur 2.2.1 viser ligeledes, at det især var i perioden 1965-92, at boligbestanden steg. I denne periode steg boligbestanden med i gennemsnit 3,4 pct. p.a., i perioden 1992 til 1998 steg boligbestanden til sammenligning kun med 1,1 pct. p.a.

Set over hele perioden 1965-98 er antallet af indbyggere pr. bolig faldet fra godt 5 til knap 3. Der er imidlertid flere årsager til, at dette mål giver et utilstrækkeligt indtryk af boligstandarden. For det første er den naturlige boligenhed husstanden eller familien og ikke den enkelte person. En væsentlig årsag til, at der i dag er færre indbyggere pr. bolig end i 1965, er, at husstandene og familierne i dag er meget mindre end i 1965. Dette uddybes senere i afsnittet.

For det andet indgår der mange andre elementer i boligstandarden end blot det relative antal boliger. Boligens størrelse målt i antal værelser og m², installationsforhold, vedligeholdelsesstandard, isoleringsgrad m.m. er således alle væsentlige kvalitetsindikatorer. Dette uddybes i afsnit 2.3.1.

For det tredje er der i Grønland betydelige geografiske såvel som økonomiske afstande mellem byer, bygder og øvrige beboelser alene som følge af, at en befolkning på godt 55.000 er spredt over en kystlinie på mange tusinde km. 18 byer med fra 500 til 13.000 indbyggere og 59 bygder med op til 500 indbyggere er den realitet, som boligpolitikken i Grønland må forholde sig til. Det betyder bl.a., at boligindikatorer for Grønland under ét ofte vil overvurdere boligforsyningen. Ledige boliger i Paamiut kan således dårligt anvendes til at opfylde behovet for flere boliger for befolkningen i Nuuk, se nærmere herom i afsnit 2.7.

Sidstnævnte forhold er en del af baggrunden for, at sammenhængen mellem befolkning og boligbestand ikke blot fremlægges for Grønland under ét. I det følgende ses på udviklingen i dette forhold i henholdsvis byerne og i bygderne, ligesom udviklingen i Grønlands fem største byer særskilt undersøges.

Befolknings- og boligudviklingen har i perioden fra 1965 til 1998 været meget uens i byer og bygder, jf. tabel 2.2.1, idet befolkning og boligmasse er blevet stadig mere koncentreret i byerne.

Tabel 2.2.1 Befolkning og boligbestand primo 1965-1998 fordelt på byer og bygder

	1965	1970	1976	1985	1992	1998
Befolkningen i byerne	26.551	34.175	37.254	41.411	44.443	45.489
Boligbestanden i byerne	5.244	7.394	9.747	12.827	15.596	16.568
Befolkningen i bygderne	12.658	11.315	10.401	9.815	10.011	9.752
Boligbestanden i bygderne	2.214	2.112	2.086	2.734	3.028	3.372

Kilde: Grønlands Statistik. *Statistisk Årbog 1998* og tidligere udgaver heraf.

Mens godt 2/3 af befolkningen boede i byerne i 1965, er denne andel øget til godt 82 pct. primo 1998 sammenhængende med, at befolkningen i byerne er steget med godt 70 pct. fra 1965 til 1998, mens befolkningen i bygderne er gået 23 pct. tilbage. Det er især Grønlands i dag tre største byer, der har haft en betydelig befolkningsvækst fra 1965 til 1998, jf. tabel 2.2.2. Befolkningstilvæksten i Nuuk, Sisimiut og Ilulissat var således henholdsvis 168 pct., 108 pct. og 125 pct.

Tabel 2.2.2 Befolkning og boligbestand primo 1965-1998 i Grønlands 5 største byer

	1965	1970	1976	1985	1992	1998
Befolkningen i:						
Nuuk	4.867	7.478	8.545	10.559	12.233	13.024
Sisimiut	2.498	3.362	3.741	4.524	5.004	5.195
Ilulissat	1.851	2.702	3.573	3.929	4.156	4.159

Aasiaat	2.497	3.196	3.347	3.245	3.239	3.147
Qaqortoq	2.198	2.760	2.670	2.777	3.157	3.132
Boligbestanden i:						
Nuuk	1.023	1.644	2.393	3.537	4.471	4.794
Sisimiut	442	695	912	1.237	1.694	1.716
Ilulissat	362	542	818	1.107	1.338	1.412
Aasiaat	453	628	834	1.085	1.090	1.141
Qaqortoq	462	582	811	991	1.173	1.212

Kilde: Grønlands Statistik. *Statistisk Årbog 1998* og tidligere udgaver heraf.

Koncentrationen af befolkningen i byer og herunder især i de største byer genfindes naturligvis også i boligbestanden. Mens godt 70 pct. af boligerne lå i byerne i 1965, var denne andel øget til 83 pct. primo 1998 sammenhængende med, at boligmassen i byerne steg med godt 215 pct. fra 1965 til 1998.

I Nuuk, Sisimiut og Ilulissat steg boligmassen i denne periode med henholdsvis 368 pct., 288 pct. og 290 pct.

Koncentrationen af befolkningen og boligmassen i byerne afspejler sig naturligvis i en tilsvarende fraflytning fra bygderne. Mens befolkningen i bygderne faldt med godt 22 pct. fra 1965 til 1998, steg boligmassen med godt 50 pct., selv om der fra 1965 til 1976 var et mindre fald i boligbestanden i bygderne.

Boligstandarden målt ved antal boliger pr. indbygger er således steget i bygderne i perioden 1965 til 1998 både som følge af lavere befolkning og som følge af en større boligmasse. Det var især i perioden 1965 til 1980, at befolkningen i bygderne som følge af afvandring faldt med i gennemsnit 1,3 pct. p.a. I 1980 og 1998 var befolkningstallet i bygderne stort set det samme, idet en mindre stigning fra 1985 til 1992 efter 1992 blev afløst af et mindre fald i antallet af indbyggere.

Afvandringen fra 1965 til omkring tidspunktet for hjemmestyrets indførelse skal bl.a. ses som et resultat af en bevidst politik om at samle befolkningen i byer (og større bygder)¹⁰. Fødselsoverskud i bygderne er årsagen til, at nettofraflytningen fra bygderne ikke har ført til et endnu større fald i bygdebefolkningen.

Tabel 2.2.3 Antal personer pr. bolig primo 1965-1998 i byer og bygder m.v.

	1965	1970	1976	1985	1992	1998
Grønland	5,3	4,8	4,0	3,3	2,9	2,8
Byer	5,1	4,6	3,8	3,2	2,8	2,7
Bygder	5,7	5,4	5,0	3,6	3,3	2,9
Nuuk	4,8	4,5	3,6	3,0	2,7	2,7
Sisimiut	5,7	4,8	4,1	3,7	3,0	3,0
Ilulissat	5,1	5,0	4,4	3,5	3,1	2,9

Aasiaat	5,5	5,1	4,0	3,0	3,0	2,8
Qaqortoq	4,8	4,7	3,3	2,8	2,7	2,6
Byer i Vestgrønland	5,1	4,6	3,8	3,2	2,8	2,7
Byer i Nordgrønland	4,3	4,3	4,3	4,0	3,5	3,0
Byer i Østgrønland	5,3	4,8	4,3	4,1	3,5	3,3

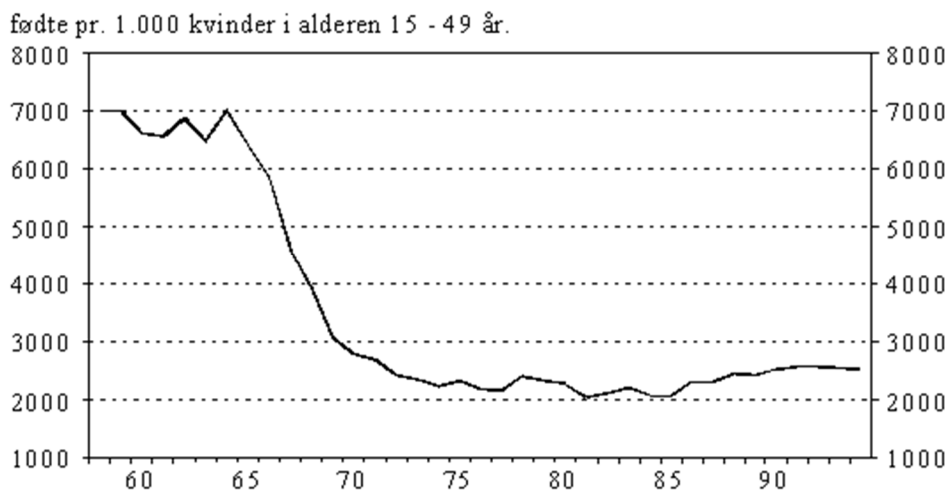
Kilde: Grønlands Statistik. *Statistisk Årbog 1998* og tidligere udgaver heraf.

Det fremgår af tabel 2.2.3, at der næsten er sket en halvering i antallet af personer pr. bolig siden 1965. Tendensen er den samme over hele Grønland, dog mest markant i Vestgrønland. Der er to hovedårsager til denne udvikling.

For det første er antallet af fødsler pr. kvinde i den grønlandske befolkning faldet meget stærkt siden første halvdel af 1960'erne, jf. figur 2.2.2. Måles fødselstilbøjeligheden ved den samlede fertilitet¹¹, som i ét tal udtrykker den gennemsnitlige fertilitet pr. 1.000 kvinder i det fødedygtige aldersinterval, fås et fald fra næsten 7.000 i første halvdel af 1960'erne til omkring 2.500 fra begyndelsen af 1970'erne. Fødselstilbøjeligheden blev med andre ord mere end halveret fra begyndelsen af 1960'erne til begyndelsen af 1970'erne.

For det andet er der en tendens til, at udviklingen går i retning af flere og dermed mindre husstande. Stigende velstand, skilsmisser og det forhold, at børnene flytter tidligere hjemmefra, ligger bag denne tendens.

Figur 2.2.2 Den samlede fertilitet 1960 - 1996

Kilde: Grønlands Statistik. *Internet databank*.

Klik på figuren for at se den i fuld størrelse

Tendensen mod mindre husstande kan også ses i så godt som alle industrilande. I Danmark er antallet af personer pr. husstand således faldet fra 2,7 i 1970 til 2,2 i 1998. Denne udviklingstendens øger efterspørgselen efter boliger og hermed også presset på nybyggeriet, såfremt efterspørgslen skal imødekommes, se boks 2.2.1.

Boks 2.2.1 Boligbestand og boligbyggeri. Accelerationsprincippet

Det følgende regneeksempel illustrerer sammenhængen mellem en stigning i bolig efterspørgslen og den afledte vækst i boligbyggeriet.

Det er som udgangspunkt antaget:

- at boligbestanden er 20.000,
- at boliger i gennemsnit holder 100 år,
- at bolig efterspørgslen stiger med 1½ pct. pr. år grundet større befolkning og større realindkomst pr. capita.

I en ligevægtssituation skal der bygges dels 200 (20.000/100) boliger pr. år til erstatning for udtjente boliger, og dels 300 (1½ pct. af 20.000) boliger pr. år for at tilfredsstille den øgede bolig efterspørgsel. Der skal i det betragtede eksempel således i alt bygges 500 boliger pr. år. Hvis boliger kun holder 50 år, skal der årligt bygges 400 (20.000/50) boliger pr. år til erstatning for udtjente boliger. I alt skal der under denne forudsætning bygges 700 boliger pr. år.

Antag nu, at den hurtige opsplitning af familier (via skilsmisse, via at børn flytter tidligere hjemmefra m.m.) får bolig efterspørgslen til at stige med yderligere 1 pct. pr. år. I så fald skal der bygges yderligere 200 (1 pct. af 20.000) boliger mere pr. år. Boligbyggeriet skal følgelig øges med enten 28,5 pct. eller 40 pct. afhængig af boligens levetid, jf.:

		Ekstra boligbyggeri som følge af familieopsplitning	
	Årligt boligbyggeri i ligevægtssituationen	Antal	Pct.
Boligens levetid 50 år	700	200	28,5%
Boligens levetid 100 år	500	200	40%

Eksemplet illustrerer, at en yderligere stigning i bolig efterspørgslen (her med 1 pct.) slår igennem med en flere gange større procent i stigning i boligbyggeriet. Dette kaldes accelerationsprincippet, der igen er en følge af, at boliger har lang levetid, hvorfor den årlige produktion af boliger kun er en brøkdel af boligmassen. Bemærk også, at stigningen i boligbyggeriet vil være større, jo længere boligens levetid er.

2.3 Boligbestandens aktuelle sammensætning

Grundlaget for en gennemgang af den aktuelle boligbestands kvalitetsindikatorer er primært den af Grønlands Statistik i foråret 1994 foretagne spørgeskemaundersøgelse af befolkningens levevilkår, inklusive boligforholdene (se boks 2.3.1). Undersøgelsen viser bl.a. boligernes beliggenhed (by eller bygd), boligens størrelse i m², boliger med brusebad og boliger med vandskylende toilet opdelt på: en- eller to-familiehuse, række- eller kædehuse, små etageejendomme, boligblokke (store etageejendomme) og andre boligtyper.

Boks 2.3.1 Levevilkårsundersøgelsen 1994

Landsstyret bad i 1992 Grønlands Statistik (GS) om at gennemføre en landsdækkende undersøgelse af befolkningens levevilkår. Som følge heraf foretog GS i foråret 1994 en spørgeskemaundersøgelse, der omfattede 1.500 tilfældigt udvalgte personer over 18 år. Svarpersonerne blev bedt om at besvare 147

spørgsmål vedrørende bolig- og erhvervsforhold, økonomi og forbrug samt fritidsbeskæftigelse. Boliger i alderdomshjem og i kollegier indgår i Levevilkårsundersøgelsen 1994.

Svarpersonerne var bosat i følgende fem kommuner: Kangaatsiaq, Paamiut, Qaqortoq, Sisimiut og Nuuk. De fire førstnævnte kommuner blev udvalgt ved lodtrækning, idet landets 17 kommuner, d.v.s. ekskl. Nuuk kommune, blev opdelt i 4 grupper, således at hver gruppe bestod af kommuner med et nogenlunde ensartet skattegrundlag. Udover, at der ved lodtrækning blev udvalgt en kommune fra hver af disse 4 grupper, indgik Nuuk kommune i undersøgelsen.

1.121 personer besvarede det udsendte spørgeskema svarende til en svarprocent på 74,7. De 1.121 svarpersoner udgjorde godt 3 pct. af den grønlandske befolkning over 18 år. Undersøgelsen antages at være repræsentativ for den grønlandske befolkning over 18. år.

Kilde: Grønlands Statistik. Rapport om Boligforholdene i Grønland. *Rapport nr. 6 fra undersøgelsen af befolkningens økonomiske og materielle levevilkår.* August 1995, side 1 og 42. (Herefter benævnt Rapport nr. 6).

2.3.1 Boligbestanden fordelt efter boligtype, størrelse og installationsforhold

Fordelingen af boligmassen på boligtyper i byer og bygder er meget forskellig, idet etageejendomme naturligvis er så godt som ikke eksisterende i bygderne, jf. tabel 2.3.1.

Tabel 2.3.1 Boligbestanden fordelt efter boligtype i byer og bygder i 1994. Pct.

	Byer	Bygder
Boligtype:		
En- eller to-familiehuse	36,7	93,8
Rækkehuse eller kædehuse	19,5	4,3
Små etageejendomme	16,8	0
Boligblokke (store etageejend.)	22,4	0,5
Andre boligtyper	4,6	1,4
I alt	100	100

Kilde: Grønlands Statistik. *Rapport nr. 6, side 6.*

I bygderne er over 90 pct. af boligerne således beliggende i en- og tofamiliehuse, mens dette kun er tilfældet for under 40 pct. af boligerne i byerne. I byerne ligger næsten 40 pct. af boligerne i etageejendomme. Boliger i rækkehuse og kædehuse er endvidere en udbredt boligtype i byerne, idet næsten 20 pct. af boligmassen ligger i denne kategori.

Den gennemsnitlige boligstørrelse varierer alt efter boligtype fra godt 40 m² til knap 90 m² pr. bolig, jf. tabel 2.3.2. Vægtes de i tabel 2.3.2 anførte boligstørrelser efter boligtyper med den i tabel 2.3.1 angivne fordeling af boliger på boligtyper i byer og bygder og tages hensyn til, at godt 80 pct. af boligerne er beliggende i byer, kan den gennemsnitlige boligstørrelse i Levevilkårsundersøgelsen 1994 beregnes til 77,5 m², når der ses bort fra andre boligtyper.

Tabel 2.3.2 Gennemsnitligt antal m² i boligen efter boligtype i 1994

En- eller to-familiehuse	Rækkehuse eller kædehuse	Små etageejendomme	Boligblokke (St. etageej.)	Andre boligtyper
87,3	76,9	64,5	62,3	41,2

Kilde: Grønlands Statistik. *Rapport nr. 6, side 4.*

Ved fortolkningen af disse tal skal der tages hensyn til, at kvadratmeteropgørelsen kun inddrager beboelsesrum. Dvs. køkken, toilet, entre og lignende indgår ikke. De gennemsnitligt største boliger ligger i en- og tofamiliehuse, herefter kommer boliger i række- eller kædehuse. Boliger i etageejendomme er en del mindre i gennemsnit. De mindste boliger ligger i restkategorien andre boligtyper, som i Levevilkårsundersøgelsen 1994 bl.a. omfatter boliger i kollegier og alderdomshjem.

Levevilkårsundersøgelsens opgørelse af boligernes størrelse i 1994 kan sammenlignes med de størrelsesopgørelser, som Grønlands Statistik foretager i serien "Opgørelser fra Grønlands Statistik". Primo 1998 var den gennemsnitlige boligstørrelse på 63,7 m², jf. tabel 2.3.3.

Tabel 2.3.3 Boligbestanden fordelt efter boligareal primo 1998

	Boligareal i kvadratmeter							Gennemsnitligt boligareal i m ²
	0 - 39	40 - 59	60 - 69	70 - 89	90 +	Uoplyst	I alt	
Antal	2.915	3.954	4.085	3.944	2.235	2.807	19.940	.
Pct.fordeling	14,6	19,8	20,5	19,8	11,2	14,1	100,0	.
Korrigeret pct.fordeling ^a	17,0	23,1	23,8	23,0	13,0	.	100,0	63,7

a. Der ses bort fra boliger med et uoplyst boligareal.

Kilde: Grønlands Statistik. *Opgørelser fra Grønlands Statistik 1998:1.*

I den årlige opgørelse fra Grønlands Statistik er boligernes størrelse også opgjort efter antal beboelsesrum, jf. tabel 2.3.4.

Tabel 2.3.4 Boligbestanden fordelt efter antal beboelsesrum primo 1998

	Antal beboelsesrum							Gennemsnitligt antal rum
	1	2	3	4	5+	Uoplyst	I alt	
Antal	1.867	4.774	4.511	4.031	1.163	3.594	19.940	.
Pct.fordeling	9,4	23,9	22,6	20,2	5,8	18,0	100,0	.
Korrigeret i pct.fordeling ^a	11,4	29,2	27,6	24,7	7,1	.	100,0	2,9

a. Der er set bort fra boliger med et uoplyst antal beboelsesrum.

Kilde: Grønlands Statistik. *Opgørelse fra Grønlands Statistik 1998:1.*

Det fremgår af tabel 2.3.4, at boliger med 2 - 4 beboelsesrum udgør de dominerende boligstørrelser i Grønland. Over 80 pct. af boligerne med oplyst størrelse ligger i denne størrelseskategori. Det gennemsnitlige antal beboelsesrum pr. bolig er således 2,9 primo 1998.

Levevilkårsundersøgelsen oplyser også om boligernes installationsforhold. Tabel 2.3.5 viser, hvor stor en andel af boligerne fordelt efter boligtype, der er forsynet med brusebad og vandskyllet toilet.

Tabel 2.3.5 Sanitære installationer i boligen i 1994

Sanitære installationer	Boligtyper				
	En- eller to-familiehuse	Rækkehuse eller kædehuse	Små etageejendomme	Boligblokke (St. etageej.)	Andre boligtyper
Brusebad	26,9	84,1	99,3	99,0	85,7
Vandskylende toilet	59,2	94,3	99,3	99,5	97,6

Kilde: Grønlands Statistik. *Rapport nr. 6, side 5.*

Tabellen 2.3.5 viser, at boligerne i etageejendommene så godt som alle er forsynet med både brusebad og vandskylende toilet. Til sammenligning er det kun godt ¼ af boligerne i en- og tofamiliehusene, der er forsynet med brusebad. F.s.v.a. forsyningen med toilet er forholdene meget bedre, idet næsten 60 pct. af en- og tofamiliehusene er forsynet med denne installation. Det kunne tyde på, at de sanitære installationer i bygderne - hvor næsten alle boligerne er en-/tofamiliehuse - ligger tilbage i standard sammenlignet med niveauet i de større byer. Forklaringen er bl.a., at en- og tofamiliehuse er den overvejende boligtype i bygderne, hvor vandforholdene gør disse sanitære installationer vanskelige at installere.

2.3.2 Boligbestanden efter finansieringsform

Da der ikke foreligger en fordeling af boligmassen efter både ejerforhold og finansieringsmåde, skal de vigtigste former for offentligt ejet og/eller finansieret byggeri fra de seneste år beskrives.

1. Offentligt udlejningsbyggeri

Siden 1995 er de nybyggede kommunale udlejningsboliger som hovedregel finansieret efter den såkaldte 60/40-ordning: hjemmestyret finansierer 60 pct. af udgifterne, mens kommunen finansierer de resterende 40 pct. Tilskud ydes kun til boliger, der opfylder bestemte krav til bl.a. størrelse, konstruktion, materialer og isolering. Som udgangspunkt accepteres kun en maksimal opførelsespris på 13.500 kr. pr. m².

Samme fordelingsnøgle (60/40) blev anvendt i perioden 1982-92. I årene 1992-94 finansierede hjemmestyret 80 pct. og kommunerne 20 pct. af de nybyggede udlejningsboliger. Udgifterne til den overordnede byggemodning afholdes af kommunen.

I 5-års perioden 1993-97 blev 585 eller 42 pct. af de opførte 1.402 boliger finansieret efter 60/40 eller 80/20-ordningen.

2. Andelsboliger

Siden 1990 har det været muligt at opføre andelsboliger med støtte fra det offentlige. Hjemmestyret og kommunen yder hver især andelsboligforeningen et rente- og afdragsfrit lån på 1/3 af de samlede opførelsesudgifter. Også for denne boligform accepteres som udgangspunkt en opførelsespris på maksimalt 13.500 kr. pr. m². Det offentlige finansierer altså 2/3 af de samlede opførelsesudgifter til andelsboliger.

De enkelte medlemmer af foreningen skal selv indskyde 7 pct. af opførelsesudgiften, mens andelsforeningen rejser de resterende 26 1/3 pct. gennem låntagning i bank eller kreditforening. Fra 1991 er der åbnet mulighed for, at boliger i etageejendomme, som ejes af hjemmestyret eller kommunerne, kan erhverves og drives af en andelsboligforening. Hidtil har der ikke været interesse for at benytte sig af denne mulighed.

Hver andelshaver kan sælge sin andel gennem andelsboligforeningen. Ved overdragelse af andelen kan prisen reguleres på baggrund af forbedringer/forringelser, andelshaverens andel i betalte afdrag på foreningens lån og ejendommens værdistigning.

I 5-års perioden 1993-97 blev der givet ibrugtagningstilladelse til 130 andelsboliger svarende til godt 9 pct. af de opførte boliger i perioden.

3. *Selvbyggerhuse*

I begyndelsen af 1970'erne indførte staten en ordning med boligstøttelån til selvbyggere med rente- og afdragsfrie lån på op til 90 pct. af materialeudgiften. De sidste 10 pct. skulle selvbyggeren selv erlægge som eget indskud, før der kunne ydes boligstøttelån. Udgifter til byggemodning afholdes af selvbyggeren.

I 1987 nedsatte hjemmestyret kravet om eget indskud til 5 pct., således at der nu ydes rente- og afdragsfrie lån til 95 pct. af materialeudgiften. Disse lån nedskrives over 33 år. Herefter kan selvbyggere videresælge huset, og hele salgssummen tilfalder selvbyggeren. Hvis huset sælges inden, skal hjemmestyret af salgssummen have deres andel af det nedskrevne lån.

Selvbyggerhuse bliver primært anvendt i bygderne, men dog også i flere mindre byer. Fra 1. januar 1999 bliver det muligt at opføre selvbyggerhuse i hele Grønland, det vil sige også i de større byer. Selvbyggerhuse opføres i dag som en speciel form for typehus ("Illorput-2000") på henholdsvis 58, 80 og 103 m².

I 5-års perioden 1993-97 blev der ibrugtaget 463 selvbyggerboliger svarende til 33 pct. af de opførte boliger i perioden.

4. *Boligstøttehuse (BSU-huse)*

I 1950'erne og 1960'erne var statens indsats på boligområdet koncentreret til boligstøttehuse. Der var mulighed for 100 pct. lånefinansiering til en rente på 4 pct. p.a. og med en løbetid på 33 år. Der blev ydet et generelt tilskud på 40 pct. af ydelsen (både rente og afdrag). I 1989 blev renten forhøjet til 6 pct. og tilskuddet nedsat til 30 pct. Udgifter til byggemodning afholdes af husbyggeren.

I de seneste år er der ikke givet boligstøttelån til nybyggeri i de større byer. Der bevilges kun få boligstøttelån til nye huse i bygderne, idet håndværkeropførte huse i bygderne bliver så dyre, at kun få kan klare ydelserne på trods af subsidieelementet.

I 5-års perioden 1993-97 blev der ibrugtaget 85 BSU-huse svarende til godt 6 pct. af de opførte 1.402 boliger i denne periode.

Samlet set har det været det offentlige udlejningsbyggeri samt selvbyggerhuse, der har domineret boligbyggeriet siden 1993, jf. tabel 2.3.6.

Tabel 2.3.6 Boligbyggeriet 1993 - 1997 fordelt på boligtyper ^a

	1993	1994	1995	1996	1997	I alt
60/40 eller 80/20	256	77	101	140	13	585
Andelsboliger	51	51	8	20	-	130
Selvbyggerhuse	125	103	116	63	56	463

BSU	37	16	16	15	1	85
Andre boligtyper	66	4	26	24	17	137
Total	535	251	267	262	87	1.402

a. Boligerne registreres, når der er givet ibrugtagningstilladelse. Der kan være tidsforskud mellem tidspunktet for opførelse og afgivning af ibrugtagningstilladelse.

Kilde: Grønlands Statistik. *Opgørelser fra Grønlands Statistik 1998:1.*

Den nye boligtype, andelsboligen, der blev introduceret i Grønland i 1990, har efter en pæn start været uden større betydning for grønlandsk boligbyggeri. Det skyldes bl.a. vanskeligheder ved at opnå realkreditfinansiering eller anden finansiering. Også BSU-husenes betydning er aftaget, jf. tabel 2.3.6.

Andre boligtyper, hvoraf der blev opført i alt 137 i femårsperioden 1993-97, fordelte sig på 46 personaleboliger, 51 kommunale byggesæt, 24 forsøgsboliger, 8 private boliger og 8 uoplyste.

Som anført foreligger der ikke oplysninger om boligbestanden fordelt efter såvel ejerforhold som finansieringsmåde. Derimod oplyses ejerforholdene isoleret set i de årlige boligopgørelser fra Grønlands Statistik, jf. tabel. 2.3.7.

I byerne er det de offentligt ejede boliger, der er dominerende. Privat ejede boliger er derimod dominerende i bygderne, hvor de udgør over 50 pct. af boligerne. Ejerforholdene til en relativ stor del af boligmassen er uoplyst. I byerne er det tilfældet for godt 10 pct. af boligmassen, mens det i bygderne er tilfældet for næsten 20 pct.

Tabel 2.3.7 Boligernes fordeling efter ejerforhold primo 1998

	Byer		Bygder		Hele Grønland	
	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.
Hjemmestyreejet	7.546	45,5	154	4,6	7.700	38,6
Kommunalt ejet	3.767	22,7	649	19,3	4.416	22,1
Privat ejet ^a	3.338	20,2	1.856	55,0	5.194	26,1
Statsejet	135	0,8	48	1,4	183	0,9
Uoplyst	1.782	10,8	665	19,7	2.447	12,3
I alt	16.568	100,0	3.372	100,0	19.940	100,0

a. Privat ejet omfatter også andelsboliger, BSU-huse, selvbyggerboliger, selvom der er tilskud til disse boligformer.

Kilde: Grønlands Statistik 1998. *Boliger. Opgørelser fra Grønlands Statistik 1998:1.*

2.3.3 Renovering

Renoveringsspørgsmålet har i de senere år tiltrukket sig stadig større opmærksomhed i den grønlandske debat om boligforhold grundet opgavens betydelige omfang. Landsstyret har via økonomidirektoratets boligafdeling og boligadministrationsselskabet INI A/S tidligere udarbejdet skøn over renoveringsbehovet på boligområdet. Disse skøn er i 1998 blevet summarisk opdateret med prisudviklingen af et konsulentfirma.

I 1991/92 foretog Økonomidirektoratets boligafdeling en tilstandsregistrering af 90 pct. af de af hjemmestyret ejede boliger i etageejendomme, der var opført før 1982, med henblik på at opgøre renoveringsbehovet. I alt 576 boliger ud af 5.806 boliger i disse ejendomme blev besigtiget af teknikere fra Sanaartortitsiviit (Grønlands byggevæsen). Renoveringsbehovet blev opgjort til godt 1,3 mia. kr. i 1990-prisniveau. Det blev i

tilslutning hertil planlagt at gennemføre denne renoveringsopgave i løbet af ca. 15 år. I perioden 1990 til 1997 er der gennemført renoveringer for i alt 544 mio. kr. Opgjort i aktuelt prisniveau udestår der renoveringsopgaver på alle hjemmestyreejede etageejendomme for ca. 985 mio. kr.

En tilsvarende tilstandsvurdering er ikke foretaget for de kommunalt ejede udlejningsboliger, der er finansieret af 60/40- eller 80/20-ordningen. Renoveringsudgifter på disse udlejningsboliger finansieres efter 60/40-ordningen. Renoveringsopgaven på kommunalt ejede udlejningsboliger skønnes at beløbe sig til ca. 35 mio. kr. Årsagen til dette relativt beskedne beløb er, at de fleste kommunalt ejede boliger er af nyere dato.

På foranledning af Landstinget blev der i 1995/96 gennemført en tilstandsregistrering af samtlige boliger beliggende i bygder. Denne undersøgelse blev forestået af Boligselskabet INI. På grundlag heraf blev det skønnet, at renoveringsomkostningerne på boliger beliggende i bygderne var på 218 mio. kr., hvis disse boliger igen skulle bringes op på den oprindelige standard.

Der foreligger ikke materiale, hvor renoveringsbehovet er opgjort for BSU-husene i byerne. Hjemmestyrets egne teknikere anslår imidlertid renoveringsbehovet for disse huse til at være i samme størrelsesorden som i bygderne. Alt i alt anslås renoveringsbehovet til ca. 430 mio. kr. f.s.v.a. boliger i bygder og BSU-huse i byer.

Det samlede boligrenoveringsbehov er således blevet opgjort til 1.450 mio. kr., fordelt med 985 mio. kr. til hjemmestyreejede ejendomme, 35 mio. kr. til kommunalt ejede ejendomme og 430 mio. kr. til boliger i bygder og BSU-huse i byer.

I tabel 2.3.8 er hjemmestyrets udgifter til renovering siden 1990 fordelt på hjemmestyreejede ejendomme, kommunalt ejede ejendomme og BSU-huse.

Tabel 2.3.8 Hjemmestyrets udgifter til renovering fordelt på hjemmestyreejede ejendomme, kommunalt ejede ejendomme og BSU-huse. Mio. kr.

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Hjemmestyreejede ejend.	35,5	68,6	80,0	64,9	70,5	95,4	67,1	60,1	67,0
Kommunalt ejede ejendomme	5,8	8,0	5,3	4,2	3,0	1,6	3,4	5,0	6,3
BSU-huse ^a	70,8	54,9	51,7	64,5	46,8	50,6	54,3	43,3	58,0
I alt	112,1	131,5	137,0	133,6	120,3	147,6	124,8	108,4	131,3

a. I tallene indgår såvel nybyggeri som reparations- og forbedringslån til BSU-huse samt fundaments- og ellån til selvbyggerhuse. Da nybyggeriet af BSU-huse i de senere år har været beskedent, må det antages, at hovedparten af beløbet er gået til reparationer og forbedringer af BSU-huse.

Kilde: Hjemmestyret, Økonomidirektoratet.

I tabel 2.3.9 er vist hjemmestyrets skønnede udgifter til renovering af de samme ejendomstyper for årene 1999 - 2002.

Tabel 2.3.9 Skønnede udgifter for hjemmestyret til renovering for årene 1999 - 2002. Mio. kr.

	1999	2000	2001	2002
Hjemmestyreejede ejendomme	76,8	62,0	62,0	62,0

Kommunalt ejede ejendomme	7,3	4,3	4,3	4,3
BSU-huse ^a	45,3	45,0	45,0	45,0
I alt	129,4	111,3	111,3	111,3

a. I tallene indgår såvel nybyggeri som reparations- og forbedringslån samt fundaments- og ellån til selvbyggerhuse. Da nybyggeriet af BSU-huse i de kommende år antages at være beskedent, vil hovedparten af beløbet gå til reparationer og forbedringer af BSU-huse.
Kilde: Hjemmestyret, Økonomidirektoratet.

Der udestår således et betydeligt renoveringsbehov for de kommende år. Som led i tilrettelæggelsen af denne indsats er der på Landsstyrets foranledning nedsat et koordineringsudvalg om renoveringsbehovet i Grønland bestående af repræsentanter fra såvel de danske som de grønlandske myndigheder.

Udover renoveringsbehovet på boligområdet skal udvalget også se på renoveringsbehovet på skole- og institutionsområdet samt på energi- og forsyningsområdet. I udvalgets beretning skal bl.a. indgå en vurdering af kapaciteten på det grønlandske arbejdsmarked/bygge- og anlægsområde. Endvidere skal udvalget se på finansieringsmulighederne samt se på tidsplaner for gennemførelse af renoveringsopgaverne. Udvalget skal færdiggøre sit arbejde inden udgangen af marts 1999.

2.4 Boligadministration

I efteråret 1993 besluttede Landstinget at etablere A/S Boligselskabet INI. Begrundelserne for oprettelsen var flere. Ved at etablere et landsdækkende boligselskab ønskede Landstinget at skabe rammerne for en mere effektiv, ensartet og gennemsigtig administration af boligområdet. Hertil kom, at den hidtidige administration ikke havde kunnet holde en acceptabel vedligeholdelsesstandard i et stort antal boliger. Endvidere var der også problemer med omfattende huslejerestancer.

Boligselskabet INI startede sin virksomhed fra 1. januar 1995. Fra sin etablering har INI administreret hjemmestyrets udlejningsboliger. Endvidere får nu 14 ud af 18 kommuner administreret deres udlejningsboliger af INI (de fire kommuner, der selv administrerer deres udlejningsboliger er Illoqqortoormiut, Upernavik, Aasiaat og Qaqortoq).

Hovedopgaven for INI i dag er administration, drift og vedligeholdelse af knap 8.000 udlejningsboliger ejet af Grønlands Hjemmestyre. Boligerne er placeret i alle landets kommuner. Hertil kommer administration, drift og vedligeholdelse af hovedparten af 4.000 kommunalt ejede udlejningsboliger i følge aftaler med de enkelte kommuner. INI varetager således administration m.v. af godt 11.000 boliger. Endvidere varetager INI administrationen af boligstøtteordninger, der berører ca. 4.000 BSU-boliger, og administrationen af den offentlige støtte til selvbyggerhuse.

Samtidig med, at INI overtog boligadministrationen, blev udlejningsboligerne opdelt i boligafdelinger med selvstændige budgetter og regnskaber. Formålet hermed er bl.a. at sikre en mere effektiv huslejeinddrivelse. Dette formål synes også at blive realiseret, idet der i de seneste år har været faldende restancer på lejeområdet. De udgjorde ultimo 1997 knap 60 mio. kr. fordelt med knap 27 mio. kr. på gamle hjemmestyrelejerestancer og 32 mio. kr. på lejerestancer i boligafdelinger.

For boligstøttehusene er der til sammenligning tale om betydelige og stigende restancer. Ud af et samlet udlån på godt 1 mia. kr. ultimo 1997 udgjorde restancerne godt 107 mio. kr. I 1986 udgjorde restancerne i BSU-huse til sammenligning ca. 30 mio. kr.

De samlede restancer til INI udgjorde således ultimo 1997 knap 167 mio. kr.

2.5 Boligbyggeriet siden 1965

Boligbyggeriet målt ved antallet af nyopførte boliger er i figur 2.5.1 vist for perioden 1965-96. To markante udviklingstræk fremgår af figuren. For det første afspejler figuren de svingninger, der normalt karakteriserer boligbyggeriet, som andre langsigtede investeringsgoder, jf. også boks 2.2.1.

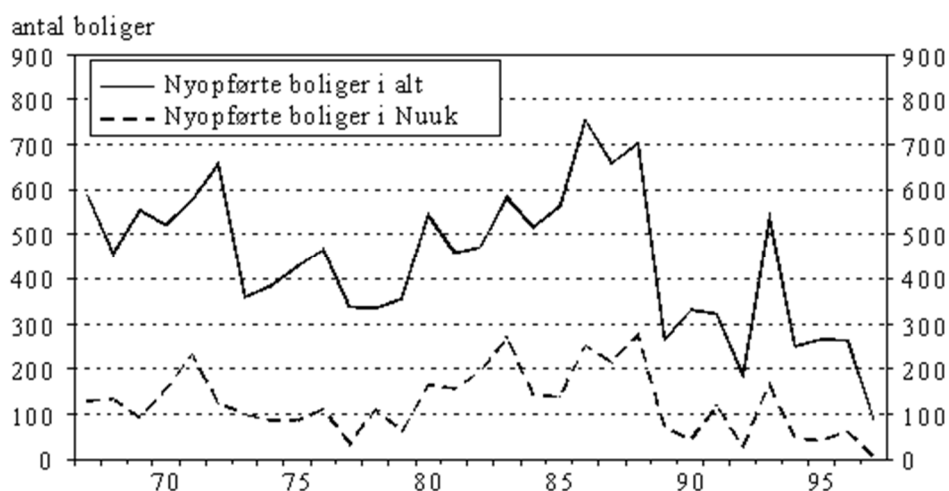
For det andet er aktivitetsniveauet inden for boligbyggeriet blevet markant reduceret siden slutningen af 1980'erne. I perioden 1967-88 blev der i gennemsnit nyopført 512 boliger pr. år. I perioden 1989-97 var det gennemsnitlige antal nyopførte boliger på 278. Fra 1989 har der været et væsentligt mindre offentligt finansieret boligbyggeri som følge af eftervirkningerne af den økonomiske krise. I samme periode har der været meget lidt privat boligbyggeri.

Boligbyggeriets omfang i Nuuk har ligeledes varieret meget gennem årene. I årene 1965 - 1978 blev der bygget omkring 120 boliger om året.

Fra 1979 forøgedes boligbyggeriet kraftigt. I årene 1979 - 1988 steg antallet af nybyggede boliger i Nuuk til omkring 180 om året.

Eftervirkningerne af den økonomiske krise fra slutningen af 80'erne ramte også boligbyggeriet i Nuuk. I tiåret 1989-1998 steg antallet af boliger derfor kun med knap 70 om året. Byggeriet i Nuuk var derfor i tiåret 1989-1998 mindre end halvdelen af byggeriet i tiårsperioden 1979-1988.

Figur 2.5.1 Antal nyopførte boliger 1965 - 1997

Anm. : Tallene er baseret på antallet af udstedte ibrugtagningsstilladelser.
Kilde : Grønlands Statistik. *Internet databank*.

Klik på billedet for at se det i fuld størrelse

2.6 Huslejefastsættelse, boligudgifter og boligsubsidier

Huslejefastsættelsen i det udlejede byggeri er blevet ændret flere gange. Hovedprincippet baserer sig dog stadig på boligstøttereformen fra 1984. Formålet med 1984-reformen var bl.a. at formindske huslejevorskellene mellem ældre og nyere boligbyggeri.

Det er ellers sigtet med huslejefastsættelsen, at den skal være omkostningsbestemt, dvs. at huslejen udover den almindelige drift også skal dække samtlige udgifter til reparation og vedligeholdelse. Imidlertid har huslejen været "låst fast" i de senere år grundet det politiske ønske om prisstabilitet, hvorfor overgangen til omkostningsbestemt huslejefastsættelse ikke - som ellers planlagt - er sket.

2.6.1 Udlejningsbyggeri

Huslejen i udlejningsbyggeri består efter gældende regler af et driftsbidrag og et kapitalbidrag¹². Driftsbidraget, som skal dække de løbende udgifter til drift og vedligehold, udgør uanset udlejningsboligens beliggenhed og kvalitet i øvrigt 358,75 kr. pr. m² pr. år i flerfamiliehuse.

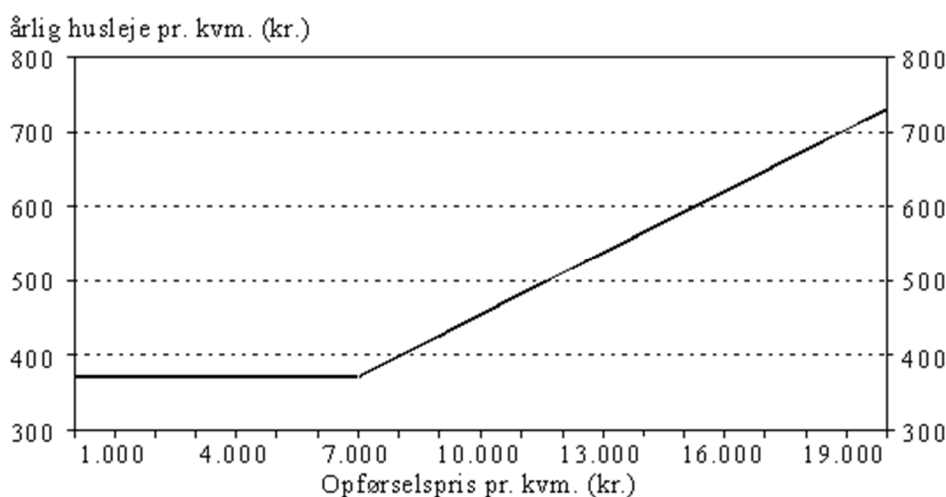
Kapitalbidraget pr. år udgør 2,75 pct. af den del af opførelsesomkostningerne pr. m², der ligger ud over 6.500 kr. Ved beregningen af kapitalbidraget regnes der for at mindske huslejespændinger mellem ældre og nyere byggeri med opførelsesomkostninger på mindst 7.000 kr. pr. m².

Mindstelejen pr. m² pr. år, der gælder for alle boliger, som tilregnes et beløb på 7.000 kr. i opførelsesomkostninger pr. m², er derfor 2,75 pct. af $(7.000 - 6.500) + 358,75$ kr. = $13,75 + 358,75 = 372,50$ kr. pr. m². For hver 1.000 kr., som opførelsesomkostningerne er højere pr. m², bliver huslejen altså 27,50 kr. højere pr. m².

En bolig på den grønlandske gennemsnitsstørrelse, dvs. 65 m², får altså en husleje, der er 1.787,50 kr. højere pr. år eller knap 150 kr. højere pr. måned, når opførelsesomkostningerne stiger 1.000 kr. pr. m².

I figur 2.6.1 er vist sammenhængen mellem huslejen og opførelsesomkostningerne. Figuren afspejler, at den årlige husleje pr. m² pr. år stiger med 27,50 kr., når opførelsesomkostningerne pr. m² øges med 1.000 kr. og opførelsesomkostningerne er på eller over 7.000 kr.

Figur 2.6.1 Årlig husleje pr. m² i forhold til opførelsesomkostninger pr. m²

Kilde: Hjemmestyrets bekendtgørelse nr. 56 af 29. dec. 1994 om lejberegninger i hjemmestyrets og kommunernes udlejningsboliger.

Klik på billedet for at se det i fuld størrelse

Huslejen i udlejningsboligerne reguleres herudover efter antal børn og husstandsindkomst. Der ydes således et indkomstuafhængigt børnetilskud på 10 pct. af huslejen pr. barn under 18 år, idet dog maksimalt 60 pct. af huslejen kan dækkes af boligbørnetilskud.

Husjetilskud i form af boligsikring ydes til husstande med en årlig husstandsindkomst på under 128.000 kr. Husstandsindkomsten til beregning af boligsikring reduceres med 4.000 kr. pr. barn. Boligsikringsordningen er beskrevet nærmere i boks 2.6.1., hvoraf det fremgår, at ordningen giver 100 pct. refusion af de boligudgifter, der ligger udover egenandelen, såfremt der kan ydes fuld boligsikring¹³.

Boks 2.6.1 Boligsikringsordningen i hovedtræk

Der ydes boligsikring til husstande, der har under 128.000 kr. i årlig nettoreguleret husstandsindkomst (med fradrag af 4.000 kr. pr. hjemmeboende barn under 18 år). Husstande med indkomster under indkomstgrænsen skal selv betale en "egenandel" af indkomsten som husleje. Resten ydes som boligsikring. Egenandelen varierer mellem 5 pct. og 21 pct. afhængigt af indkomstens størrelse. Der kan ydes

boligsikring til husstande i udlejningsboliger og i boligstøtthuse. Ordningen omfatter ikke varmeudgifter. Der kan maksimalt modtages 3.000 kr. om måneden i boligsikring.

Tabel 2.6.1 viser den månedlige husleje i en lejlighed på 60 og 100 m² for en husstand uden børn og en husstand med to børn ved varierende opførelsespriser pr. kvm. Der er ikke taget hensyn til evt. indkomstafhængig boligsikring. De aktuelle opførelsesudgifter pr. m² ligger i størrelsesordenen 13.500 kr. pr. m².

Tabel 2.6.1 Beregnet månedlig husleje for boliger på 60 og 100 kvm for en husstand uden børn og en husstand med 2 børn, ved alternative opførelsesomkostninger. Kr.

Opførelsesomkostninger pr. kvm. (kr.)	60 kvm. 0 børn	60 kvm. 2 børn	100 kvm. 2 børn ^a
op til 7.000	1.863 ^b	1.490	2.483
10.000	2.275	1.820	3.033
13.000	2.688	2.150	3.583
16.000	3.100	2.480	4.317
19.000	3.513	2.810	4.683

Anm.: Boligbørnetilskud er fratrukket, men ikke boligsikring.

a. Man kan ikke få tildelt en bolig på 100 m², hvis man ingen børn har. Derfor kun beregninger for 2 børns husstande i boliger på 100 m².

b. $((7.000 - 6.500) \times 0,0275 + 358,75) \times 60/12 = 1.863$.

Kilde: Hjemmestyrets bekendtgørelse nr. 56 af 29. dec. 1994 om legeberegninger i hjemmestyrets og kommunernes udlejningsboliger.

De i tabel 2.6.1 beregnede månedlige huslejer kan sammenlignes med de faktiske månedlige nettohuslejer i henhold til Levevilkårundersøgelsen 1994, jf. tabel 2.6.2.

Tabel 2.6.2	Faktiske månedlige nettohuslejer for lejerhusstande efter boligens type og størrelse i henhold til Levevilkårundersøgelsen 1994. Kr.							
	En-/eller to-familiehuse		Række- eller kædehuse		Små etageejendomme		Boligblokke (Store etageejendomme)	
	Færre end eller 3 rum	Flere end 3 rum	Færre end eller 3 rum	Flere end 3 rum	Færre end eller 3 rum	Flere end 3 rum	Færre end eller 3 rum	Flere end 3 rum
Gennemsnitlig nettohusleje pr. måned ^a	1.722	2.462	2.434	3.360	2.219	3.421	1.941	2.421

a. Nettohuslejen er fratrukket boligbørneydelse og boligsikring.

Kilde: Grønlands Statistik. *Rapport nr. 6*, side 32.

Foruden den egentlige nettohusleje, der i gennemsnit er 2.350 kr. pr. måned, er udgifter til varme, el og vand også inddraget i Levevilkårundersøgelsen 1994. Herved bliver de samlede boligudgifter for lejere i gennemsnit 3.830 kr. pr. måned. I gennemsnit bruger lejerhusstande 33 pct. af husstandsindkomsten til boligudgifter (nettohusleje, varme, el og vand).

Der er imidlertid store variationer omkring dette gennemsnit. Dette fremgår af tabel 2.6.3, hvor lejerhusstande er fordelt efter bopæl (by/bygd), familietype (enlige/par, med og uden børn) og svarpersonens stilling (fisker/fanger, ufaglært arbejder, faglært arbejder, funktionær).

Tabel 2.6.3 De samlede boligudgifters gennemsnitlige andel af den årlige husstandsindkomst for lejerhusstande efter bopæl, familietype og svarpersonens stilling. Pct.					
Bopæl:	By	Bygd			Alle
	30	54			33
Familietype:	Enlige m.børn	Enlige u. børn	Par m. børn	Par u. børn	Alle
	40	31	31	32	33
Stilling:	Fisker/fanger	Ufaglært arbejder	Faglært arbejder	Funktionær	Alle
	44	36	19	18	33

Anm: Nettohuslejen, d.v.s de samlede boligudgifter ekskl. udgifter til varme, el og vand, udgør i gennemsnit 20 pct. af lejerhusstandenes husstandsindkomst.

Kilde: Grønlands Statistik. *Rapport nr. 6*, side 38-40.

2.6.2 Ejerboliger

Inden Levevilkårsundersøgelsens sammenhænge mellem boligudgifter og husstandsindkomster for ejerhusstande præsenteres, vises de forskellige elementer heri med udgangspunkt i eksempler for tre konkrete boligstøttehuse.

Tabel 2.6.4 Boligudgifter - brutto og netto - i tre konkrete boligstøttehuse. Kr.

	Polarbo 64	Piteraqaq 91	Godmand 102
Opførelsespris	14.970 kr./m ²	12.300 kr./m ²	13.794 kr./m ²
Familjestørrelse	2 voksne/1 barn	2 voksne/2 børn	2 voksne/3 børn
Terminsydelse, brutto 7 pct.	67.060	77.493	98.490
Generelt tilskud - 30 pct.	-20.118	-23.248	-29.547
Boligbørnetilskud - 7,5 pct. pr. barn	-5.030	-11.624	-22.160
Nettoydelse pr. år	41.913	42.621	46.783
Månedlig ydelse	3.493	3.552	3.899
Rentefordel 40 pct. år 1, månedligt	-1.197	-1.217	-1.336
Nettoydelse, månedligt	2.296	2.335	2.563

Kilde: Økonomidirektoratet oktober 1997. *Redegørelse om boligstøtteområdet*.

Det skal i tilknytning til tabel 2.6.4 fremhæves, at bruttoboligudgifterne alene inkluderer terminsydelsen på BSU-lånet, der er et 6 pct. 33 årigt annuitetslån, hvorfor ydelsen pr. år udgør ca. 7 pct. af hovedstolen. Som anført i afsnit 2.3.2 ydes der til BSU-lån et tilskud på 30 pct. af terminsydelsen. Foruden dette finansieringstilskud kan der opnås boligbørnetilskud. Dette er pr. barn fastsat til 7.5 pct. af bruttoterminsydelsen (altså før fradrag af 30 pct. subsidiet)¹⁴. Det tredje boligsubsidie i tabellen er skatteværdien af rentefradraget, der i tabel 2.6.4 er baseret på første-års renteudgiften. For annuitetslån udgør renteudgiften en stadig faldende andel af terminsydelsen, hvorfor det i tabel 2.6.4 anførte beløb overvurderer rentefordelen.

I henhold til Levevilkårsundersøgelsen 1994 udgør nettoydelsen, som defineret i sidste talrække i tabel 2.6.4, dvs. efter hensyntagen til rentefordelen, i gennemsnit 18 pct. af husstandsindkomsten for ejerhusstande. Ejerhusstande er husstande, som ejer egen bolig, dvs. BSU-huse, selvbyggerhuse og private ikke-subsidierede boliger.

Det centrale bruttoboligudgiftsbegreb for ejere i Levevilkårsundersøgelsen 1994 omfatter imidlertid foruden terminsydelsen også udgifter til varme, el og vand. Nettoboligudgiftsbegrebet i Levevilkårsundersøgelsen 1994 er herefter defineret ved:

<p>Terminsydelsen</p> <p>+ udgifter til varme, el og vand</p> <p>- 30 pct. terminssubsidiet</p> <p>- boligbørnetilskud</p> <p>- fradragsværdien af renteudgifter</p>
--

I tabel 2.6.5 og 2.6.6 vises den gennemsnitlige månedlige nettoydelse for ejerhusstande efter boligtyper og -størrelse, samt i tabel 2.6.6 boligudgifternes gennemsnitlige andel af husstandsindkomsten fordelt på familietype og stillingskategori.

Tabel 2.6.5 og 2.6.6 svarer til hhv. tabel 2.6.2 og 2.6.3 for lejerhusstande.

Tabel 2.6.5	Faktiske månedlige nettoydelse for ejerhusstande efter boligens type og størrelse i henhold til Levevilkårsundersøgelsen 1994. Kr.							
	En- eller tofamiliehuse		Række- eller kædehuse		Små etageejendomme		Boligblokke (St. etageejend.)	
	Færre end eller 3 rum	Flere end 3 rum	Færre end eller 3 rum	Flere end 3 rum	Færre end eller 3 rum	Flere end 3 rum	Færre end eller 3 rum	Flere end 3 rum
Gennemsnitlig nettoydelse pr. måned	1.431	2.307	1.917	3.773	2.123	3.333	2.360	2.685

Kilde: Grønlands Statistik. *Rapport nr. 6*, side 32.

Tabel 2.6.6	De samlede boligudgifters gennemsnitlige andel af den årlige husstandsindkomst for ejerhusstande efter bopæl, familietype og svarpersonens stilling. Pct.				
Bopæl:	By	Bygd			Alle

	24	52			32
Familietype:	Enlige m. børn	Enlige u. børn	Par m. børn	Par u. børn	Alle
	43	26	27	24	32
Stilling:	Fisker/fanger	Ufaglært arbejder	Faglært arbejder	Funktionær	Alle
	36	30	18	19	32

Anm: Nettoydelsen, d.v.s de samlede boligudgifter ekskl. udgifter til varme, el og vand. udgør i gennemsnit 18 pct. af ejerhusstandes husstandsindkomst.

Kilde: Grønlands Statistik. *Rapport nr. 6*, side 38-40.

Grønlands Statistik foretog i 1994 en prissammenligning mellem Grønland og Danmark¹⁵. Ved beregningen af prisindeks for privatforbruget i Grønland indgår i undersøgelsen boligudgifterne inkl. udgifter til brændsel. Denne andel udgjorde i 1992 21,6 pct. Det tilsvarende tal for boligpostens andel i beregningen af det danske prisindeks i samme undersøgelse er 27,9 pct. Boligposten i forbrugerprisindekset vejer altså tungere i Danmark end i Grønland.

2.6.3 Boligsubsidier

Grønlands Hjemmestyre, Økonomidirektoratet har i oktober 1998 i notatet "Kapitalisering af de forskellige støtteformer på boligområdet" opstillet sammenlignelige beregninger af subsidieringen af forskellige boligformer. Med udgangspunkt i dette notat redegøres der for den gældende subsidiering af følgende fire boligformer:

- En udlejningsbolig (60/40-byggeri)
- En andelsbolig
- Et boligstøttehus (BSU-bolig)
- Et enfamilieshus (10/40/50-byggeri)

Da der også redegøres for subsidieringen af selvbyggerhuse i det følgende, beskrives subsidieringsforholdene i over 90 pct. af boligbyggeriet bedømt ud fra boligbyggeriet i femåret 1993 - 97, jf. tabel 2.3.6.

Beregningerne vedrørende udlejningsboligen, andelsboligen, BSU-huset og enfamiliehuset er gjort sammenlignelige ved at gå ud fra de samme forudsætninger, d.v.s. der er tale om en bolig på 105 m² med en opførelsespris på 13.500 kr. pr. m², svarende til en samlet opførelsespris på 1.417.500 kr. Det er endvidere forudsat, at fradragsværdien af renteudgifter er på 40 pct., og at der bor 3 børn under 18 år i boligen i hele beregningsperioden. Dette hænger sammen med, at boligsubsidierne i beregningerne foruden af finansieringssubsidier udgøres af skatteværdien af renter og af boligbørnetilskud. Evt. boligsikring er ikke inddraget i de her opgjorte boligsubsidier. Boligsikring kan opnås i offentligt udlejningsbyggeri (60/40-byggeri) og i BSU-huse, men ikke i andelsboliger og i enfamiliehuse.

Fradragsretten for renteudgifter er et naturligt og integreret element i et indkomstskattesystem. Når værdien af rentefradragsretten alligevel er inkluderet, skyldes det imidlertid ikke selve rentefradragsretten, men den manglende lejeværdiansættelse for ejerboliger, der altså her er antaget modsvaret af værdien af rentefradragsretten. Der indgår tre former for ejerboliger i de følgende subsidieberegninger: BSU-huse, 10/40/50-enfamiliehuse og selvbyggerhuse¹⁶.

Beregningsperioden er sat til 33 år svarende til løbetiden på de støttede lån til BSU-husene. For at sikre sammenligneligheden er alle subsidier tilbagediskonteret med en rentefod på 6 pct. p.a., hvilket stort set svarer til den aktuelle markedsrente.

Tabel 2.6.7 viser, hvordan boligsubsidierne er sammensat for de fire nævnte boligtyper.

Tabel 2.6.7 Subsidiering af fire former for boligbyggeri. Kr. og pct.

Boligform	Boligsubsidier			Subsidie i forhold til opførelsesværdi (1.417.500 kr.)
	Finansieringssubsidier	Skatteværdi af renter	Boligbørnetilskud	
Off. udlejningsboliger (60/40-byggeri)	1.129.871 80	-	230.514 16	1.360.385 96
Andelsboliger	945.000 67	-	-	945.000 67
BSU-huse	425.250 30	269.964 19	318.938 23	1.014.152 72
Enfamiliehuse 10/40/50	330.411 23	138.044 10	-	468.455 33

Kilde: Grønlands Hjemmestyre, Økonomidirektoratet 1998. *Kapitalisering af de forskellige støtteformer på boligområdet, 7. oktober 1998.*

Som det fremgår af tabel 2.6.7, er det de offentligt ejede udlejningsboliger, der med 96 pct. er mest subsidierede. Derefter følger BSU-huse med et subsidieelement på 72 pct. og andelsboliger med 67 pct. Det kan konstateres, at der er tale om en meget høj grad af subsidiering for alle tre boligformer. Den nyligt vedtagne form for boligbyggeri (10/40/50) har den laveste subsidiering med 33 pct. Tages der også højde for, at det offentlige har det finansielle ansvar for renovering af offentligt udlejningsbyggeri (60/40-boliger) og BSU-huse, forstærkes denne konklusion.

I det følgende gives der en mere udførlig beskrivelse af subsidieelementerne i de fire boligformer og for selvbyggerhuse.

Offentligt udlejningsbyggeri. Det offentlige betaler alle opførelsesomkostninger fordelt med 60 pct. til hjemmestyret og 40 pct. til kommunerne. Kommunerne ejer denne form for boligbyggeri.

Hertil kommer udgifter til boligbørnetilskud, idet huslejen reduceres med 10 pct. pr. barn. Med et boligbørnetilskud på 5.400 pr. år pr. barn bliver det årlige boligbørnetilskud i eksemplet på 16.200 kr.

Indtægterne for det offentlige består af et årligt kapitalafkast, som er på 2,75 pct. af den del af opførelsesprisen, der overstiger 6.500 kr. Med en opførelsespris på 13.500 kr. pr. m² giver det et kapitalafkast på $(13.500 - 6.500) \text{ kr.} \times 0,0275 = 192,50 \text{ kr. pr. m}^2$ svarende til 20.213 kr. for den 105 m² store lejlighed.

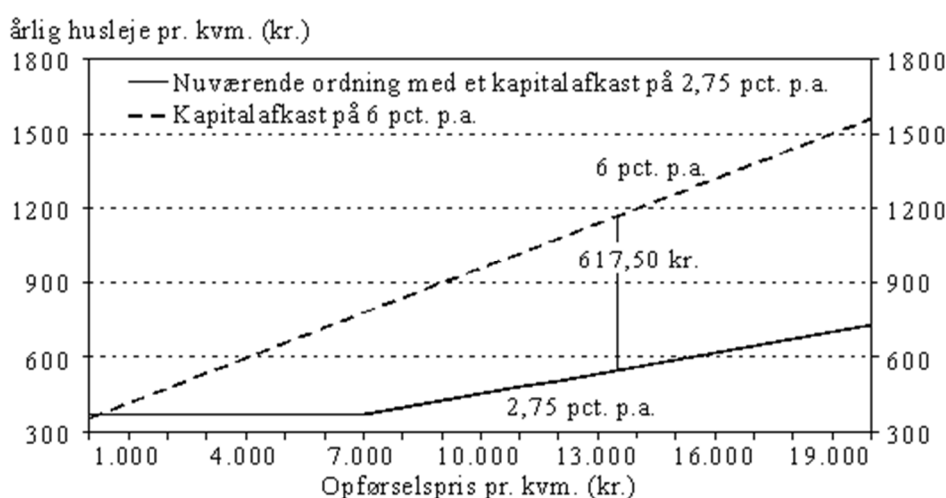
Såvel indtægterne (kapitalafkastet) som udgifterne (boligbørnetilskuddet) tilbagediskonteres med de 6 pct. for den valgte 33-årige periode.

Finansieringssubsidiet på 1.129.871 kr., jf. tabel 2.6.7, fremkommer således ved at trække den kapitaliserede værdi af kapitalafkastet fra opførelsesomkostningen ($1.417.500 - 287.629 \text{ kr.} = 1.129.871 \text{ kr.}$). Den kapitaliserede værdi af boligbørnetilskuddet udgør 230.514 kr.

Det samlede subsidieelement er således 1.360.385 kr., svarende til 96 pct. af opførelsesomkostningerne på 1.417.500 kr., under de opstillede beregningsforudsætninger.

Den del af finansieringssubsidierne, der i de ovenstående beregninger kan henføres til rentesubsidier, er beregnet ud fra, at markedsrenten er 6 pct. p.a. I figur 2.6.2 er forskellen mellem den årlige husleje pr. m² illustreret, når kapitalafkastet dels fastsættes ud fra markedsrenten og dels ud fra de gældende regler (2,75 pct. af opførelsesomkostningerne over 6.500 kr. pr. m²). Forskellen mellem de to kurver er rentesubsidieringen. Ved opførelsesomkostninger på 13.500 kr. er denne forskel 617,50 kr. pr. m² ($13.500 \times 0.06 - (13.500 - 6.500) \times 0.0275$).

Figur 2.6.2 Årlig husleje pr. kvadratmeter ved alternative ordninger

Kilde: Hjemmestyrets bekendtgørelse nr. 56 af 29. dec. 1994 om legeberegninger i hjemmestyrets og kommunernes udlejningsboliger.

[Klik på figuren for at se den i fuld størrelse](#)

Andelsboliger.

Subsidielementet i andelsboliger er mere enkelt at beregne. Det offentlige finansierer 2/3 af opførelsesomkostningerne, hvilket vil sige 2/3 af 1.417.500 kr. eller 945.000 kr. Den resterende del af opførelsesomkostningen finansieres ved eget indskud på 7 pct. og låntagning på 26 1/3 pct. Det bemærkes, at der ikke er rentefradragsret på andelsforeningens lån på 26 1/3 pct., da det er andelsforeningen, der er låntager og ikke den enkelte lejer.

Lejere i andelsboligforeninger kan ikke modtage boligbørnetilskud og skal ikke betale kapitalafkast, selvom det offentlige har bidraget med 2/3 af opførelsesomkostningerne.

Det samlede subsidieelement udgør således 67 pct.

Boligstøttehuse (BSU-huse)

Selvom BSU-huse regnes som private boliger yder det offentlige også stor støtte til denne boligform. Der er i alt tre subsidielementer i BSU-huse: Tilskud til terminsydelsen, boligbørnetilskud samt skatteværdien af rentefradraget af ejerens "egen" del af lånet.

Hjemmestyret finansierer således BSU-huse med et 6 pct. 33-årigt annuitetslån med halvårlige terminer. Hjemmestyret yder i tilknytning hertil et tilskud på 30 pct. af terminsydelsen samt et boligbørnetilskud på 7,5

pct. af bruttoydelsen pr. barn. I eksemplet med 3 børn under 18 år er boligbørnetilskuddet på 22,5 pct. af bruttoydelsen. Hertil kommer, at det offentlige indtægter reduceres som følge af, at de 70 pct. af renteudgifterne, som ejeren selv afholder, kan fratrækkes skatteopgørelsen. I beregningerne er regnet med en fradragsværdi på 40 pct.

Ud af de samlede opførelsesomkostninger på 1.417.500 betaler det offentlige 30 pct. svarende til 425.250 kr. Hertil kommer skatteværdien af de tilbagediskonterede egne renteudgifter, som udgør 269.964 kr. Endelig udgør værdien af boligbørnetilskuddet 318.938 kr.

Det samlede subsidieelement for BSU-huse er således omkring 72 pct. af de samlede opførelsesomkostninger. Eksklusive fradragsværdien af rentefradraget reduceres subsidieandelen til 53 pct.

Enfamiliehuse (10/40/50-byggeri)

Hjemmestyret indførte i efteråret 1998 en ny finansieringsordning for enfamiliehuse, kaldet 10/40/50-ordningen.

Disse enfamiliehuse finansieres ved, at ejeren indskyder 10 pct. af byggesummen. Hjemmestyret og/eller kommunen yder et rente- og afdragsfrit lån i 15 år på 40 pct. af byggesummen normalt fordelt med halvdelen til hver. Det offentlige lån fra hjemmestyret/kommunen afvikles efter det 15. år over en 10-årig periode som et annuitetslån med en forrentning på Nationalbankens diskonto plus 3 pct. Den resterende del af byggesummen på 50 pct. finansieres ved realkreditlån/banklån, der antages at have en løbetid på 15 år, en forrentning på 6 pct. p.a. og amortiseres som et annuitetslån.

Hovedsubsidiet til denne form for byggeri er det offentlige lån på 40 pct. af byggesummen, der som anført er rente- og afdragsfrit i 15 år. Hertil kommer skatteværdien af rentefradraget på såvel realkreditlånet som det offentlige lån, når det forrentes efter det 15. år. Der ydes ikke boligbørnetilskud og/eller boligsikring til husstande, der bor i enfamiliehuse.

Hovedsubsidiet er forskellen mellem det offentlige lån på 567.000 kr. og nutidsværdien 236.589 kr. af de tilbagediskonterede renter og afdrag på det offentlige 10-årige lån dvs. 330.411 kr. Skatteværdien af rentefradraget hidrører såvel fra det offentlige lån med 26.902 kr. og fra realkreditlånet med 111.142 kr., dvs. i alt 138.044 kr.

Den nye finansieringsform af enfamiliehuse er således den form for boligbyggeri, jf. tabel 2.6.7, der har den laveste subsidiering med en samlet subsidieprocent på 33.

Hertil kommer imidlertid, at der kun kan ydes offentlige lån på den del af opførelsessummen, der er betinget af en boligstørrelse på højst 105 m² og en opførelsespris på højst 13.500 kr. pr. m². Overstiges en af disse grænser består subsidieelementet kun af rentefradraget. Og subsidieværdien heraf er 14 pct.

Selvbyggerhuse

I denne sammenhæng er det også relevant at pege på, at der også ydes subsidiering til selvbyggerhuse.

Som nævnt ydes der tilskud til 95 pct. af materialeprisen til selvbyggeriet. I snit udgør denne støtte 350.000 kr. for et selvbyggerhus. Finansieringsformen for materialeomkostningerne til selvbyggerhuse gør, at der i subsidieringsberegningerne ikke indgår nogen skatteværdi af rentefradrag som substitut for manglende lejeværdi.

Herudover har kommunerne mulighed for at yde lån på BSU-vilkår til selvbyggerens eget indskud. Endvidere ydes der instruktørbistand, som beløber sig til ca. 20.000 kr. pr. selvbyggerhus. Selvbyggeren finansierer selv omkostninger til byggemodning, men der kan ydes lån på BSU-vilkår til fundament samt til installation af el.

2.7 Den aktuelle boligsituation

Boligsituationen varierer fra by til by og fra bygd til bygd, idet betydelige geografiske såvel som økonomiske

afstande gør, at det kun er meningsfyldt at se lokalt på boligsituationen. Det ene yderpunkt i boligforsyningssituationen er i Nuuk, hvor der er omkring 13 års ventetid på en almindelig udlejningsbolig. Den stramme boligsituation i Nuuk har også betydet, at der nu er ventetider på personaleboliger på omkring et år og ventetider på vacantboliger på omkring ½ år. Det andet yderpunkt i boligforsyningssituationen er i Paamiut, hvor der aktuelt er omkring 100 ledige boliger. Tabel 2.7.1 viser ventetiderne for boliger i byerne opdelt efter antal rum, og boks 2.7.1 viser kravene til at stå på den ordinære venteliste.

Tabel 2.7.1 INI's forventede ventetider på udlejningsboliger i byer medio april 1998

	1-rum	2-rum	3-rum	4-rum	5-rum	6-rum
Nuuk	6 år	13 år	13 år	13 år	8 år	6 år
Sisimiut	1 år	3½ år	3½ år	3½ år	3 år	3 år
Ilulissat	3 år	4 ½ år	4 år	3 år	2 år	1 år
Aasiaat	1 år	5 år	5 år	2 år	1 år	ingen ans.
Qaqortoq	2½ år	4½ år	4 år	2 år	1 år	1 år
Nanortalik	1 år	2½ år	1½ år	2 år	0 år	haves ikke
Narsaq	4 ¾ år	3 ¾ år	1 ¾ år	1½ år	¾ år	2 ¾ år
Paamiut	0 år	0 år	0 år	0 år	0 år	0 år
Maniitsoq	¾ år	2½ år	2 ¼ år	1 ¾ år	1 ¾ år	1 ¾ år
Kangaatsiaq	3 år	3 år	3½ år	3 år	haves ikke	
Qasigiannuguit	¼ år	¼ år	½ år	0 år	0 år	0 år
Qeqertarsuaq	½ år	½ år	0 år	½ år	ingen alm. lejeboliger	
Uummannaq	1 år	2 år	8 år	8 år	8 år	haves ikke
Qaanaaq	3 år	4½ år	5 år	ingen alm.	haves ikke	
Tasiilaq	1 år	1 år	1 år	1 år	1 år	1 år

Anm.: I den skønnede ventetid indgår flere forhold. Udover antallet af boligansøgere, indgår bl.a. forhold som den skønnede udvikling i nybyggeriet.

Kilde: INI A/S, april 1998 - for Upernavik og Iltoqqortoormiit er ikke oplyst ventetid, idet lejeboliger ikke adm. af INI.

Samlet var der pr. 30. september 1998 3.806 ansøgere til en bolig på den ordinære venteliste. Heraf var de 3.189 lokale, det vil sige bosat i kommunen, 438 var fra andre kommuner, og 179 var ansøgere udenfor Grønland.

Af de 3.806 ansøgere var de 1.773 ansøgere til en bolig i Nuuk. Af disse var 1.536 bosat i kommunen, 107 var ansøgere fra andre kommuner, og 130 var ansøgere udenfor Grønland.

Pr. 30. september 1998 var der derudover 1.123 ansøgere på oprykningventelisten (ønskeflytninger). Dette er typisk ansøgere med ønsker om en større bolig.

Ventelister kan imidlertid give et fortegnede billede af boligsituationen. Der er nemlig stærke tendenser til, at ventelister i sig selv vil føre til endnu længere ventelister. For selv om en person/familie ikke aktuelt har et udekket boligbehov, kan personen/familien ikke udelukke, at dette ikke bliver tilfældet på et senere tidspunkt. Pardannelse, familieforøgelse og skilsmisse er således begivenheder, der kan udløse et ønske

om en ny/anden bolig. Derfor vil der være stærke incitamentter til at lade sig opføre på en venteliste, når boligefterspørgslen til de gældende priser er større end udbuddet.

Boks 2.7.1 Den ordinære venteliste til udlejningsboliger

Krav for at stå på venteliste: (Samme person kan stå på mere end en venteliste)

- over 15 år
- årlig genbekræftelse
- gebyr 100 kr. ved hver genbekræftelse

Og som det er fremgået af afsnit 2.6, ligger huslejerne i udlejningsboliger de fleste steder langt under markedslejen. De relativt lave huslejer betyder naturligvis også, at boligefterspørgslen er større, end den ellers ville være, hvilket yderligere stiller krav til boligforsyningen og dermed byggeriet.

2.8 Den fremtidige boligsituation

I stedet for at bruge ventelister til at skønne over kravene til boligforsyning og dermed til fremtidig boligbyggeri kan der som et første trin tages udgangspunkt i de såkaldte boligdækningsgrader. Dækningsgraden er forholdet mellem den faktiske boligbestand og det potentielle behov for boliger. Det potentielle behov for boliger kan fx beregnes som det antal boliger, der kræves, hvis alle samboende og alle enlige over en given aldersgrænse skal kunne anvises en bolig. En dækningsgrad under 100 vil således betyde, at der i forhold til det potentielle boligbehov er et underskud af boliger.

Grønlands Statistik beregner det potentielle boligbehov ved to alternative aldersgrænser på hhv. 20 år (PB20) og 25 år (PB25). Boliger i kollegier og alderdomshjem indgår i opgørelsen af dækningsgrader, dog således at boliger i kollegier kun indgår, når det er PB20, der ligger til grund for beregningen af dækningsgraden.

Der er flere grunde til, at beregninger med udgangspunkt i dækningsgrader skal fortolkes med meget stor varsomhed, bl.a. fordi:

- boligsituationen kan betyde, at par ikke flytter sammen, fordi der ikke er mulighed for en passende bolig,
- der ses bort fra såvel familiernes som boligernes størrelse,
- aldersgrænsen for enlige er ikke objektiv. Der kunne være valgt en anden aldersgrænse for enlige end 20 år og 25 år,
- den reelle boligefterspørgsel er afhængig af velstandsniveauet.

Med disse forbehold er i tabel 2.8.1 gengivet de beregninger af boligbehov og boligdækningsgrader, som Grønlands Statistik har gennemført for byerne afhængigt af, om aldersgrænsen for enlige er 20 år eller 25 år, dvs. med udgangspunkt i hhv. PB20 og PB25.

Tabel 2.8.1 Boligdækning i byer primo 1998

	Antal boliger				Beregnet boligbehov			Dækningsprocent
	I alt	Boliger	Kollegieværelser	Alderdomshjem	Ud fra PB20	Ud fra PB25	Ud fra PB20	Ud fra PB25
Nuuk ^a	5.306	4.794	454	58	6.517	5.886	81,4	82,4

Nuuk	1.211	855	560	234	9	0	0	0
Sisimiut	399	284	170	55	0	0	0	0
Ilulissat	385	289	193	98	34	24	14	5
Aasiaat	294	220	146	71	4	0	0	0
Qaqortoq	146	72	0	0	42	34	26	18
Nanortalik	72	39	5	0	87	62	37	12
Narsaq	47	5	0	0	66	60	54	48
Paamiut	0	0	0	0	0	0	0	0
Maniitsoq	134	66	0	0	49	32	16	0
Kangaatsiaq	26	15	3	0	0	0	0	0
Qasigiannugit	36	4	0	0	2	0	0	0
Qeqertarsuaq	66	42	19	0	0	0	0	0
Uummannaq	94	61	28	0	48	22	0	0
Upernavik	124	99	74	49	240	208	175	143
Qaanaaq	45	31	18	5	0	0	0	0
Ammassalik	156	121	86	52	46	14	0	0
Illoqqortormiut	21	11	1	0	0	0	0	0
I alt	3.256	2.244	1.303	564	627	456	322	226

a. Beregnet ud fra, at alle samlevende og alle enlige på 20 år og derover skal kunne anvise en bolig.
Kilde: Grønlands Statistik 1998. *Opgørelser fra Grønlands Statistik. Boliger 1998:1.*

Årsagen til, at boligbehovet og dermed det beregnede antal manglende boliger er opgjort ved forskellige boligdækningsgrader, er, at dækningsgrader - som anført - ikke er en sikker måde at beregne bolig mangelen på. Det manglende antal boliger er i tabel 2.8.2 opgjort for hhv. byer og bygder.

Antages det, at boligbehovet fra primo 1998 til primo 2008 stiger i takt med befolkningen på 20 år og derover (0,9 pct.), og derudover med samme stigningstakt som boligbehovet målt ved PB20 i byerne er steget udover befolkningsstigningen blandt 20 årige og derover i tiåret primo 1988 til primo 1998 (9,6 pct. - 0,8 pct. = 8,8 pct.), vil boligbehovet fra primo 1998 til primo 2008 i alt stige med 9,7 pct.¹⁷.

Boks 2.8.1 Accelerationsprincippet og udviklingen i PB20

I boks 2.2.1 blev der redegjort for, at familieopsplitning stiller store krav til nyt boligbyggeri.

Det er bl.a. familieopsplitninger, der ligger bag, at PB20 i byerne i tiåret fra primo 1988 til primo 1998 steg med 8,8 pct. pr. person, der er 20 år eller derover.

Det er også ikke mindst dette forhold, betinget af velstandsstigning m.m., der ligger bag, at der stadig er et udækket boligbehov, selv om boligmassen i perioden 1965-1998 steg med knap 170 pct. og befolkningen i sammenligning hermed "kun" med godt 40 pct.

I de følgende beregninger er der som udgangspunkt regnet med en stigningsprocent på 10 (grundforløbet). Grundet den usikkerhed, der er knyttet til denne form for beregninger, er der også regnet med alternative stigningsprocenter på 7,5 og 12,5.

Da boligbehovet primo 1998 i hele Grønland var på 25.043 boliger ved en dækningsgrad på 100, vil boligbehovet i grundforløbet i henhold til disse simple antagelser øges med yderligere 2.500 boliger. Det er i de videre beregninger lagt til grund, at befolkningen også fremover vil blive mere og mere koncentreret i byerne og især i de store byer.

Primo 1998 boede godt 82 pct. af befolkningen i byerne. Det lægges derfor til grund, at 90 pct. af de nye boliger placeres i byerne. Landstinget har netop besluttet, at selvbyggerhuse fra 1.1. 1999 kan opføres overalt i Grønland, dvs. også i de store byer. Det er på denne baggrund skønnet, at 20 pct. af byggeriet, jf. tabel 2.8.3, fremover vil være selvbyggerhuse.

Som det fremgår, sondres der kun mellem to boligtyper i tabel 2.8.3: selvbyggerhuse og andre boliger. I afsnit 2.10.1 opdeles andre boliger i boliger i 40/60-udlejningsbyggeri og i 10/40/50-enfamiliehuse. Denne tredeling er ikke udtryk for, at det forventes, at der fremover kun opføres disse tre former for boliger. Indskrænkningen til kun tre former for boliger er alene sket for at forenkle de efterfølgende beregninger af kapitalbehov og boligsubsidier. Disse beregninger er nemlig af mange grunde usikre, og det er her lagt til grund, at indskrænkningen til kun tre boligformer ikke ændrer de konklusioner, som de efterfølgende beregninger giver anledning til.

Tabel 2.8.3 Størrelse og fordeling af byggebehov i det kommende tiår. Regneeksempler ved forskellige boligdækningsgrader. Grundforløbet

	Boligdækningsgrad			
	100	95	90	85
Udækket boligbehov primo 1998, jf. tabel 2.8.2	3.883	2.700	1.625	790
Stigning i boligbehov til 1.1. 2008	2.500	2.500	2.500	2.500
Byggebehov i tiåret 1998 - 2007	6.383	5.200	4.125	3.290
Heraf andre boliger	5.106	4.160	3.300	2.632
Heraf selvbyggerhuse	1.277	1.040	825	658

Kilde: Grønlands Statistik 1998. *Opgørelser fra Grønlands Statistik. Boliger 1998:1*. Plus egne beregninger.

Holder forudsætningen om en stadig stigende befolkningskoncentration i byerne, vil det i tabel 2.8.3 opgjorte boligbehov givetvis være udtryk for et forsigtigt skøn, idet der i disse beregninger er set bort fra, at der øjensynligt herved vil blive flere boliger, der ikke vil blive udnyttet til beboelse.

Der var pr. 1. januar 1998 2,62 personer pr. bolig i Grønland (56.076 personer og 21.392 boliger), når såvel de boliger, der ligger i kollegier og alderdomshjem, som de beboere, der lever i denne form for boligbyggeri, inddrages i beregningerne.

Såfremt det antages, at grundforløbet i tabel 2.8.3 realiseres, og der antages en boligdækningsgrad på 95 for PB20 i 2008 (PB20 er primo 1998 85,5), vil det indebære, at boligbestanden skal øges til 26.592 (21.392+5.200). I befolkningsprognosen regnes der med et befolkningstal på 56.795 primo år 2008, hvilket giver 2,14 personer pr. bolig.

Til sammenligning var der i Danmark primo 1998 2.479.600 boliger. Med en befolkning på 5.294.860 på samme tidspunkt, boede der således 2,14 personer pr. bolig i Danmark primo 1998.

Såfremt grundforløbets antagelser realiseres - og der regnes med en boligdækningsgrad på 95 - vil Grønland i 2008 ligge på det aktuelle danske niveau, hvad angår personer pr. bolig. Der vil dog stadig være stor forskel i antal m² pr. person, idet de danske boliger i snit er langt større. Således var 67 pct. af boligerne i Danmark i 1997 på over 80 m², og 48 pct. af boligerne var over 100 m². Endvidere er de danske boliger generelt af højere kvalitet, fx målt ved sanitære installationer.

For rent regneteknisk at vise udsvingene ved andre stigningsprocenter, er størrelsen af byggebehovet opgjort ved stigningsprocenter på henholdsvis 7,5 og 12,5 i tabel 2.8.4 og tabel 2.8.5.

Tabel 2.8.4 Størrelse og fordeling af byggebehov i det kommende tiår. Regneeksempler ved forskellige boligdækningsgrader. Stigningsprocent 7,5

	Boligdækningsgrad			
	100	95	90	85
Udækket boligbehov primo 1998, jf. tabel 2.8.2	3.883	2.700	1.625	790
Stigning i boligbehov til 1.1. 2008	1.875	1.875	1.875	1.875
Byggebehov i tiåret 1998 - 2007	5.758	4.575	3.500	2.665
Heraf andre boliger	4.606	3.660	2.800	2.132
Heraf selvbyggerhuse	1.152	915	700	533

Kilde: Grønlands Statistik 1998. *Opgørelser fra Grønlands Statistik. Boliger 1998:1*. Plus egne beregninger.

Tabel 2.8.5 Størrelse og fordeling af byggebehov i det kommende tiår. Regneeksempler ved forskellige boligdækningsgrader. Stigningsprocent 12,5

	Boligdækningsgrad			
	100	95	90	85
Udækket boligbehov primo 1998, jf. tabel 2.8.2	3.883	2.700	1.625	790
Stigning i boligbehov til 1.1. 2008	3.125	3.125	3.125	3.125
Byggebehov i tiåret 1998 - 2007	7.008	5.825	4.750	3.915
Heraf andre boliger	5.606	4.660	3.800	3.132
Heraf selvbyggerhuse	1.402	1.165	950	783

Kilde: Grønlands Statistik 1998. *Opgørelser fra Grønlands Statistik. Boliger 1998:1*. Plus egne beregninger.

2.9 Boligsituationen i Nuuk

Det fremgik af afsnit 2.8, at boligsituationen er særlig kritisk i Nuuk. Dette afsnit vil derfor være målrettet situationen i Nuuk.

Grønlands Hjemmestyre og Nuuk Kommune nedsatte i foråret 1998 en arbejdsgruppe, der bl.a. skulle se nærmere på problemerne vedrørende manglende boliger i Nuuk og komme med bud på, hvordan disse kan løses. Arbejdsgruppen færdiggjorde sit arbejde i september 1998.

I sine overvejelser tog arbejdsgruppen udgangspunkt i en boligdækningsgrad på 100 og endvidere i, at alle samlevende par og alle enlige på 20 år og derover skulle kunne anvise en bolig, dvs. der blev taget udgangspunkt i PB20.

Arbejdsgruppen tog derfor udgangspunkt i, at der var en boligmangel på 1.211 primo 1998 i Nuuk by, jf. tabel 2.8.2. Ud fra demografiske fremskrivninger med udgangspunkt i Grønlands Statistiks befolkningsfremskrivninger blev det skønnet, at boligbehovet ville øges med omkring 80 om året frem til år 2010 og herefter med omkring 150 årligt frem til 2015. Baseret på disse skøn skal der bygges omkring 1.700 nye boliger frem til år 2015 for at tilfredsstille denne øgede boligefterspørgsel. Hertil kommer som nævnt den aktuelle boligmangel på ca. 1.200 boliger.

Såfremt der sigtes mod, at boligefterspørgslen skal imødekommes i år 2015, skal der følgelig bygges knap 180 boliger om året i Nuuk. Dette skal sammenholdes med, at der i det seneste tiår fra 1989-98 kun blev bygget ca. 70 boliger pr. år. Boligbyggeriet skal således i forhold hertil mere end fordobles. Dette betyder, at boligbyggeriet i Nuuk skal op på samme niveau, som det lå på i tiåret 1979-88, hvor der netop blev bygget ca. 180 boliger pr. år.

Skal dette nås, er der imidlertid en række afgørende forudsætninger, der skal opfyldes. Afgrænset til bygge-/boligsektoren er de tre væsentligste:

- byggemodne arealer skal være tilstede eller skal kunne frembringes,
- bygge- og anlægsbranchen skal kunne disponere over den fornødne kapacitet både i relation til arbejdskraft og maskiner o.lign.,
- byggeriet skal kunne finansieres.

Byggemodning

Der er allerede udlagt arealer til byggeri af 389 boliger. Der er desuden planer om at inddrage nye arealer til boligbyggeri indenfor den eksisterende byzone. Det skønnes, at der på de nye arealer kan bygges 315 boliger. Heraf er de 68 allerede vedtaget, mens arealer til 247 boliger undersøges.

Alt i alt er den øjeblikkelige restrummelighed på 457 boliger (389 + 68), og den potentielle restrummelighed på 704 boliger (389 + 315). Såfremt der bygges 150 boliger årligt - og den potentielle restrummelighed udnyttes - svarer det til ca. 5 års boligbyggeri.

Rekreative hensyn, arealafsættelser til undervisnings- og forskningsbrug samt udlæg af områder til erhvervsmæssige formål, herunder kontorbyggeri, er blandt årsagerne til, at der maksimalt kun kan placeres godt 700 boliger inden for den nuværende bygrænse.

Det planlægges, at inddrage Qinngorput-området (Malenelandet) til byformål, hvor det skønnes, at der kan placeres ca. 1.200 boliger i form af rækkehuse og etageboliger. Hvis der bygges enkelthuse, vil antallet selvklart blive mindre. Det må imidlertid imødeses, at før der er ført vejforbindelse til området, og der er gennemført detailbyggemodning, er vi fremme i 2001. Det indebærer en risiko for, at egentligt boligbyggeri formentlig først kan påbegyndes i år 2002 i Maleneland-området. Det skal i den sammenhæng anføres, at byggemodning fra 1. januar 1998 er overført fra hjemmestyret til kommunerne.

På basis af ovenstående må det konkluderes, at det set under et ikke er mangel på byggegrunde, der behøver at bremse, at boligmangelen i Nuuk løses ved nybyggeri. Nybyggeriet i Nuuk bremses dog af, at der ikke er afsat tilstrækkeligt med byggegrunde til enfamiliehuse, personaleboliger og andelsboliger. Bortset fra dette specifikke Nuuk-problem er de to hindringer derfor kapaciteten i bygge- og anlægsbranchen og finansieringsmulighederne. Disse to emner behandles i afsnit 2.10.1 og 2.10.2.

2.10 Boligpolitiske udfordringer

Det grønlandske samfund står i de kommende år over for store boligpolitiske udfordringer. Et opdæmmed behov for nybyggeri og renovering stiller store krav til de offentlige finanser med de finansieringsformer og de regler for huslejeafståsættelse, der i dag gælder i Grønland.

Med udgangspunkt i det krav til nybyggeri, der er skønnet ved forskellige boligdækningsgrader og forskellige udviklinger i det potentielle boligbehov i det kommende tiår, jf. tabel 2.8.3 - 2.8.5, bliver der i afsnit 2.10.1 skønnet over, hvilke krav dette stiller til offentlig medfinansiering og subsidiering i det kommende årti, såfremt de gældende regler fastholdes. I forlængelse heraf gennemgås de ændringer, der ville blive en følge af ændrede finansieringsformer og ændrede regler for huslejeafståsættelse m.m.

Det er imidlertid ikke alene kravet til de offentlige finanser, der kan gøre det vanskeligt at løse de aktuelle boligproblemer i Grønland. Byggemodnede arealer skal være tilstede eller skal kunne frembringes. Som vist i det særlige afsnit om Nuuk er dette problem givetvis ikke det vanskeligste at løse selv i Nuuk, hvorfor denne problemkreds ikke behandles i dette afsnit. Derfor er det især kravene til udbudet af arbejdskraft, især faglært arbejdskraft, der analyseres i afsnit 2.10.2.

I det afsluttende afsnit 2.10.3 opsummeres konklusionerne fra de øvrige afsnit, og andre u hensigtsmæssigheder fremdrages kort. Eksempler til udbedring heraf anføres i tilknytning hertil.

Kapitalkrav og offentlige subsidier

Ved en boligdækningsgrad på 95 og ved en forventet stigning på 10 pct. i det potentielle boligbehov i det kommende tiår blev det beregnet, at der skulle bygges 5.200 nye boliger fordelt med 1.040 på selvbyggerhuse og 4.160 på andre boligformer i det kommende tiår. Det forudsættes i de følgende beregninger af kapitalkrav og offentlige subsidier, at 90 pct. af de 4.160 boliger opføres som 60/40-offentligt udlejningsbyggeri og 10 pct. opføres som private enfamiliehuse efter den i efterårssamlingen 1998 vedtagne 10/40/50-model. Boligerne antages i gennemsnit at være 80 m², og det skønnes at opførelsesudgiften inkl. intern byggemodning er 13.500 kr. pr. m² i 1999-priser¹⁸.

Som redegjort for i afsnit 2.3.2 er 60/40-byggeriet 100 pct. offentligt finansieret, mens 40 pct. af 10/40/50-byggeriet er offentligt finansieret. Antages det yderligere, at offentlige rente- og afdragsfrie lån til 95 pct. af materialeudgifterne til selvbyggerhuse (Illoput 2000 på hhv. 58, 80 og 103 m²) i gennemsnit er på 350.000 kr. i 1999-priser, kan nybyggeriets kapitalkrav til det offentlige efter de gældende regler beregnes til godt 4,5 mia kr. i det kommende tiår eller til 459 mio. kr. pr. år, jf. tabel 2.10.1.

Tabel 2.10.1 Kapitalkrav fra nybyggeri til det offentlige i det kommende tiår ved en boligdækningsgrad på 95 pct. ved en stigning i PB20 på 10 pct. 1999-priser

	Antal byggede boliger	Opførelsesomkostninger pr. stk. i kr.	Kapitalkrav til det offentlige	
			Pr. stk. kr.	I alt mio. kr.
60/40-byggeri	3.744	1.080.000	1.080.000	4.044
10/40/50-byggeri	416	1.080.000	432.000	180
Selvbyggerhuse ^a	1.040		350.000	364
I alt	5.200			4.588

a. Det offentlige betaler derudover i gennemsnit ca. 20.000 kr. til vejledning af selvbyggere (instruktørhjælp). Selvbyggere har udover udgifter til materialer (5 pct. af materialeudgiften) udgifter til intern byggemodning og etablering af sokkel, der typisk ligger i intervallet 100.000 - 300.000 kr.

Ovenstående opgørelse er usikker. For det første er boligefterspørgslen afhængig af prisen for at bo, ligesom indkomsten er en meget vigtig faktor bag boligefterspørgslen. Lave priser på at bo og høje

indkomster vil i sig selv medvirke til, at antallet af boliger pr. indbygger skal forøges, såfremt bolig efterspørgslen skal tilfredsstilles. Med meget lave huslejer kan der ligefrem sættes spørgsmålstejn ved, om det overhovedet er muligt at bygge sig ud af "den registrerede" overefterspørgsel af boliger.

For det andet har det været nødvendigt at opstille en række beregningsantagelser, der naturligvis kan kritiseres. To af de meget centrale antagelser vedrører den bolig dækningsgrad, der skal tages udgangspunkt i, og den stigning i PB20 i det kommende tiår, der må regnes med.

I tabel 2.10.2 er det følgelig vist, hvordan dette kapitalkrav varierer ved forskellige antagelser om bolig dækningsgrader og stigningsprocenter i PB20. Disse beløb er beregnet på tilsvarende måde som beløbet på 459 mio. kr. og kan følgelig sammenlignes med dette beløb.

Tabel 2.10.2 Kapitalkrav for boligsektoren til det offentlige pr. år i det kommende tiår ved forskellige dækningsgrader og forskellige stigningsprocenter for PB20. 1999-priser. Mio. kr.

Stigningsprocent	Boligdækningsgrader, pct.			
PB20	100	95	90	85
7,5	508	404	309	235
10,0	563	459	364	290
12,5	618	514	419	345

Tabel 2.10.2 viser, at det årlige kapitalkrav til det offentlige under de anførte forudsætninger stiger med 55 mio. kr., når PB20 øges med 2,5 procentpoint.

Samme ligefrem proportionale stigning i det årlige kapitalkrav ses derimod ikke ved stigninger i bolig dækningsgraden. Mens kapitalkravet øges med 74 mio. kr., når bolig dækningsgraden øges fra 85 til 90 pct., stiger dette krav med 95 mio. kr., når bolig dækningsgraden øges fra 90 til 95 pct. og med 104 mio. kr., når bolig dækningsgraden øges fra 95 til 100 pct.

Dette hænger sammen med, at bolig dækningsgraden i udgangssituationen varierer fra by til by og fra bygd til bygd. Som følge af denne variation, vil antallet af byer og bygder, hvor bolig dækningsgraden overstiger beregningsudgangspunktet på hhv. 85, 90, 95 og 100 pct., aftage i takt med stigningen i disse beregningsudgangspunkter for PB20. Der er følgelig en stadig mindre del af det øgede boligbehov, der kan dækkes af den eksisterende boligmasse.

De her gengivne beregninger tager endvidere højde for, jf. tabel 2.8.2, at "overflødige" boliger i en geografisk beliggenhed ikke kan flyttes til områder, hvor boligbehovet overstiger det eksisterende udbud af boliger. Primo 1998 var bolig dækningsgraden således i gennemsnit (målt ud fra PB20) 85,4 pct. i Grønland. Såfremt boligerne havde været fuldt mobile, ville der kun have været behov for at bygge svarende til det i fremskrivningsprocenten stigende boligbehov, dvs. 1.875, 2.500 og 3.125 nye boliger ved stigningsprocenter på hhv. 7,5, 10 og 12,5 i PB20, se tabel 2.8.3 - 2.8.5. Det årlige kapitalkrav ville derfor ved en bolig dækningsgrad på fx 85 have været hhv. 165, 221 og 276 mio. kr., dvs. ca. 70 mio. kr. mindre pr. år.

Beregning af kapital fokuserer på de krav til likviditet, som investeringsbeslutninger m.m. fører med sig. Ses på de byrder, som investeringsbeslutninger m.m. udløser bl.a. for de offentlige finanser, er det udgifterne, der er af interesse. De ovenfor gennemførte kapitalkravs beregninger skal derfor udbygges med de udgiftskrav, som nyt boligbyggeri påfører det offentlige.

I afsnit 2.6.3 er omfanget og fordelingen af boligsubsidier opgjort for de forskellige former for boligbyggeri. Subsidierne er, jf. tabel 2.6.7, opdelt på finansieringssubsidier, skatteværdi af rentefradrag og boligbørnetilskud. I de efterfølgende beregninger medtages kun finansieringssubsidier og skatteværdi af rentefradrag. Boligbørnetilskuddet er udeladt, fordi det er begrundet i børnepolitiske betragtninger. Det kan

også diskuteres, om skatteværdien af rentefradraget burde udelukkes. Fradragsret for renteudgifter er et naturligt og integreret element i et indkomstskattesystem. Når værdien af rentefradragsretten alligevel er inkluderet, skyldes det ikke selve rentefradragsretten, men den manglende lejeværdiansættelse for ejerboliger, der altså her er antaget modsvaret af værdien af rentefradragsretten.

Med denne afgrænsning er den tilbagediskonterede værdi af boligsubsidierne i forhold til opførelsesudgifterne hhv. 80 pct. og 33 pct. for 60/40-udlejningsbyggeri og 10/40/50-huse¹⁹.

Det er alene kapitalbidraget, der forklarer, at subsidieprocenten for 60/40-udlejningsbyggeri er under 100. Det offentlige subsidier til selvbyggerhuse udgør 95 pct. af materialeudgiften, der som anført er anslået til i gennemsnit 350.000 kr. pr. selvbyggerhus. Under disse forudsætninger kan de offentlige subsidier til nyt boligbyggeri umiddelbart beregnes.

I tabel 2.10.3 er det anslået, hvad de offentlige subsidier ville være ved en boligdækningsgrad på 95 pct. og ved en stigning i PB20 på 10 pct. i det kommende tiår. Beregningerne er opgjort i 1999-priser. Det fremgår, at boligsubsidierne ved disse antagelser ville udgøre godt 3,7 mia. kr. i det kommende tiår eller godt 370 mio. kr. i gennemsnit pr. år.

Tabel 2.10.3 Boligsubsidier til nybyggeri i det kommende tiår ved en boligdækningsgrad på 95 pct. og en stigning i PB20 på 10 pct. 1999-priser

	Antal byggede boliger	Opførelsesomksth. pr. stk. kr.	Subsidier	
			Pr. stk. kr.	I alt mio. kr.
60/40-byggeri	3.744	1.080.000	860.760	3.223
10/40/50-byggeri	416	1.080.000	356.400	148
Selvbyggerhuse	1.040		350.000	364
I alt	5.200			3.735

I tabel 2.10.4 er det vist, hvordan disse boligsubsidier må antages at variere ved forskellige forudsætninger om boligdækningsgrader og stigningsprocenter i PB20. De i tabel 2.10.4 anførte tal er beregnet på helt tilsvarende måde som i tabel 2.10.3, idet tallene i tabel 2.10.4 dog er omregnet til gennemsnit pr. år.

Tabel 2.10.4 Boligsubsidier til nybyggeri pr. år i det kommende tiår ved forskellige boligdækningsgrader og forskellige stigningsprocenter for PB20. 1999-priser. Mio. kr.

Stigningsprocent	Boligdækningsgrader, pct.			
	100	95	90	85
PB20				
7,5	414	329	251	192
10,0	458	374	296	236
12,5	503	418	341	281

Der gælder tilsvarende betragtninger for tallenes indbyrdes størrelsesforhold i tabel 2.10.4, som blev anført i relation til tabel 2.10.2. Det skal i den sammenhæng også anføres, at boligsubsidierne ved en boligdækningsgrad på 85 pct. kun ville have været hhv. 135, 180 og 225 mio. kr., eller ca. 55 mio. mindre,

såfremt boligdækningsgraden i alle byer og bygder havde ligget på gennemsnittet primo 1998, dvs. på godt 85 pct.

Hvis det antages, at en boligdækningsgrad på mindst 90 pct. vil være nødvendig for at imødekomme bolig efterspørgslen ved gældende regler for finansiering og huslejberegning, idet der ved den aktuelle boligdækningsgrad på godt 85 er boligmangel, jf. afsnit 2.7, vil boligbyggeriet lægge beslag på mellem 251 - 503 mio. kr. regnet i 1999-priser. hvert eneste år i det kommende tiår. Hertil kommer udgifter til boligsikring, der i 1998 er anslået til 30,9 mio. kr. og boligbørnetilskud, der i 1998 er anslået til 31,6 mio. kr.

I forhold til det offentlige anlægs- og driftsbudget udgør disse beløb (251 - 503 mio. kr.) mellem 5,6 og 11,2 pct. Lægges hertil udgifter til boligsikring og boligbørnetilskud bliver disse andele hhv. 7,0 og 12,6 pct. Hertil kommer endvidere udgifter til ekstern byggemodning og renovering.

Med mindre skattetrykket sættes betydeligt i vejret eller øvrige offentlige udgifter væsentligt beskæres, vil det afgørende boligpolitiske problem derfor være: skal kø- eller betalingsvejen følges?

Fastholdes de nuværende finansieringsformer og husleje fastsættelsesregler, vil køproblemet på boligmarkedet ikke kunne afvikles de første mange år. Findes dette perspektiv uacceptabelt, må boligtagernes egenbetalingsandel øges, dvs. de offentlige subsidier må reduceres i hvert fald for de grupper, hvor dette er muligt uden at føre til sociale problemer.

Beslutningen i efterårssamlingen 1998 om at introducere 10/40/50-finansieringsmodellen for enfamiliehuse indikerer, at egenbetalingsvejen i hvert fald forsøges betrådt for grupper, der er relativt velhavende. Personer, der er i stand til at opføre et 10/40/50-enfamiliehus, må betragtes som relativt velhavende. For denne gruppe vil subsidieringselementet fremover være 33 pct. - og overstiger boligforbruget en vis grænse (over 13.500 kr. pr. m² og/eller over 105 m²) - reduceres subsidielementet for det overstigende boligforbrug til værdien af rentefradraget, dvs. til 14 pct.

For at illustrere, hvad en større udbredelse af 10/40/50-finansieringsmodellen betyder for boligsubsidierne, er det i tabel 2.10.5 beregnet, hvad boligsubsidierne ville være, såfremt det samlede 60/40-byggeri og 10/40/50-byggeri fordeles med halvdelen til hver. Det fremgår, jf. tabel 2.10.3, at dette i et tiårigt perspektiv vil reducere boligsubsidierne med 840 mio. kr. fra 3.735 mio. kr. til 2.895 mio. kr.

Tabel 2.10.5 Boligsubsidier til nybyggeri i det kommende tiår ved en boligdækningsgrad på 95 pct. og en stigning i PB20 på 10 pct. Andet boligbyggeri fordelt med halvdelen på 60/40-byggeri og halvdelen på 10/40/50-byggeri. 1999-priser

	Antal	Opførelsesomksth.	Subsidier	
			Pr. stk. kr.	I alt, mio. kr.
	byggede boliger	pr. stk. kr.	Pr. stk. kr.	I alt, mio. kr.
60/40-byggeri	2.080	1.080.000	860.760	1.790
10/40/50-byggeri	2.080	1.080.000	356.400	741
Selvbyggerhuse	1.040		350.000	364
I alt	5.200			2.895

I tabel 2.10.6 er det vist, hvordan disse boligsubsidier må antages at variere ved forskellige antagelser om boligdækningsgrader og stigningsprocenter i PB20. De i tabel 2.10.6 anførte tal er beregnet på helt tilsvarende måde som i tabel 2.10.5, idet tallene i tabel 2.10.6 dog er omregnet til gennemsnit pr. år.

Tabel 2.10.6 Boligsubsidier til nybyggeri pr. år i det kommende tiår ved forskellige boligdækningsgrader og forskellige stigningsprocenter for PB20. Andet boligbyggeri fordelt med halvdelen på 60/40-byggeri og halvdelen på 10/40/50-byggeri. 1999-priser. Mio. kr.

Stigningsprocent,	Boligdækningsgrader, pct.			
PB20	100	95	90	85
7,5	321 (93)	255 (74)	195 (56)	149 (43)
10,0	356 (102)	290 (84)	230 (66)	183 (53)
12,5	390 (113)	324 (94)	265 (76)	218 (63)

Anm: Tallene i parenteserne er faldet i boligsubsidierne pr. år som følge af den ændrede fordeling mellem 60/40-byggeri og 10/40/50-byggeri (se tabel 2.10.4).

Den reduktion af boligsubsidierne pr. år, der følger af en større udbredelse af 10/40/50-byggeri, og som er anført i parenteserne i tabel 2.10.6, undervurderer givetvis faldet i subsidierne, idet en større selvbetalingsandel må antages at reducere boligefterspørgslen.

Det er også muligt at reducere boligsubsidierne til lejerne og samtidig varetage sociale hensyn. Dette fordrer naturligvis, at det først og fremmest er højindkomstgrupperne, der i givet fald selv skal bære en større del af boligomkostningerne. Som udgangspunkt for betragtninger herom er i tabel 2.10.7 vist sammenhængen mellem huslejeudgift og husstandsindkomst, som den var i Levevilkårsundersøgelsen 1994. Ved fortolkningen heraf er det vigtigt at være opmærksom på, at husstandsindkomsten er opgjort brutto, det vil sige før diverse fradrag og indkomstskatter. Nettohuslejen omfatter huslejen minus boligbørnetilskud og boligsikring samt udgifterne til el, vand og varme som målt ved a conto betalingerne herfor.

Det kan naturligvis diskuteres, hvor indkomstgrænsen skal sættes for husstande, der antages selv at kunne bære en større del af boligomkostningerne. Sættes denne grænse eksempelvis ved 300.000 kr., fremgår det af tabel 2.10.7, at næsten 30 pct. bliver kategoriseret som højindkomsthusstande. Det skraverede område i tabel 2.10.7 viser afgrænsningen af de højindkomstgrupper, der højst betaler 10 pct. af bruttoindkomsten til husleje m.m. Disse grupper udgør i alt 17 pct. af lejerhusstandene.

Tabel 2.10.7 Fordeling af lejerhusstande på husstandsindkomst og årlig nettohusleje for lejere, fordeling i pct.

Husstandsind-	Årlig nettohusleje i 1.000 kr.												
komst 1.000 kr.	< 3	3 - 6	6 - 12	12 - 18	18 - 24	24 - 30	30 - 36	36 - 42	42 - 48	48 - 54	54 - 60	> 60	Total
< 100	0,8	0,8	6,9	4,7	3,0	2,4	1,3	1,4	0,9	0,3	-	-	22,5
100 - 149	0,5	0,5	1,6	1,3	3,0	2,5	2,2	1,7	0,8	0,6	0,5	-	15,1
150 - 199	0,2	0,3	0,8	1,1	2,2	2,4	1,9	1,6	0,9	0,8	0,3	-	12,4
200 - 249	0,3	0,2	0,6	1,3	1,3	1,9	1,7	0,9	1,4	0,5	0,2	0,3	10,5

250 - 299	0,2	0,2	0,8	0,8	1,4	0,3	1,9	2,2	0,9	0,8	-	0,3	9,7
300 - 399	0,3	-	0,6	1,1	0,9	0,8	2,0	3,0	2,8	0,9	0,6	0,8	14,0
400 - 499	-	0,2	-	0,8	0,3	1,3	0,6	1,3	1,7	1,1	0,2	0,3	7,7
500 - 599	0,2	-	-	-	0,6	0,2	1,3	0,9	0,5	0,5	0,5	0,6	5,0
> = 600	-	-	-	0,3	0,2	0,3	-	0,6	0,3	0,6	0,3	0,3	3,0
Total	2,4	2,0	11,3	11,3	12,7	11,9	12,9	13,7	10,4	6,1	2,5	2,7	100

Anm.: Denne tabel er baseret på oplysninger fra 636 lejerhusstande. Se endvidere boks 2.3.1. Intervallerne vedrørende den årlige nettohusleje er afgrænset således, at fx de 6.000 kr. er inkluderet i det øverste interval, dvs. intervallet fra 6.000 - 12.000.
Kilde: Grønlands Statistik. Beregninger på data, der indgår i Levevilkårsundersøgelsen 1994.

For at få et groft indtryk af de mulige besparelser for de offentlige finanser, der på sigt kunne ligge i, at egenbetalingsandelen øges for højindkomstgrupperne, antages i de følgende regneeksempler, at egenbetalingsandelen mindst skal være 10, 15 eller 20 pct. af bruttoindkomsten for højindkomstgrupperne. Anvendes den fordeling af lejerhusstande på bruttoindkomst og nettohusleje, som fremgår af tabel 2.10.7, og tages der udgangspunkt i, at der i alt er 11.313 lejerhusstande i byerne (jf. tabel 2.3.7), er der med en indkomstgrænse på 300.000 kr. i alt 3.362 lejerhusstande i højindkomstgrupperne i byerne, se bilag 1. Med en egenbetalingsandel på hhv. 10, 15 eller 20 pct. af bruttoindkomsten skulle disse højindkomstgrupper i alt have huslejerne forhøjet svarende til hhv. 35, 98 og 170 mio. kr. årligt, se bilag 2. Indskrænkes højindkomstgrupperne ved at anvende en indkomstgrænse på 400.000 kr., bliver de tilsvarende mulige huslejeforhøjelser hhv. 26, 71 og 118 mio. kr.²⁰.

Det opstillede regnestykke illustrerer som nævnt først og fremmest størrelsesordenen af de mulige huslejeforhøjelser ved forholdsvis firkantede regler (hhv. min. 10, 15 og 20 pct. af bruttoindkomsten for højindkomstgrupper).

Følgende forhold skal i hvert fald i det mindste inddrages i overvejelserne før en evt. implementering:

- hvor hurtigt skal tilpasningen ske fra det aktuelle huslejeniveau til det skitserede huslejeniveau for højindkomstgrupper, og hvilket niveau skal vælges for egenbetalingsandelen,
- grænsedragningen mellem højindkomstgrupper og øvrige grupper skal i givet fald ske mere gradvist, idet der ellers vil opstå store samspilsproblemer. I sammenhæng hermed må niveauet for denne grænsedragning indgående overvejes,
- den nævnte huslejestigning kan gøre det vanskeligere ved det gældende lønniveau at tiltrække tilkaldt arbejdskraft. Derimod kan en reduktion af boligkøen mindske problemerne i forbindelse med indlogering af tilkaldt arbejdskraft.

Foruden de krav, som nybyggeriet i de kommende år vil stille til de offentlige finanser, vil de offentlige finanser også blive belastet af det opdæmmede boligrenoveringsbehov. Med det udgiftspres, der i øvrigt må imødeses på de offentlige finanser i de kommende år, er det nødvendigt at overveje, hvordan de til renoveringsopgaven knyttede finansieringsopgaver skal løftes. I den sammenhæng er det også relevant at overveje, hvor stor en andel af denne opgave boligtagerne selv kan løfte, og hvordan huslejerne i øvrigt skal tilpasses i det renoverede byggeri.

Såfremt principperne i de pågældende huslejebestemmelser blot følges, skal kapitalbidraget øges svarende til den forbedrede boligværdi for lejerne, som renoveringen afstedkommer. Denne stigning i huslejen kan imidlertid kun dække en meget begrænset del af de finansieringsudgifter, der er forbundet med renoveringen.

Øges betalingsandelen generelt for højindkomstgrupperne i udlejningsbyggeriet, jf. betragtningerne herom i det ovenstående, vil højindkomstgrupperne i boliger, der renoveres, yderligere bidrage til finansieringen af renoveringen gennem højere huslejer.

2.10.2 Kapacitet i bygge- og anlægsbranchen

Der er allerede ved det gældende aktivitetsniveau stort set fuld beskæftigelse af faglært arbejdskraft i bygge- og anlægsbranchen i Grønland. Ud af de 3.184 personer, der var berørt af ledighed i første halvår 1998, kom kun 91 personer fra bygge- og anlægsbranchen. Foreliggende oplysninger tyder på, at denne situation ikke er ændret. Dette kommer bl.a. til udtryk ved licitationer af bygge- og anlægsarbejder. Der er eksempler i 1998 på, at der slet ikke er afgivet tilbud på afholdte licitationer, ligesom afgivne tilbud i en række tilfælde har ligget på et meget højt prisniveau.

Skal behovet for nyt boligbyggeri samt renovering og vedligeholdelse af den eksisterende boligmasse imødekommes, må der tilføres mere uddannet arbejdskraft til bygge- og anlægssektoren i de kommende år. Dette krav øges i øvrigt af, at renovering og vedligeholdelse normalt lægger beslag på mere faglært arbejdskraft pr. mio. kr. end nybyggeri. Og i de kommende år må indsatsen på renoverings- og vedligeholdelsesområdet opgraderes, såfremt efterslæbet på disse områder skal indhentes.

Øget tilgang af faglært arbejdskraft til bygge- og anlægssektoren kan ske via uddannelse, fastholdelse og tilbagevending af arbejdskraft samt import af arbejdskraft fra udlandet. Antallet af nyuddannede med erhvervskompetence inden for bygge- og anlægssektoren ligger på et lavt niveau. I de seneste fire år er der kun uddannet godt 80 svarende til ca. 20 om året. Når tallet er så lavt hænger det bl.a. sammen med, at der er dobbelt så mange, der afbryder uddannelsen inden for bygge- og anlægssektoren, end som gennemfører den.

De faglige uddannelser er i Grønland fire-årige kombinerede skole- og praktikuddannelser. Branceskolen for bygge- og anlægsvirksomhed i Sisimiut har oplyst, at 80 - 85 pct. af de afbrudte uddannelsesforløb finder sted i praktikperioden. Det er af mange grunde utilfredsstillende, at så mange afbryder et fagligt uddannelsesforløb.

En ujævn entreprisrytme bl.a. forårsaget af at de årlige anlægsbudgetter hos hjemmestyret og kommunerne, først bliver endeligt vedtaget kort før bevillingsåret starter, gør under grønlandske forhold med ofte lange leveringstider, at mestrene ikke kan tilrettelægge arbejdet så rationelt og langsigtet, som det var ønskeligt, ikke mindst som følge af den offentlige sektors meget dominerende rolle som bygherre.

Landstinget har på efterårssamlingen 1998 besluttet, at der skal nedsættes en arbejdsgruppe med deltagelse fra såvel hjemmestyret, kommunerne som interesseorganisationer, der skal undersøge mulighederne for en bedre planlægning af anlægsopgaverne. Det forventes, at dette arbejde vil føre til forslag om ændringer af bevillingssystemerne, således at håndværker- og entreprenørvirksomhederne kan operere med en længere planlægningshorisont. Dette vil kunne forbedre arbejdstilrettelæggelsen og føre til lavere priser. En bedre arbejdstilrettelæggelse vil også have positive effekter på afviklingen af praktikpladsforløb. I tilknytning hertil kunne det også overvejes at omlægge praktikpladstilskuddet, der i dag kun ydes i det første år af uddannelsen. Udstrækkes praktikpladstilskuddet til hele læreperioden, vil mestrene få et større incitament til at sikre færdiggørelsen af de igangsatte praktikpladsforløb.

Udbuddet af faglærte indenfor bygge- og anlægsbranchen kan foruden ved en bedre lærlingegennemførelsesprocent øges ved at etablere voksenlærlingeuddannelser inden for bygge- og anlægsbranchen. Denne anden mulighed for at øge udbuddet af faglærte inden for bygge- og anlægsbranchen er bl.a. gennemført med relativ stor succes i Danmark. Omend praktikperioden kan være kortere for voksenlærlinge, vil der gå mindst to/tre år før antallet af uddannede kan øges ved et sådant initiativ.

Fastholdelse og tilbagevending af arbejdskraft til bygge- og anlægssektoren er en tredje måde til forbedring af kapaciteten i sektoren. I denne sammenhæng kan en bedre og mere langsigtet planlægning også være væsentlig, da byggearbejderne i så fald lettere kan undgå sammenpresning af arbejdet i korte perioder med et stort antal overarbejdstimer til følge.

Import af arbejdskraft er en fjerde mulighed for at øge kapaciteten i bygge- og anlægsbranchen. På kort sigt er det givetvis den letteste måde at øge kapaciteten på. Men denne fremgangsmåde har - især da det ikke

er tilstrækkeligt at øge kapaciteten i en kort periode - også betydelige såvel kort- som langsigtede omkostninger:

- øget pres på boligmarkedet på kort sigt,
- øget risiko for lønstigning via afsmitning,
- grønlandsk arbejdskraft vil i højere grad være ubeskæftiget,
- der opbygges ikke en tilstrækkelig stor faglært arbejdsstyrke inden for bygge- og anlægsvirksomhed i Grønland.

Tilvejebringelsen af en tilstrækkelig faglært arbejdsstyrke inden for bygge- og anlægsvirksomhed på kort sigt udgør en af de væsentligste forhindringer for at indhente efterslæbet på boligområdet, såfremt det prioriteres at løse denne opgave. Ovenstående eksempler, der på ingen måde er udtømmende, er kun anført som mulige eksempler på, hvilke instrumenter der i givet fald kan komme i anvendelse.

Det rådgivende udvalg skal i fortsættelse heraf anbefale, at der udarbejdes en langsigtet plan for, hvordan problemerne inden for boligområdet løses. Heri bør indgå delplaner for:

- hvordan finansieringsproblemet løses,
- hvordan kapaciteten øges inden for bygge- og anlægssektoren,
- hvordan det sikres, at der er tilstrækkelig med byggemodnede arealer,
- hvordan den tidsmæssige rækkefølge skal være. I fx Nuuk må der givetvis i en indledende periode især satses på nybyggeri, idet det ellers er vanskeligt at forestille sig genhusningsproblemet løst i den periode, hvor en større renoveringsindsats gennemføres,
- hvor lang gennemførelsesperioden skal være. Her er af illustrative formål gennemgående anvendt en tiårig gennemførelsesperiode.

2.10.3 Boligpolitiske konklusioner

Udvalgets gennemgang af de bygge- og boligpolitiske problemstillinger i Grønland har vist:

- at det er helt centralt, at der vælges mellem kø- eller betalingsvejen, såfremt der ikke gennemføres en betydelig omprioritering af de offentlige midler til boligsektoren. Satses der på betalingsvejen, er det især den marginale egenbetalingsandel, der bør øges. Dette vil samtidig muliggøre, at boligsociale hensyn også kan varetages,
- at det er nødvendigt med en målrettet indsats for at øge kapaciteten i bygge- og anlægssektoren gennem uddannelse.

Dette var essensen af indholdet i afsnit 2.10.1 og 2.10.2.

I gennemgangen af de bygge- og boligpolitiske problemstillinger har udvalget i øvrigt fundet forhold, der kritisk bør overvejes:

- om boligbørnetilskuddet fremover skal knyttes til boligforbruget eller gøres uafhængigt heraf.
- De gældende regler for ydelse af boligsikring bør overvejes på i hvert fald følgende områder:
- det offentlige tilskud til øget boligforbrug er i en række tilfælde på 100 pct. med heraf følgende større boligforbrug til følge,
- når husstandsindkomsten passerer en vis grænse (128.000 kr. i årlig nettoreguleret husstandsindkomst), falder boligsikringen helt bort. Dette giver i en række tilfælde anledning til alvorlige samspilsproblemer med sammensatte marginalskatteprocenter på over 100. Problemstillingen omkring sammensatte marginalskatteprocenter bør generelt overvejes,
- anvendelse af et mere aktuelt opgjort indkomstgrundlag bør overvejes. Især i overgangssituationer, fx fra skolegang til arbejdsmarked, fra arbejde til ledighed osv., giver et aktuelt opgjort indkomstgrundlag et bedre udtryk for den økonomiske evne.
- Den manglende gennemførelse af omkostningsbestemt huslejeafastsættelse, jf. afsnit 1.2.6, har bidraget til, at der ikke er tilstrækkelige beløb til reparation og vedligeholdelse samt til renovering.

Dette giver sig udslag i en uhensigtsmæssig nedslidning af boligmassen. Udvalget finder, at dette forhold ikke er holdbart.

- Veje til en større opsparingsvilje bør fremmes. Dette gælder især, hvis der i boligpolitikken satses på at øge egenbetalingsandelen. Sammenhængende hermed finder udvalget, at boligfinansieringstilskud i det hele taget bør overvejes.

Bilag 1

Tabel 1 Årlig nettohusleje i 1.000 kr.

Husstandsind-													
komst 1.000 kr.	< 3	3 - 6	6 - 12	12 - 18	18 - 24	24 - 30	30 - 36	36 - 42	42 - 48	48 - 54	54 - 60	> 60	Total
300 - 400	36	0	71	125	107	89	231	338	320	107	71	89	1.583
400 - 500	0	18	0	89	36	142	71	142	196	125	18	36	872
500 - 600	18	0	0	0	53	18	142	107	53	53	53	71	569
> = 600	0	0	0	36	18	36	0	71	36	71	36	36	338
Total	53	18	71	249	213	285	445	658	605	356	178	231	3.362

Anm.: Denne tabel er baseret på opskalerede oplysninger fra 636 lejerhusstande. Tallene i tabellen er afrundet til hele tal, hvorfor totaltabellen ikke nødvendigvis er lig summen af de tilhørende talrækker eller -søjler. Se endvidere boks 2.3.1.

Kilde: Grønlands Statistik. Beregninger på data, der indgår i Levevilkårsundersøgelsen 1994.

Bilag 2

Beregningen af potentialet for lejeforhøjelser i de tre efterfølgende tabeller er udover det i anmærkningen til tabellerne anførte baseret på:

- at de gældende nettohuslejer ligger i huslejeintervallernes midtpunkt. I intervallet under 3.000 kr. er den årlige nettohusleje ansat til 1.500 kr. I intervallet med nettohuslejer over 60.000 kr. er den årlige nettohusleje ansat til 70.000 kr.,
- at de gældende husstandsindkomster ligger i indkomstintervallernes midtpunkt. I indkomstintervallet 600.000 kr. og derover er husstandsindkomsten ansat til 700.000 kr.

Med en indkomst på 350.000 kr. vil minimumshuslejen ved en egenbetalingsandel på 20 pct. være 70.000 kr. for denne indkomstgruppe. 320 lejere med denne indkomst betalte i henhold til tabel 1 i bilag 1 mellem 42.000 og 48.000 kr. i årlig nettohusleje, her ansat til i gennemsnit 45.000 kr. Følgelig er merhuslejen for disse 320 lejere beregnet til $320 * (70.000 - 45.000) = 8,0$ mio. kr. Dette er det tal, der indgår i tabel 3 i det relevante husleje- og indkomstinterval. De øvrige tal i tabel 1 - 3 er beregnet på tilsvarende måde.

Tabel 1 Huslejestigninger ved en egenbetalingsandel på 10 pct. Mio. kr.

--	--

Husstandsindkomst 1.000 kr.	< 3	3 - 6	6 - 12	12 - 18	18 - 24	24 - 30	30 - 36	36 - 42	42 - 48	48 - 54	54 - 60	> 60	Total
300 - 400	1,2	0	1,8	2,5	1,5	0,7	0,5	0	0	0	0	0	8,2
400 - 500	0	0,7	0	2,7	0,9	2,6	0,9	0,9	0	0	0	0	8,7
500 - 600	1,0	0	0	0	1,8	0,5	3,1	1,7	0,5	0,2	0	0	8,8
> = 600	0	0	0	2,0	0,9	1,5	0	2,2	0,8	1,4	0,5	0	9,3
Total	2,2	0,7	1,8	7,2	5,1	5,3	4,5	4,8	1,3	1,6	0,5	0	35,0

Anm.: Denne tabel er baseret på oplysninger fra 636 lejerhusstande. Tallene er afrundet til en decimal, hvorfor totaltallene ikke nødvendigvis er lig summen af de tilhørende talrækker eller -søjler. Se endvidere boks 2.3.1.

Kilde: Grønlands Statistik. Beregninger på data, der indgår i Levevilkårsundersøgelsen 1994.

Tabel 2 Huslejestigninger ved en egenbetalingsandel på 15 pct. Mio. kr.

Husstandsindkomst 1.000 kr.													Total
	< 3	3 - 6	6 - 12	12 - 18	18 - 24	24 - 30	30 - 36	36 - 42	42 - 48	48 - 54	54 - 60	> 60	
300 - 400	1,8	0	3,1	4,7	3,4	2,3	4,5	4,6	2,4	0,2	0	0	26,8
400 - 500	0	1,1	0	4,7	1,7	5,8	2,5	4,1	4,4	2,1	0,2	0	26,4
500 - 600	1,4	0	0	0	3,3	1,0	7,0	4,6	2,0	1,7	1,4	0,9	23,3
> = 600	0	0	0	3,2	1,5	2,8	0	4,7	2,1	3,9	1,7	1,2	21,1
Total	3,2	1,1	3,1	12,5	9,8	11,8	14,0	18,0	10,9	7,8	3,3	2,1	97,6

Anm.: Denne tabel er baseret på oplysninger fra 636 lejerhusstande. Tallene er afrundet til en decimal, hvorfor totaltallene ikke nødvendigvis er lig summen af de tilhørende talrækker eller -søjler. Se endvidere boks 2.3.1.

Kilde: Grønlands Statistik. Beregninger på data, der indgår i Levevilkårsundersøgelsen 1994.

Tabel 3 Huslejestigninger ved en egenbetalingsandel på 20 pct. Mio. kr.

Husstandsindkomst 1.000 kr.													Total
	< 3	3 - 6	6 - 12	12 - 18	18 - 24	24 - 30	30 - 36	36 - 42	42 - 48	48 - 54	54 - 60	> 60	
300 - 400	2,4	0	4,3	6,8	5,2	3,8	8,6	10,5	8,0	2,0	0,9	0	52,7
400 - 500	0	1,5	0	6,7	2,5	9,0	4,1	7,3	8,8	4,9	0,6	0,7	45,9
500 - 600	1,9	0	0	0	4,7	1,5	11,0	7,6	3,5	3,1	2,8	2,8	39,0
> = 600	0	0	0	4,4	2,1	4,0	0	7,2	3,4	6,3	3,0	2,5	32,9
Total	4,4	1,5	4,3	18,0	14,6	18,3	23,6	32,5	23,7	16,4	7,3	6,0	170,5

Anm.: Denne tabel er baseret på oplysninger fra 636 lejerhusstande. Tallene er afrundet til en decimal, hvorfor totaltallene ikke nødvendigvis er lig summen af de tilhørende talrækker eller -søjler. Se endvidere boks 2.3.1.
Kilde: Grønlands Statistik. Beregninger på data, der indgår i Levevilkårsundersøgelsen 1994.

Litteraturfortegnelse

Grønlandsudvalget af 1960. *Betænkning nr. 363*, 1964.

Grønlands Statistik. *Opgørelser fra Grønlands Statistik* 1991: 1, 1998:1, 1998:2.

Grønlands Statistik. *Undersøgelser fra Grønlands Statistik. Nationalregnskab* 1994:2.

Grønlands Statistik. *Rapport om boligforholdene i Grønland*. Rapport nr. 6 fra undersøgelsen af befolkningens økonomiske og materielle levevilkår, august 1995.

Grønlands Statistik. *Statistisk Årbog* 1998 og tidligere årgange.

Grønlands Statistik. *Rapport om "Boligproblematikken i Nuuk"*, september 1998.

Grønlands Hjemmestyre. *Hjemmestyrets bekendtgørelse nr. 52 om anvisning og udlejning af hjemmestyrets og kommunernes boliger*, dec. 1994, *Landtingsforordning nr. 9 om ændring af Landstingsforordning om leje af boliger*, okt. 1996.

Grønlands Hjemmestyre, Boligdirektoratet. *Cirkulære om boligsikring*, 1991.

Grønlands Hjemmestyre, Økonomidirektoratet. *Boligpolitisk Redegørelse*, april 1993.

Grønlands Hjemmestyre, Økonomidirektoratet. *Redegørelse om boligstøtteområdet*, oktober 1997.

Grønlands Hjemmestyre, Økonomidirektoratet. *Kapitalisering af de forskellige støtteformer på boligområdet*, oktober 1998.

INI A/S. Diverse arbejdsnotater udarbejdet af INI.

Danmarks Statistik. *Statistisk Årbog* 1998.

III. Fiskerierhvervet

3. 1 Fiskerierhvervets betydning

Fiskerierhvervet er Grønlands dominerende erhverv. Omkring 20 pct. af den samlede grønlandske beskæftigelse finder sted i det søgående og landbaserede fiskerierhverv, svarende til cirka en tredjedel af beskæftigelsen uden for hjemmestyret og kommunerne²¹.

Ifølge en undersøgelse gennemført i efteråret 1996 består den grønlandske fiskeflåde af ca. 440 erhvervsaktive fartøjer, som er tilknyttet de primære erhverv fiskeri og fangst²². Der er ifølge undersøgelsen store forskelle på den fangstindsats, de enkelte fartøjer præsterer i løbet af et år. Knap tre fjerdedele af de mindre fartøjer fisker mindre end 150 dage om året, og kun 10 pct. fisker mere end 200 dage; mens 88 procent af de største trawlere fisker over 250 dage om året.

En del af fiskeriet og fangsterne forbruges direkte uden at have været genstand for en markeds­mæssig omsætning eller omsættes på det lokale marked ("brættet"). Men den økonomisk set største del af fiskeriet

eksporteres enten direkte fra de havgående rejetrawlere (som frosne skalrejer) eller indhandles fra trawlere og kuttere til landanlæggene og sælges herfra til udlandet (som kogte og pillede rejer). Hertil kommer hellefiskfiskeriet i Nordvestgrønland og Østgrønland, som gennem de senere år er steget i betydning.

Den i markedsøkonomisk forstand mest betydningsfulde del af fiskeriet er baseret på:

- 17 havgående rejetrawlere, som udover de skalrejer der koges og fryses om bord, leverer 25 pct. af deres fangster til fabriksanlæggene i land,
- en kutterflåde på 85 skibe (inkl. 79'ere), der leverer rejer fra det indenskærs fiskeri til fabriksanlæggene, samt
- et hellefiskfiskeri, som i vid udstrækning finder sted som isfiskeri samt fiskeri fra kutterflåden. Der er udstedt op mod 800 licenser til hellefiskfiskeri

Af den samlede eksportværdi fra fiskeriet i 1997 med tilhørende forarbejdningsindustri udgjorde eksporten af rejer (skalrejer samt kogte og pillede rejer) alene 65 pct. Eksporten af hellefisk udgjorde knap 20 pct.

Ud over indkomsterne fra eksporten bidrager fangsten og fiskeriet også direkte til det grønlandske forbrug. Således indhandlede i 1997 sæler og hvaler for godt 29 mio. kr. Beløbsmæssigt svarer denne indhandling kun til 6½ pct. af den samlede indhandling i 1997, idet rejer stod for 65 pct. og hellefisk for knap 23 pct. af den samlede værdi. Indhandlingen af sæler svarer imidlertid langt fra til den samlede *fangst* af sæler. En opgørelse fra fangstregistreringsregisteret viser, at der i 1996 blev skudt i alt knap 177.000 sæler. Samme år blev der *indhandlet* godt 25.000 sæler (til en indhandlingsværdi på 8 mio. kr.). Den væsentlige del af sælfangsterne medgår direkte til det private forbrug og optræder ikke i statistikkerne over produktion og indkomst i erhvervet.

Selv om der således er tale om en vis produktion af ikke-kommerciel karakter, ligger hovedvægten af fiskerierhvervets værditilvækst dog i den produktion, der er baseret på reje- og hellefiskfiskeriet og som afsættes på eksportmarkedet.

Der er her tale om udnyttelsen af en naturressource, hvis bæredygtighed er svær at bestemme, hvis omfang kan være afhængig af selv mindre forskydninger i de klimatiske forhold, og hvis eventuelle overudnyttelse vil kunne få uoverskuelige konsekvenser for den fremtidige bestand.

Som i andre råvareproducerende erhverv kan selv mindre ændringer i efterspørgselsforholdene afstedkomme betydelige udsving i afsætningspriserne. Hertil kommer, at naturressourcen kan svinge mærkbart fra år til år. Med Grønlands betydelige position på verdensmarkedet for koldtvandsrejer øver udsving i produktionen af grønlandske rejer indflydelse på det internationale prisniveau.

Såvel blandt grønlandske politikere som i fiskerierhvervet er man opmærksom på, at fiskeripolitikken må tilrettelægges med stor hensyntagen til en bevarelse af ressourcegrundlaget. Forsøg på at fremme alternative erhvervs- og indkomstmuligheder - også inden for fiskeriet - spiller derfor en central rolle i den økonomisk-politiske diskussion i Grønland.

3. 2 Udviklingen i fiskeriet

Den samlede fangst af skaldyr og fisk i de grønlandske farvande (ekskl. lodde) har gennem de seneste fire år (1994-97) ligget stabilt omkring 145.000 tons - inkl. grønlandske fartøjers fangster ved Flemish Cap og Norge, jf. tabel 3.1.

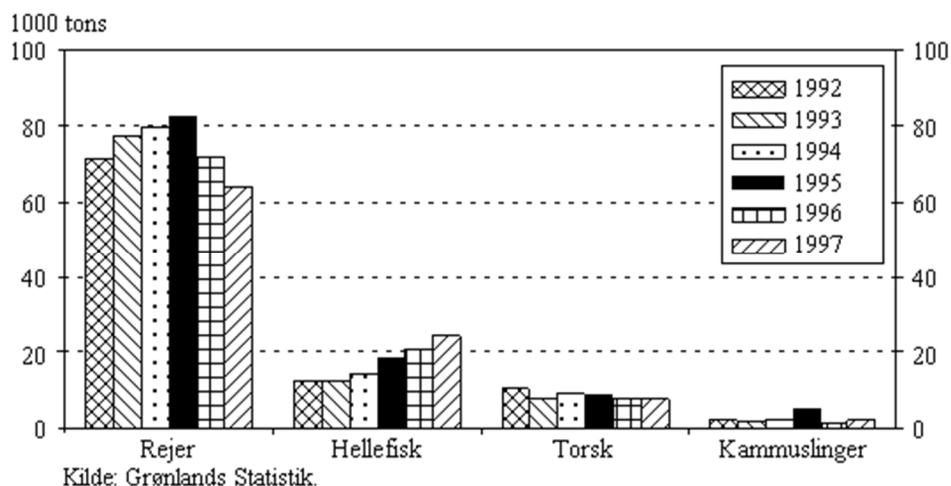
Samme stabilitet findes i det samlede grønlandske fiskeri (ekskl. lodde) fra 1996 til 1997. Mens rejefiskeriet gik tilbage i 1997 med godt 10 pct., steg de grønlandske fangster af hellefisk (med 20 pct.) samt af en række mindre betydningsfulde arter (herunder lodde).

Tabel 3.1 Fangster ved Grønland 1991-97^a (1.000 ton)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Samlet fiskeri	147,3	135,0	548,3	228,4	149,7	380,2	339,3
- ekskl. lodde/industrifisk	147,1	125,8	135,6	146,2	145,5	145,0	144,7
Artsfordeling i alt							
rejer	77,7	75,3	80,0	84,2	86,2	77,0	69,2
kammuslinger	2,0	1,9	1,6	2,0	5,3	1,4	1,9
torsk	42,5	20,3	8,0	9,3	10,0	7,7	8,0
hellefisk	11,7	18,0	18,4	22,2	26,4	29,0	32,1
rødfisk	9,8	4,6	23,2	22,9	10,1	22,8	22,3
lodde	0,2	9,3	412,7	82,2	4,2	235,2	194,6
øvrige	3,4	5,6	4,5	5,6	7,5	7,1	11,1
- heraf grønlandske fartøjer:	115,2	101,2	113,6	112,6	127,9	115,9	121,3
rejer	73,1	71,3	77,2	79,8	82,7	72,0	63,9
kammuslinger	2,0	1,9	1,6	2,0	5,3	1,4	1,9
torsk	26,9	10,3	7,5	9,1	9,2	7,5	7,7
hellefisk	10,3	12,2	12,2	14,0	18,6	20,4	24,3
rødfisk	0,3	1,0	0,3	1,2	1,3	1,1	1,2
lodde	0,0	0,1	11,2	2,1	4,2	7,2	12,2
øvrige	2,5	4,3	3,6	4,4	6,7	6,3	10,2
- heraf fremmede fartøjer:	32,1	33,9	434,7	115,8	21,8	264,3	218,0
rejer	4,6	4,0	2,7	4,3	3,6	5,0	5,3
kammuslinger	.	.	.	.	.	.	.
torsk	15,6	10,0	0,5	0,2	0,8	0,2	0,3
hellefisk	1,5	5,7	6,2	8,2	7,8	8,6	7,9
rødfisk	9,4	3,7	22,9	21,8	8,8	21,7	21,1
lodde	0,2	9,1	401,5	80,1	0,0	228,0	182,5
øvrige	0,9	1,3	0,9	1,2	0,8	0,7	0,9

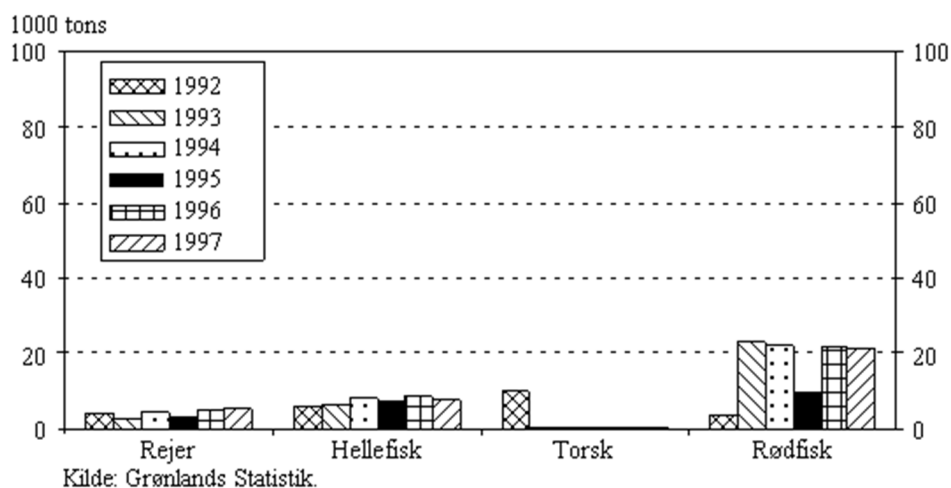
a. Inkl. grønlandske fartøjers fangster ved Flemish Cap og Norge.
Kilde: Grønlands Statistik, Statistisk Årbog.

Figur 3.1 Grønlandske fartøjers fangster af udvalgte arter i grønlandske farvande

Klik på figuren for at se den i fuld størrelse

Figur 3.2 Fremmede fartøjers fangster af udvalgte arter i grønlandske farvande

Klik på figuren for at se den i fuld størrelse

Fiskeriet af lodde, som sker på en fællesbestand i farvandene ved Østgrønland, Jan Mayen og Island, udviser gennem årene store geografiske udsving afhængigt af loddens vandringer. I 1993, 1996 og i 1997 befandt lodden sig i et betydeligt omfang i de østgrønlandske farvande, og fiskeriet af lodde blev derfor i disse år meget omfattende, jf. tabel 3.1. Kun en forholdsvis lille del af lodden sælges til konsum. Det meste af lodden benyttes som industrifisk og sælges til en relativt lav kilopris, hvorfor den store fangstmængde langt fra afspejler loddens økonomiske betydning.

Rejefiskeriet

Fangsten af rejer ved Grønland var gennem en snes år frem til 1995 stigende.

Siden 1995 har der imidlertid været tale om en reduktion i fangstmængden på ca. 10 pct. i hvert af årene 1996 og 1997 - eller i alt 17.000 tons rejer. For de grønlandske fartøjers vedkommende var der tale om et fald i fangsterne fra 82.700 tons i 1995 til 63.900 tons i 1997 (i alt ca. 23 pct.), jf. tabel 3.1.

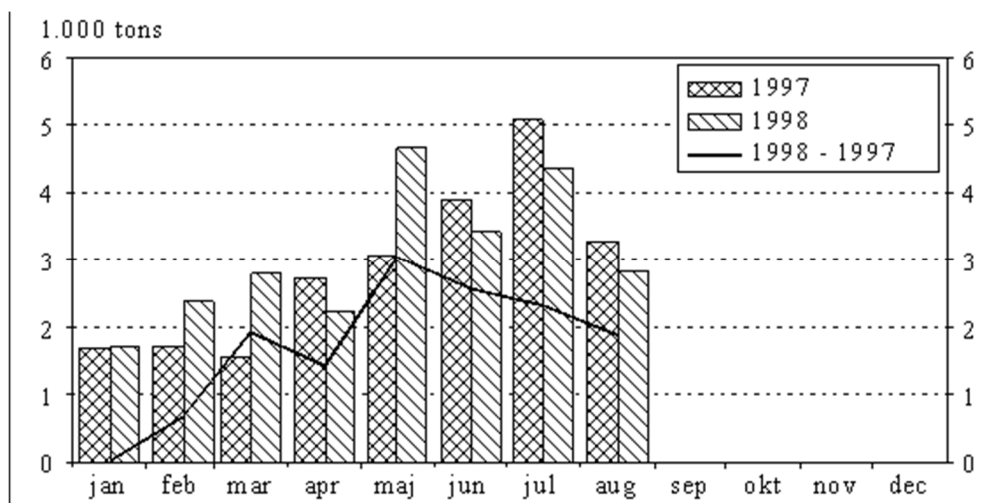
Den væsentligste forklaring på det lavere fangstniveau er den reduktion i fangstkvoterne, som fandt sted i 1995 og 1996 af hensyn til ressourcens bevarelse. Medvirkende har også været faldet i de grønlandske fartøjers fiskeri ved Flemish Cap, jf. nedenfor.

Efter relativt positive meldinger fra biologerne i slutningen af 1996 besluttede landsstyret at videreføre kvoteniveauet stort set uændret fra 1996 til 1997. Når det samlede rejefiskeri alligevel faldt fra 1996 til 1997 skyldes dette bl.a., at kutterflåden manglede 2.500 tons i at opfiske sin samlede kvote.

I 1998 synes situationen for det indenskærs fiskeri at være en anden. Gennem første halvår 1998 lå de indhandlede mængder af rejer 17-18 pct. over niveauet i 1997, jf. figur 3.3, og da flere fartøjer i efteråret 1998 nærmede sig en opbrugt kvote, besluttede landsstyret at overføre den ikke-opfiskede kvotedel fra 1997-kvoten, dvs. knap 2.800 tons, til 1998. Senest har landsstyret i november for anden gang forhøjet kvoten for det indenskærs rejefiskeri - denne gang med 3.700 tons. Det kystnære rejefiskeri har herefter en samlet kvote på 31.200 tons for 1998.

Rejefiskeriet ved Østgrønland, som især finder sted i vintermånederne, er mængdemæssigt af mindre betydning end fiskeriet ved Vestgrønland. Traditionelt har denne del af rejefiskeriet indbragt relativt høje priser, da rejerne her har en større gennemsnitlig vægt, men gennem de seneste år har gennemsnitsvægten været faldende. Som følge af et betydeligt fiskeri i slutningen af 1996 steg de grønlandske fangster ved Østgrønland til godt 4.500 tons - det største fiskeri inden for de seneste fem år. I 1997 fiskedes 3.900 tons rejer af grønlandske skibe ved Østgrønland.

Figur 3.3 Indhandlede rejer i de første 8 måneder af 1997 og 1998

Anm.: Linien angiver den akkumulerede fangst i 1998 fratrukket den akkumulerede fangst i 1997.
Kilde : Grønlands Statistik.

[Klik på figuren for at se den i fuld størrelse](#)

I 1993 indledtes et rejefiskeri ved Flemish Cap ud for New Foundland. 11 grønlandske fartøjer fangede dette år ca. 3.800 tons rejer. Siden er fiskeriet ved Flemish Cap faldet kraftigt for de grønlandske fartøjers vedkommende til ca. 1.100 tons i 1996 (fordelt på 6 fartøjer) og blot 105 tons i 1997 (1 fartøj). Frem til september 1998, hvor sæsonen er ved at slutte for de grønlandske fartøjer, fangede disse ca. 850 tons ved Flemish Cap.

Fiskeriet foregår i et internationalt havområde med en regulering, der alene består i tildelingen af et antal fiskedage. Grønland er for 1997 og 1998 tildelt 515 årlige fiskedage i NAFO's reguleringsområde. Herudover

kommer deltagerne i dette fiskeri fra en række lande, hvor især islandske fiskefartøjer på et tidspunkt ekspanderede fiskeriet kraftigt. Omfanget af det samlede fiskeri ved Flemish Cap var i 1997 på ca. 26.600 tons rejer, og for 1998 forventes et nogenlunde tilsvarende fiskeri.

Den stigning i fiskeriet, som fandt sted i 1996 ved Flemish Cap, havde en betydelig negativ indflydelse på priserne på kogte og pillede rejer gennem 1996, jf. figur 3.4. På årsbasis var der tale om prisfald på de indhandlede rejer på omkring 7 pct. i hvert af årene 1996 og 1997. (Indekset afspejler prisudviklingen på Royal Greenlands afsætningsmarkeder verden over).

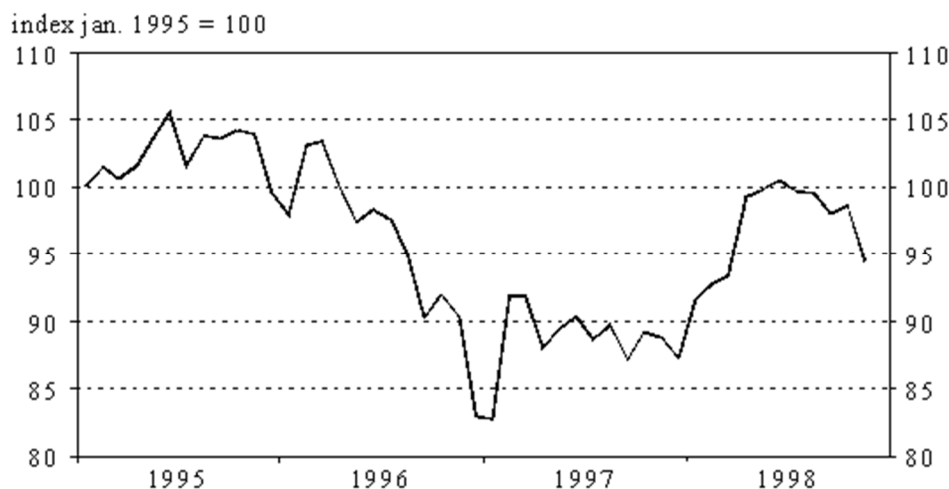
Siden årsskiftet 1997/98 er priserne steget, og priserne gennem perioden januar-november 1998 lå som helhed ca. 9 pct. over 1997-niveauet.

Den gunstige prisudvikling i 1998 skyldes dels et faldende udbud af koldtvarsrejer i forbindelse med reducerede fangster på Flemish Cap og ved Svalbard, dels miljømæssige problemer ved dyrkningen af varmvandsrejer i Asien. Samtidig har der været tale om et stigende kinesisk marked for mindre rejer.

Der er imidlertid betydelige risici for et fremtidigt prisfald. Dels kan følgerne af den økonomiske krise i Asien medføre en svækkelse af efterspørgslen efter rejer, dels har den canadiske regering besluttet at udvide de canadiske fiskeres rejekvoter med 28.000 tons i de canadiske farvande.

Samtidig foregår der en kapacitetsudbygning på New Foundland, hvor seks nye fabrikker med en samlet årlig kapacitet på 3.000 til 4.000 tons færdigvarer er under opførelse. Herudover arbejdes der fra canadisk side på at få øget adgang til det europæiske marked. Uanset resultatet af disse anstrengelser, vil et øget udbud på verdensplan af nævnte størrelsesorden have indflydelse på prisudviklingen.

Figur 3.4 Udviklingen i priserne på landede rejer

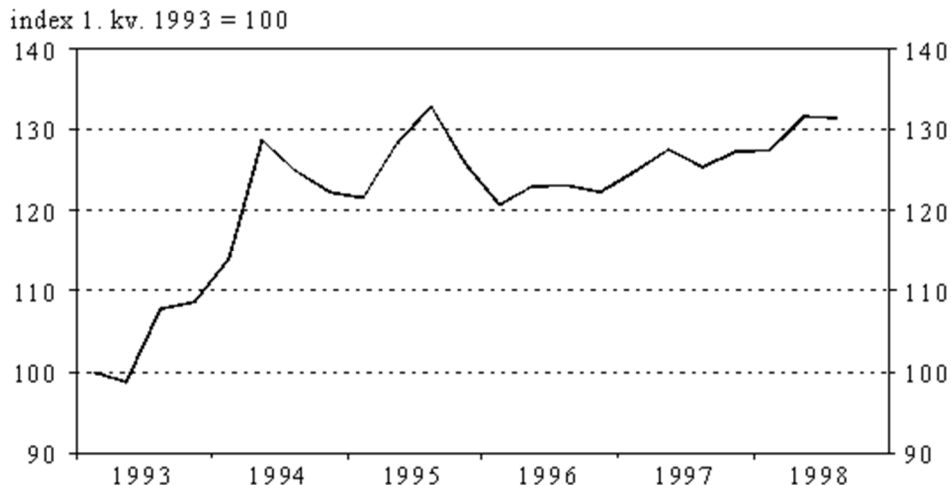
Kilde: Grønlands Statistik, Indhandlingsprisindeks for rejer.

[Klik på figuren for at se den i fuld størrelse](#)

Hellefiskfiskeriet

Siden 1980'erne har det grønlandske fiskeri efter hellefisk taget et betydeligt opsving, og hellefiskeriet udgør nu det vigtigste kommercielle fiskeri efter rejefiskeriet. De grønlandske fartøjer fiskede i 1997 24.300 tons hellefisk - en stigning fra 20.400 tons i 1996 og fra under 8.000 tons i slutningen af 1980'erne. Trods de stigende fangster af hellefisk er priserne steget med ca. 30 pct. siden begyndelsen af 1993, jf. figur 3.5.

Figur 3.5 Indhandlingspriser for hellefisk

Anm.: Indekset er beregnet på basis af de priser, Royal Greenlands eksport opnår ab Danmark på en række specificerede hellefiskprodukter.
 Kilde: Grønlands Statistik, Indhandlingsprisindeks for hellefisk.

Klik på figuren for at se den i fuld størrelse

Det meste af det grønlandske fiskeri efter hellefisk foregår indenskærs i Diskobugten (8.600 tons i 1997), ved Uummanaq (6.300 tons) og ved Upernavik (4.900 tons). I midten af 1980'erne fiskedes kun ca. 7.000 tons i dette samlede område. Linefiskeriet er den dominerende fiskeriform i det indenskærs fiskeri og udgjorde i 1997 76 pct. af fangsterne.

Herudover fiskes hellefisk udenskærs i området omkring midterlinien mellem Canada og Grønland. Dette fiskeri steg fra ca. 2.000 tons årligt i 1980'erne til 18.000 tons i 1992. Det har siden ligget på omkring 10.000 tons pr. år, hvoraf knap halvdelen (4.800 tons) i 1997 fandt sted i den grønlandske zone (og halvdelen heraf igen fra grønlandske skibe).

Hellefiskfiskeriet har i 1998 udviklet sig nogenlunde som i 1997, og det forventes, at det samlede hellefiskfiskeri i 1998 vil ligge på niveau med sidste års fangster.

Biologerne i NAFO²³ har konstateret en stigende andel af yngre hellefisk i de indenskærs fangster ved Vestgrønland. Biologerne anbefaler derfor, at en optrapning af fangsterne forebygges ved at fastholde et indenskærs fangstniveau i 1999, som ikke overstiger gennemsnittet af fangsterne i 1995-97, dvs. 18.200 tons.

Med hensyn til det udenskærs fiskeri ved Vestgrønland anbefales en maksimal fangst på 11.000 tons i 1999, hvilket er uændret fra rådgivningen for 1998. Det er vurderingen, at bestanden har stabiliseret sig om end på et lavere niveau end i begyndelsen af 1990'erne.

Bestanden af hellefisk ved Østgrønland er en fællesbestand med Island og Færøerne. I 1997 var det samlede fiskeri på denne bestand på 30.000 tons, hvoraf 8.400 tons blev fisket i grønlandsk område. Grønlandske fartøjer fiskede de 1.000 tons.

Det er den biologiske vurdering, at fiskeridødeligheden blandt hellefisk ved Østgrønland er rekordhøj, at bestanden er uden for sikre biologiske grænser, og at de nye årgange, der kommer ind i fiskeriet, er svage. Biologerne i ICES²⁴ anbefaler på denne baggrund en betydelig reduktion i det samlede fiskeritryk og en begrænsning af den totale fangst i det samlede område til under 11.000 tons i 1999.

Andre fiskearter og skaldyr

De sidste mange års fald i **torskfiskeriet** er fortsat i 1990'erne. I såvel 1996 som 1997 blev der fisket ca. 7.500 tons torsk af grønlandske fartøjer (samt omkring 2.000 tons fjordtorsk). To grønlandske torsketrawlere

fiskede i 1997 i Barentshavet efter en aftale mellem Grønland, Rusland og Norge. I 1998 udgør den grønlandske torskekvote ved Nordnorge og Rusland knap 5.400 tons.

EU har en kvote på 31.000 tons torsk i grønlandske farvande og kan under visse betingelser overføre 20 pct. af den ikke-udnyttede del af kvoten til senere år. Der er dog fortsat næsten intet torskefiskeri fra fremmede fartøjer i grønlandske farvande.

Gennem det seneste år er verdensmarkedspriserne på torsk steget ganske betragteligt. På det europæiske marked med 50 pct. fra første halvår 1997 til samme halvår 1998.

Langt den overvejende del af fiskeriet efter **rødfisk** sker i form af fiskeri fra fremmede fartøjer ud for Østgrønland. Inklusive fangsterne i det internationale farvand fangedes ialt 120.000 tons i 1997. Den del af det samlede fiskeri, som fandt sted i de grønlandske farvande udgjorde i 1997 ca. 21.000 tons - en stigning fra 8.800 tons i 1995. De grønlandske fartøjers andel af disse fangster lå i 1995-1997 på ca. 1.200 tons årligt.

Fiskeriet efter **kammuslinger** foretages udelukkende af grønlandske fartøjer og har været stærkt svingende gennem de senere år. Efter en vækst fra godt 2.000 tons i 1994 til knap 5.300 tons i 1995 faldt fiskeriet til under 1.400 tons i 1996 for så at stige til knap 1.900 tons i 1997. Verdensmarkedspriserne faldt i begyndelsen af 1996 - stærkt påvirket af et stigende udbud af kammuslinger fra Sydamerika, men prisudviklingen er vendt i 1997/98. Lægges udenrigshandelsstatistikken til grund er gennemsnitskiloprisen steget med over 40 pct. fra første halvår 1997 til første halvår 1998. Prisstigningen betyder, at eksportindtjeningen i erhvervet - trods en reduktion i de udførte mængder - steg med 8-9 pct. fra første halvår 1997 til første halvår 1998.

Fangsten af **krabber** startede i begyndelsen af 1990'erne med et mindre fiskeri i Diskobugten og ved Sisimiut. I 1997 udgjorde fangsterne i disse to områder hhv. godt 2.000 tons og godt 1.000 tons. Det forventes, at fangsterne i 1998 i Diskobugten vil ligge lavere end i 1997, mens der forventes en forøgelse af fangsterne ved Sisimiut.

3.3 Fangstkvoter

Fiskeriet efter bl.a. rejer ved Vestgrønland og ved Østgrønland foregår på bestande, der rækker ud over de grønlandske farvande. Den internationale biologiske rådgivning vedrører således også canadiske og islandske fiskerizoner.

De samlede fangster af rejer ved Vestgrønland (som inkluderer en mindre canadisk del) udgjorde i 1997 64.500 tons. Fiskeriet i den canadiske zone har siden 1992 været faldende og forventes i 1998 at blive på under 1.000 tons.

Ved Østgrønland har der i den grønlandske og islandske zone gennem de senere år været tale om et stigende fiskeri til godt 11.500 tons i 1997. Det er forventningen, at fiskeriet i den samlede zone ligger på et lavere niveau i 1998.

På baggrund af den biologiske rådgivning fastsætter Grønlands Hjemmestyre hvert år kvoter for fangsten af rejer og en række centrale fiskearter. Kvoterne for 1998, som de blev fastlagt i januar 1998, er vist i tabel 3.2.

Tabel 3.2 Fangstkvoter i 1998.

1.000 tons	Kvote ved				Samlet kvote fordelt til	
	Vest-grønland	Øst-grønland	Vest- og Østgrønland	I alt	Grønland	Andre lande

Havfiskeri:						
Rejer	36,0	9,6	-	45,6	39,9	5,7
Torsk	-	-	83,3	83,3	51,1	32,2
Hellefisk	5,5	8,1	-	13,6	4,4	9,2
Helleflynder	1,2	0,8	-	2,0	1,0	1,0
Rødfisk	19,2	102,3	-	121,5	58,0	63,5
Havkat	6,0	1,0	-	7,0	4,8	2,2
Skolæst	3,4	6,5	-	10,0	3,3	6,7
Lodde	25,0	1.265,0	-	1.290,0	45,0	1.245,0
Blåhvilling	-	40,0	-	40,0	10,0	30,0
Polartorsk	-	-	4,0	4,0	2,0	2,0
Kystfiskeri:						
Rejer*	24,7	-	-	24,7	24,7	-
Krabber	8,0	-	-	8,0	8,0	-
Kam- muslinger	1,8	-	-	1,8	1,8	-

* Rejekvoten i det indenskærs fiskeri blev i løbet af 1998 forøget med i alt 6.500 tons.

Anm.: Med hensyn til områdeinddelinger m.m. henvises til bekendtgørelsen.

Kilde: Hjemmestyrets bekendtgørelse nr. 4 af 30. januar 1998 om kvoter for fiskeri i 1998.

Den biologiske bedømmelse ultimo 1996 pegede på flere positive forhold i rejebestanden, og det var da vurderingen, at bestanden ville være stabil med et fiskeri omkring det hidtidige niveau. Den internationale biologiske rådgivningsorganisation NAFO's rådgivning for 1997 svarende til rådgivningen i 1995 og 1996, dvs. et rejefiskeri på maksimalt 60.000 tons ved Vestgrønland (inkl. den canadiske del). Det aktuelle fangstniveau i 1996 var på 69.000 tons i det fælles område.

Det var dog samtidig den biologiske vurdering, at også et rejefiskeri i størrelsesorden 67.000 tons ved Vestgrønland kunne være bæredygtigt, om end chancerne for en genopbygning af bestanden herved formindskedes. På denne baggrund besluttede landsstyret at fastlægge stor set uændrede kvoter for 1997.

I NAFO-biologernes bedømmelse fra ultimo 1997 tegnedes et knap så positivt billede af rejebiomassen, som nu vurderedes at have været faldende det forudgående år og med et lavere indhold af store rejer. Den biologiske anbefaling for rejefiskeriet ved Vestgrønland i 1998 lød derfor på et fangstniveau på 55.000 tons, dvs. en reduktion i de fangede mængder svarende til 20 pct. På denne baggrund fastlagde landsstyret fangstkvoter for 1998, som betød en samlet reduktion i de maksimalt tilladte fangster på 6 pct. (til i alt knap 61.000 tons rejer) ved Vestgrønland (indenskærs og udenskærs). Efterfølgende har landsstyret over to omgange forhøjet kvoten for det indenskærs rejefiskeri med i alt 6.500 tons, jf. ovenfor.

Den internationale biologiske rådgivning for 1999 vedrørende rejer ved Vestgrønland er mere positiv end set længe. Det er biologernes vurdering, at bestanden synes at have været stabil eller muligvis svagt stigende gennem de senere år, og at en talrig årgang forventes at ville bidrage til fiskeriet over de næste to år. Det er på den baggrund NAFO's råd, at fiskeriet i 1999 kan holdes på samme niveau som gennemsnittet for fangsterne i 1997 og (forventeligt) i 1998, dvs. 65.000 tons. Der er i forhold til rådgivningen for 1998 - på 55.000 tons - tale om en betragtelig stigning.

På baggrund af den biologiske rådgivning har landsstyret fastsat fangstkvoter for 1999. For rejernes vedkommende fastsattes en samlet fangstkvote ved Vestgrønland på 71.000 tons. Dette er en stigning i den tilladte fangstmængde på 17 pct. i forhold til 1998-kvoten, som den blev fastsat i december 1997 (på 60.700 tons), og en stigning på 5½ pct. i forhold til den efterfølgende, opjusterede 1998-kvote (på 60.700 tons plus 6.500 tons).

For rejefiskeriet ved Østgrønland (de grønlandske og islandske fiskerizoner) anbefaler NAFO en fangst på i alt 9.600 tons for 1999. Dette er næsten en fordobling fra de anbefalede 5.000 tons i hvert af årene 1993 til 1998. De 9.600 tons svarer imidlertid til det gennemsnitlige fangstniveau i denne seksårsperiode. Baggrunden for rådgivningen er indikationer af en stigning i den fiskbare rejebiomasse siden 1993. Landsstyret har for 1999 fastsat en kvote på 10.600 tons, hvoraf de grønlandske fiskere har fået tildelt godt 4.900 tons, mens resten af kvoten er allokeret til EU i henhold til fiskeriaftalen.

Endelig besluttedes det at nedsætte kvoten i 1998 for hellefisk ved Østgrønland med 100 tons til 8.000 tons. For krabbefiskeriet ved Vestgrønland øgedes kvoten for 1999 fra 8.000 tons til 15.000 tons.

Udnyttelsesprocenterne for de mest betydningsfulde arter i det kvoterede grønlandske fiskeri lå i 1997 på mellem 80 og godt 100. Kvoten for rejer ved Sydvestgrønland (på 30.300 tons) blev opfisket med 105 pct.; Nordvestgrønlandskvoten (på 7.500 tons) blev opfisket med 84 pct. og rejekvoten ved Østgrønland (på 4.200 tons) blev opfisket med 93 pct. Hellefiskekvoterne ved Vestgrønland med line (900 tons) blev opfisket 89 pct. og med trawl (1.350 tons) med 107 pct., og hellefiskekvoten ved Østgrønland (1.000 tons) med 99 pct. Kammuslingekvoten i Nuuk-området (på 800 tons) blev opfisket 90 pct.

Som en bevaringsmæssig foranstaltning overfor hellefiskebestanden har erhvervsstøtteudvalget på opfordring fra landsstyret i oktober 1998 gennemført et stop for lån og tilskud til fartøjer og joller i Ilulissat, Uummannaq og Upernavik kommuner.

3. 4 Fiskeriaftaler

Grønland har aftaler om kvotebytte med Rusland, Island og Norge samt kvotearrangementer med EU som led i en større aftale.

Aftalen med EU, som i 1994 blev fornyet frem til år 2000, indbefatter EU's adgang til et kvoteret fiskeri i de grønlandske farvande af torsk, rødfisk, hellefisk og rejer. Fangstmulighederne afhænger udover af de årlige kvoter også af udnyttelsesmulighederne. Til gengæld har Grønland opnået toldfrihed for eksporten af grønlandske fiskeriprodukter til EU-landene samt en kontant årlig betaling på 37,3 mio. ECU, svarende til ca. 280 mio. kr.

Den hidtidige aftale mellem Grønland/Danmark, Norge og Island vedrørende fiskeriet af lodde udløb i april 1998 og er ikke blevet fornyet. Til erstatning har Danmark/Grønland indgået en aftale med Island om loddefiskeriet i 1998. Efter aftale med EU kan fiskere fra Fællesskabet fiske 70 pct. af den grønlandske loddekvote.

De bilaterale aftaler med Norge og Rusland daterer sig tilbage til hhv. 1991 og 1992. Aftalerne indeholder kvotebytter, hvorefter Grønland kan fiske torsk i Barentshavet nord for Norge og Rusland mod at de to lande har kvoter af hellefisk og rødfisk i grønlandske farvande.

Endelig giver en protokol for 1998 mellem Grønlands Hjemmestyre og Færøernes landsstyre grønlandske fiskere en samlet kvote på 20.000 tons sild (som kan fiskes i færøsk søterritorium og landes på Færøerne) samt adgang til et begrænset forsøgsfiskeri af brosme og lange. Til gengæld giver protokollen Færøerne

adgang til fiskeri efter rødfisk i grønlandsk fiskeriterritorium samt forsøgsfiskeri efter hellefisk udenskærs ved Nordvestgrønland.

Fiskerirettighederne i det omstridte havområde omkring det islandske skær Kolbeinsey er efter forhandling mellem Danmark/Grønland og Island nu blevet fordelt. Grønland fik fiskerirettighederne i 70 pct. af området; Island i 30 pct.

I et samarbejde mellem Royal Greenland, det russiske selskab JSC Sevryba og Ørskov Skibsværft færdigbyggedes i 1997/98 to torsketrawlere beregnet på torskefiskeriet i Barentshavet, hvor de efter kontrakt med det russiske fiskeriministerium kan fiske på russiske kvoter.

3. 5 Det landbaserede fiskerierhverv

Den videre forarbejdning af fisk og skaldyr sker, udover den nedfrysning og pakning af skalrejer, som finder sted om bord på de havgående trawlere, i de landbaserede produktionsenheder.

Disse produktionsanlæg ejes så godt som alle af Royal Greenland A/S. Selskabet ejer i Grønland 6 rejefabrikker, 17 hellefiskanlæg (som også kan bearbejde torsk), 3 fabrikker til færdigproduktion af krabber samt en række mindre produktionsanlæg, i alt godt 40 bygdeanlæg. Herudover ejer Royal Greenland tre fabrikker i Danmark. I 1996 købte Royal Greenland en eksisterende fiskeforarbejdningsfabrik i Wilhelmshaven i Tyskland. Den samlede produktion på den nye fabrik udgjorde i 1997 14.400 tons.

I Upernavik Kommune blev i 1995 indviet et privat produktionsanlæg til bearbejdning af hellefisk. Endelig findes nogle mindre, private anlæg til bearbejdning af bl.a. krabber og sæler.

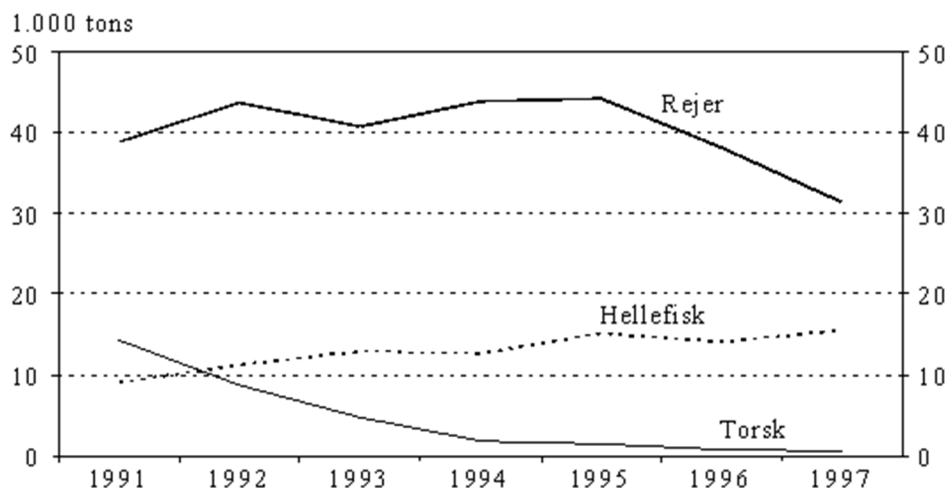
I november 1998 åbnedes en privat rejefabrik - Nuuk Rejefabrik A/S - i Nuuk. Fabrikken, hvortil der er knyttet 6 trawlere, og som kan tage i mod 20-30 tons rejer pr. dag, ejes af trawlerselskaberne Polar Seafood, Qajaq Trawl og Nanoq Trawl.

Ligeledes i november igangsatte en privat trawlerejer fabriksproduktion af krabber indhandlet til søs. Aftalen dækker indhandlingen fra 28 fiskere fra Paamiut og Maaniitsoq. Den samlede kvote er på 1.800 tons krabber, som afsættes til Japan. Det skønnes, at eksportindtægterne fra dette fiskeri vil beløbe sig til mellem 28 og 35 mio. kr.

Den øgede konkurrence om indhandlingerne af rejer, hellefisk og krabber har resulteret i, at de priser, som fiskerne modtager ved landingerne af de pågældende produkter, er steget.

Fabrikkerne i Grønland fik gennem starten af 1990'erne tilført stigende mængder af rejer og hellefisk, jf. figur 3.6. For hellefiskens vedkommende var der tale om mere end en fordobling gennem første halvdel af 1990'erne. Siden 1995 er tilførslen af rejer faldet til et niveau i 1997, som ligger ca. 16 pct. under niveauet i 1990. I samme periode er mængden af torsk faldet med 96 pct. Den samlede tilførsel til Royal Greenlands landanlæg af rejer, hellefisk og torsk var i 1997 på 47.500 tons.

Figur 3.6 Tilførte råvaremængder til fabrikkerne i Grønland

Kilde: Royal Greenlands regnskaber

[Klik på figuren for at se den i fuld størrelse](#)

Råvaretilførslerne til landanlæggene indhandles af den private grønlandske kutterflåde samt af søkogerne, som er pålagt at lande 25 pct. af fangsterne til landanlæggene. I 1997 indhandlede 33.000 tons rejer, og sammen med jollefiskeriet og fiskeri fra isen indhandlede 20.000 tons hellefisk til fabrikker på land.

Den landbaserede produktion har stor betydning for Grønlands samlede beskæftigelse. I Royal Greenlands reje- og fiskefabrikker beskæftigedes i 1996 godt 1.200 personer (opgjort på helårsbasis).

I foråret 1997 indgik hjemmestyret og Royal Greenland A/S en aftale vedrørende den fremtidige kapacitet og beskæftigelse i selskabet. Baggrunden for aftalen var Royal Greenlands planer om at samle forarbejdningen på færre produktionsanlæg i konsekvens af et forudgående fald i kapacitetsudnyttelsen i fabriksanlæggene. Den beskæftigelsesmæssige konsekvens heraf blev beregnet til en reduktion på 180 fuldtidsbeskæftigede.

En sådan reduktion i beskæftigelsen var ikke være acceptabel. Det blev derfor besluttet, at der som en offentlig finansieret beskæftigelsesforanstaltning gennemførtes alternative produktioner af fantails og friller (fra hellefisk) på en række af Royal Greenlands landanlæg samt en produktion med forædling af krabbekød.

Til finansieringen af disse alternative produktioner har Royal Greenland optaget et hjemmestyregaranteret lån på 269 mio. kr. til dækningen af investeringer (knap 61 mio. kr.) og løbende driftstilskud i fem år. Hjemmestyret betaler Royal Greenland de 269 mio. kr. i takt med, at lånet forfalder gennem perioden 1998 til 2002. Den beskæftigelsesmæssige konsekvens af den alternative plan blev beregnet til en årlig merbeskæftigelse på 235 årsværk.

Det var en forudsætning for planens økonomiske og beskæftigelsesmæssige målsætninger, at de forudsete krabbeforekomster i de udenskærs farvande findes i et tilstrækkeligt omfang, dvs. en ressource, som kan yde de forudsete yderligere 8 - 10.000 tons indhandlede krabber pr. år. Tilgangen af landede krabber har indtil nu ikke kunnet leve op til det forudsatte niveau. I 1997 indhandlede godt 3.200 tons krabber.

Det er endvidere aftalt, at en ny produktion af fantails skal startes op i Qasigianguit (Christianshåb) og Qeqertarsuaq (Godhavn) fra 1999. Den samlede støtte fra hjemmestyret til de herefter fire fantailfabrikker er på godt 29 mio. kr. til sikring af en merbeskæftigelse på 159 fuldtidspersoner - svarende til et løntilskud på 185.000 kr. pr. merbeskæftiget.

Pr. 1. juli 1998 etableredes et datterselskab (NUKA A/S) under Royal Greenland A/S, som skal beskæftige sig med "ikke kommercielle arter", dvs. alle andre arter end rejer, hellefisk og krabber, som hjemmestyret ønsker, at selskabet påtager sig af hensyn til beskæftigelse i de landbaserede erhverv (samfundspålagte

opgaver), og som ud fra en privatøkonomisk synsvinkel er underskudsgivende. Med denne opgavefordeling skal Royal Greenland A/S herefter alene arbejde på ren kommerciel basis. Med hensyn til produktsammensætningen er det planen, jf. koncerndirektionen, at Royal Greenland fremover primært skal koncentrere sig om produktion og salg af rejer, hellefisk og krabber på markedsmæssige vilkår, herunder fantailproduktionen.

Beskæftigelsehensynet spiller også en rolle i den subsidiering, som kutterne gennem årene har modtaget i forbindelse med rejefiskeriet og i forbindelse med påbuddet om, at søkogerne skal lande en vis procent af deres fangster til landanlæggene. Landingskravet, som i dag er på 25 pct., må dog også ses som et miljømæssigt hensyn, hvor udsnittet af rejer mindskes gennem kravet til en vis landingsprocent.

Uden en landingspligt ville en bearbejdning af rejer på landanlæggene imidlertid næppe være rentabel. Et højere samfundsøkonomisk udbytte ville formodentlig kunne opnås ved i stedet at anvende råvaren til produktionen af skalrejer. Men de (små) rejer, som landes til landanlæggene, ville næppe kunne oppebære samme indtjening, som den nuværende kilopris på skalrejerne er udtryk for. Og i den udstrækning landingspligten begrænser udsnittet af rejer, kan dette begrundes i dels et miljømæssigt hensyn dels i hensynet til rejeresourcens fulde udnyttelse.

IV. Den generelle økonomiske situation

4.1 Konjunkturudviklingen i hovedtræk

Den realøkonomiske udvikling i 1997-98

Siden 1994 har produktionen været stigende. Meget høje vækstrater i det reale BNP i 1994 og 1995 (på hhv. 5,2 pct. og 4,4 pct.) blev afløst af en mere moderat vækst på 1,7 pct. i 1996²⁵. Det er udvalgets vurdering, at produktionsfremgangen fra 1996 til 1997 var nogenlunde som i 1996, men at fremgangen i økonomien i 1998 har været stærkere.

Vurderingen af 1997 bygger bl.a. på, at rejefangsterne faldt godt 11 pct. fra 1996 til 1997, og at dette fald kun delvist blev opvejet af et stigende hellefiskfiskeri.

Samtidig synes væksten i forbruget - grundet en svagere indkomstudvikling, jf. nedenfor, at have været begrænset fra 1996 til 1997. På denne baggrund kan det virke overraskende, at den registrerede arbejdsløshed faldt kraftigere i 1997 end i de foregående år. En forklaring herpå kan være, at produktionstilbagegangen i 1997 fandt sted i bl.a. fiskeriet, hvor faldet i fangsterne ikke afspejler en tilsvarende reduktion i beskæftigelsen, mens produktionen steg i fx bygge- og anlægsbranchen i forbindelse med de nye landingsbaner, hvor den beskæftigelsesmæssige effekt af en ændring (in casu en stigning) i produktionen er meget større. Men "paradokset" giver også anledning til at understrege usikkerheden i skønnene, idet der ikke eksisterer noget statistisk grundlag, som ud over fiskeriet kan beskrive produktionsudviklingen fra 1996 til 1997 tilfredsstillende.

Når det skønnes, at produktionsfremgangen i 1998 var stærkere end i 1997, skyldes det såvel udviklingen i fiskeriet som væksten i hjemmestyrets udgifter.

Med hensyn til fiskeriet må der i 1998 (modsat 1997) regnes med en fremgang i produktionen. Ved fastsættelsen af fangstkvoterne for rejer ved Vestgrønland for 1998 blev disse reduceret med 6 pct. i forhold til 1997-kvoterne, men efterfølgende har landsstyret over to omgange hævet kvoten for det indenskærs fiskeri, således at de samlede fangstkvoter for rejefiskeriet ved Vestgrønland i 1998 kom op på et niveau i størrelsesorden 10 pct. over fangsterne i 1997.

Hertil kommer en realvækst i hjemmestyrets driftsbudget på (skønsmæssigt) omkring 6 pct. Dette bidrager i sig selv med omkring 2½ procentpoint til BNP-væksten. Samtidig fortsatte væksten i de offentlige anlægsbudgetter i 1998 som følge af en udskydelse af anlægsarbejderne på de nye landingsbaner gennem årene 1996-98. De enkelte anlægsprojekter i bevillingen for 1998 ville, hvis bevillingerne realiseredes fuldt ud, resultere i en vækst i anlægsarbejderne på næsten 30 pct. fra 1997 til 1998. Men for at tage højde for, at

der sædvanligvis er tale om uforbrugte bevillinger som følge af udskydelser af anlægsarbejderne, er der budgetteret med en negativ budgetregulering på 121 mio. kr. Dette reducerer væksten i anlægsbudgetterne fra 1997 til 1998 til 9½ pct. I betragtning af den stærke stigning i hjemmestyrets udgifter i 1998 og reduktionen i anlægsbevillingen for 1999 vil udskydelser af anlægsarbejder fra 1998 til 1999 antagelig medføre, at vækstforløbet gennem 1998-99 bliver jævner.

Den registrerede ledighed lå i første halvår af 1998 svagt under ledigheden i første halvår 1997.

Indkomstudviklingen i 1997-98

Foruden den moderate indkomstfremgang fra produktionsudviklingen i 1997 bidrog også et markant bytteforholdstab over for udlandet til at svække indkomstvæksten i 1997²⁶. Bytteforholdstabets skyldes de faldende rejsepriser. Lægges udviklingen i rejseprisindekset til grund udgør prisfaldet (beregnet som årgennemsnit) på kogte og pillede rejer ca. 7 pct. fra 1996 til 1997, og vurderet på basis af udenrigshandelstallene er prisfaldet på frosne skalrejer af tilsvarende størrelse.

På baggrund af udviklingen i eksportpriserne er det således vurderingen, at væksten i de samlede indkomster i 1997 dels lå under stigningen i produktionen, dels var lavere end indkomstvæksten i 1996. Udviklingen i hjemmestyrets skatteindtægter understøtter antagelsen om en moderat indkomstfremgang fra 1996 til 1997.

Mens priserne på rejeeksporten faldt fra 1996 til 1997, er der tale om stigende eksportpriser fra 1997 til 1998. Vurderet på baggrund af rejseprisindekset frem til november 1998 ligger årgennemsnittet for 1998 ca. 9 pct. højere end årgennemsnittet for 1997, jf. figur 4.1.

Bytteforholdsgevinsten fra de stigende eksportpriser kan lægges oven i den positive indkomstudvikling, som er forbundet med stigningen i rejsefangsterne i 1998. Samlet er det derfor udvalgets vurdering, at indkomsterne er steget en del stærkere i 1998 end i 1997.

Denne vurdering understøttes af, at en opgørelse af kommunernes opkrævning af landsskat og den fælleskommunale skat for de første ti måneder af 1998 viser en vækst på 5 pct. i forhold til samme periode i 1997. Væksten har været klart stærkest i Diskobugten og nord herfor.

Produktion og indkomst 1999

Det må på baggrund af den kraftige vækst i hjemmestyrets udgifter i 1998 forventes, at den opbremsning, som er indeholdt i finansloven for 1999, i sig selv vil bidrage til en betydeligt lavere vækst i (den offentlige) produktion og i indkomsterne i 1999.

For rejefiskeriet er der udsigt til en fortsat vækst, men i forhold til den stigning i fangsterne, som ligger i 1998-bedømmelsen, er det tvivlsomt om fremgangen vil blive (endnu) større i 1999. Landsstyret har på baggrund af den biologiske rådgivning fastsat fangstkvoter for rejefiskeriet ved Vestgrønland for 1999 på 71.000 tons. Dette indebærer en stigning på godt 5½ pct. i forhold kvoterne for 1998, inkl. opjusteringen gennem året 1998-kvote (på 6.500 tons fra 60.700 tons til 67.200 tons).

En usikkerhed er (som altid) prisudviklingen på eksportvarerne. I lyset af den svage verdensøkonomi, især i Sydøstasien, er generelle prisstigninger lidet sandsynlige.

Vurderingen for 1999 er derfor, at der næppe bliver tale om en fremgang i produktion og (i særdeleshed ikke) i indkomster, som vil kunne leve op til væksten i 1998.

4. 2 Konjunkturbestemmende forhold

Hjemmestyrets finanser

Som det fremgår af tabel 4.1, har den økonomiske politik været klart stimulerende i 1997 og 1998. Hjemmestyrets anlægsudgifter stiger fra 1996-regnskabet til 1998-budgettet med 28 pct. (150 mio. kr.) efter

vedtagelsen af tillægsbevillingerne på Landsstingets efterårssamling. Årsagen hertil er bl.a. en udskydelse af anlægsinvesteringer fra 1996. Samtidig faldt driftsoverskuddet med godt 140 mio. kr. over de to år. Den samlede forringelse af drifts- og anlægsbudgettet fra 1996 til 1998 beløber sig således til næsten 300 mio. kr. og udgør hermed ca. 4 pct. af det skønnede bruttonationalprodukt.

Tabel 4. 1 Hjemmestyrets finanser 1994-1999

Mio. kr.	Regnskaber				Bevilling 1998	Finanslov 1999
	1994	1995	1996	1997		
Indtægter	4.016	3.935	4.045	4.136	4.325	4.423
Driftsudgifter	3.242	3.297	3.360	3.453	3.784	3.853
Driftsoverskud	774	638	685	683	541	570
Anlægsudgifter	594	595	546	637	698	627
Drifts- og anlægsoverskud	180	43	139	47	- 157	- 57
Udlån og aktier	- 139	- 6	- 389	- 42	16	- 57
Ekstraordinære poster	0	0	26	0	0	0
DAU-resultat (minus angiver underskud)	319	49	502	89	- 173	0

Kilder: Landskassens regnskaber 1994-1997 samt Landstingstillægsbevillingslov 2 for 1998 og Landstingsfinanslov for 1999.

Der er især væksten i driftsudgifterne fra 1997 til 1998, som virker stimulerende på den økonomiske aktivitet. Ses der bort fra en budgetteknisk justering på 69 mio. kr. udgør væksten i driftsudgifterne 7½ pct., svarende til en real udgiftsvækst på (skønnet) ca. 6 pct.

Væksten i anlægsbudgettet i 1998 er på godt 9½ pct. - efter fradrag af en negativ budgetregulering på 121 mio. kr. Summen af de enkelte anlægsprojekter udgør således 819 mio. kr. - sammenlignet med de 698 mio. kr. opført i tabel 4.1 Budgetreguleringen tager helt eller delvist højde for, at det øjensynligt ved årets slutning viser sig, at ikke alle anlægsarbejder har opbrugt bevillingen, jf. erfaringerne fra de senere år.

Finansloven for 1999 tyder på en opbremsning af væksten i hjemmestyrets driftsudgifter. Den ekspansive budgetudvikling fra 1996 til 1998 er afløst af en finanslov, hvor driftsbudgettet stiger med knap 2 pct., og anlægsudgifterne falder med 10 pct. Der budgetteres med et fald i underskuddet på drifts- og anlægsbudgettet fra 157 mio. kr. til 57 mio. kr. samt ligevægt på DAU-budgettet for 1999 og i overslagsårene 2000-2002. Vurderingen forudsætter dog, at der ikke afholdes udgifter, som dækkes af tillægsbevillinger. For 1998 holdt en tilsvarende forudsætning ikke.

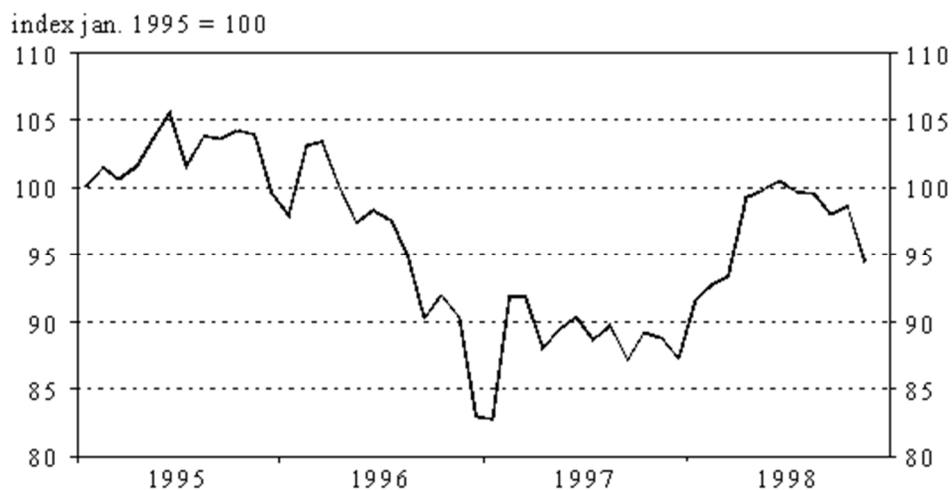
Eksporten

1996-1997

Verdensmarkedspriserne på kogte og pillede rejer faldt voldsomt gennem 1996, jf. figur 4.1. Ifølge Grønlands Statistiks rejeprisindeks faldt priserne (årgennemsnittet) på de grønlandske eksportmarkeder med 7 pct. fra 1995 til 1996 og med 7 pct. igen fra 1996 til 1997.

Figur 4.1 Indhandlingspriser for rejer

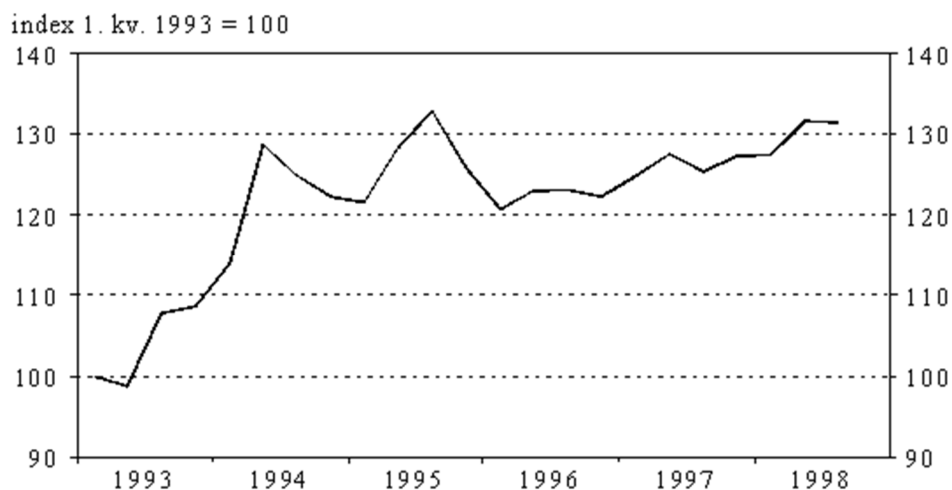

Kilde: Grønlands Statistik, Indhandlingsprisindeks for rejer. Sidste observation er november 1998.

[Klik på figuren for at se den i fuld størrelse](#)

Samtidig reduceredes fangsterne i rejefiskeriet med godt 11 pct. fra 1996 til 1997, hvilket gav sig udslag i en mængdemæssige tilbagegang i eksporten af skalrejer på 12 pct. og i eksporten af pillede rejer på 8 pct. Reduktionen i indtægterne fra rejeeksporten androg 20 pct. eller ca. 300 mio. kr. fra 1996 til 1997.

Figur 4.2 Indhandlingspriser for hellefisk

Kilde: Grønlands Statistik, Indhandlingsprisindeks for hellefisk. Sidste observation er 3. kvartal 1998.

[Klik på figuren for at se den i fuld størrelse](#)

Til gengæld steg eksporten af hellefisk med 30 pct. (90 mio. kr.) som følge af såvel en øget mængdemæssig eksport som stigende eksportpriser, jf. figur 4.2. En tilsvarende positiv udvikling var der for kammuslinger og krabber, hvor eksportprovenuene steg med hhv. 16 mio. kr. og 41 mio. kr.

Det samlede resultat blev et fald i eksportindtægterne fra fiskeriet på 180 mio. kr. og i hele eksporten på godt 200 mio. kr. - svarende til næsten 10 pct. - fra 1996 til 1997, jf. tabel 4. 2.

Andre eksporterhverv end fiskeriet spiller endnu en beskedne rolle. Dette gælder bl.a. turistsektoren, som ifølge Grønlands Statistik står for ca. 1 pct. af den samlede beskæftigelse i erhvervene. Væksten i antallet af overnatninger på de grønlandske hoteller var på 4½ pct. i 1997 (ekskl. overnattende grønlændere).

Tabel 4. 2 Grønlands vareudførsel 1995-97

	Værdi (Mio. kr.)			Mængder (1.000 tons)		
	1995	1996	1997	1995	1996	1997
A. Fiskeprodukter:						
1: Skaldyr:						
Rejer med skal	849	895	721	33,0	34,7	30,8
Rejer, pillede	664	665	534	14,2	13,0	12,0
Kammuslinger	36	18	34	0,6	0,3	0,5
Krabber	15	7	48	...	0,2	1,8
1. Skaldyr i alt	1.563	1.585	1.336			
2: Torsk:						
Torsk, frosset	5	7	3	0,3	1,4	0,9
Torsk, saltet og/eller tørret	1	1	1	0,0	0,0	0,0
Filet af torsk, frosset	53	49	34	2,5	2,3	1,6
2. Torsk i alt	58	57	38			
3: Andre fiskearter:						
Hellefisk, fersk, frosset eller saltet	301	287	383	10,2	9,5	12,6
Andre fiskeprodukter	17	42	32	-	-	-
3. Andre fiskearter i alt	318	329	415			
A. Fiskeprodukter i alt	1.940	1.971	1.790			
B. Andre varer	141	175	147			
Udførsel i alt (A+B)	2.081	2.141	1.937			

Anmærkning: Hovedparten af reje- og fiskeeksporten afskibes til Danmark og videreeksporteres herfra, bl.a. gennem Royal Greenlands datterselskaber i en række lande. De opgjorte beløb angiver værdien ved udførslen fra Grønland. Da en væsentlig del af handelen sker gennem datterselskaber inden for samme koncern, er denne prisfastsættelse ikke nødvendigvis i fuld overensstemmelse med markedsforholdene. Tallene for udførslen fortæller ikke noget om, hvad der efterfølgende sker med varerne; dvs. hvornår og til hvilke priser de grønlandske producenter o.a. sælger dem videre i Danmark eller til andre lande.
Kilde: Grønlands Statistik.

Efterforskningen efter kulbrinter og mineraler

Efterforskningen efter kulbrinter og mineraler har været inde i et meget ekspansivt forløb siden 1992. I 1997 afholdtes efterforskningsudgifter for i alt 100 mio. kr. - mod 67 mio. kr. i 1996. En stigende andel heraf tilfaldt grønlandsk arbejdskraft og producenter, idet de direkte lønudgifter afholdt i Grønland fordobledes fra 7½ mio. kr. til 15 mio. kr., og købet af ydelser i Grønland steg fra 13½ mio. kr. til 22 mio. kr. Men sektorens betydning for den samlede værditilvækst i Grønland er fortsat beskednen.

1998

Prisudviklingen på verdensmarkedet for rejer vendte omkring årsskiftet 1997/98 og steg gennem det efterfølgende halvår med over 10 pct. Efterfølgende er der imidlertid sket et vist prisfald, jf. figur 4.1. På den registrerede (foreløbige) handelsbalance, som dækker første halvår af 1998, ses dog ingen tegn på stigende eksportindtægter i forbindelse med udførslen af fiskeriprodukter; tværtimod ses et fald på 8 pct. i første halvår 1998 i forhold til første halvår 1997, jf. tabel 4.4. Det er imidlertid udvalgets vurdering, at dette må ses i lyset af den registreringsmetode, som anvendes i forbindelse med opgørelsen af udenrigshandlen, hvor værdifastsættelsen af eksporten af skalrejer i vid udstrækning sker på grundlag af á conto betalinger, som ikke efterfølgende revideres.

De oplysninger, som findes om den mængdemæssige udvikling i eksporten for første halvår 1998, tyder på en vækst i eksporten af rejer, hvilket også er i overensstemmelse med vurderingen af fiskeriets udvikling fra 1997 til 1998. Derimod synes eksporten af krabber og kammuslinger for så vidt angår første halvår af 1998 ikke at kunne leve op til niveauet fra første halvår 1997.

4. 3 Forbruget og investeringerne

Der findes ingen statistisk belysning af udviklingen i det private forbrug og investeringerne i Grønland. En indikation heraf kan basere sig på importstatistikens oplysninger om udviklingen i indførslen af forbrugs- og investeringsvarer. Men det er forbundet med stor usikkerhed ud fra oplysningerne i udenrigshandelen at bestemme, om der var tale om en import bestemt for investeringer, direkte anvendelse i forbruget eller input i en videreførelse i grønlandsk produktion. Hertil kommer, at de vejrafhængige transportforhold til og fra Grønland kan resultere i betydelige forskydninger i importen fra år til år, ligesom engros- og detaillagrene i Grønland kan svinge markant.

Ses der bort fra importen af skibe og fly samt brændselsprodukter (varegrupper, hvis udvikling kan være markant uden at afspejle den øjeblikkelige økonomiske situation), var der tale om et stort set uændret importniveau fra 1996 til 1997 i løbende priser. Vurderet ud fra en fordeling på de importkategorier, som skønnes overvejende at indeholde hhv. forbrugsvarer, investeringsgoder og input til produktionen (i byerhvervene), jf. tabel 4. 3, synes der i 1997 at have været tale om et stagnerende forbrug og en positiv udvikling i investeringerne.

Det skal igen understreges, at en vurdering af efterspørgselsudviklingen ud fra importstatistikken er usikker og fyldt med muligheder for fejlforklaringer.

Tabel 4.3 Grønlands vareindførsel 1995-1997

Mio. kr.	1995	1996	1997
A. Varer fortrinsvis til forbrug:			
Næringsmidler (inkl. drikkevarer og tobak)	324	394	380
Andre ikke-varige forbrugsgoder	82	71	82
Beklædning, fodtøj og andre halvvarige forbrugsgoder	168	167	172

Varige forbrugsgoder (inkl. biler)	128	134	139
A. Varer fortrinsvis til forbrug i alt	703	766	772
B. Maskiner og andet kapitaludstyr til erhvervene (inkl. transportmidler):			
Maskiner m.m.	167	172	189
Motorkøretøjer til erhvervsmæssig brug	30	32	40
Skibe og fly	106	238	94
B. Maskiner og andet kapitaludstyr til erhvervene (inkl. transportmidler) i alt	303	441	323
C. Varer fortrinsvis til bygge- og anlægsvirksomhed	355	324	289
D. Varer fortrinsvis til øvrige byerhverv	407	482	460
E. Brændsels- og smørestoffer m.m.	193	267	243
F. Varer i øvrigt	470	438	455
Indførsel i alt (A+B+C+D+E+F)	2.431	2.719	2.542

Kilde: Grønlands Statistik og Danmarks Statistik.

En anden kilde, som kunne give en indikation af udviklingen i investeringerne, er kreditgivningen. Betragtes de udlån, som den grønlandske bank og danske realkreditforeninger har haft i Grønland i 1997, indikerer disse ikke nogen store fremgang i investeringsaktiviteten. Udviklingen i realkreditbelåningen kan dog tyde på, at der inden for byggeriet var tale om en vis aktivitetsstigning i 1997 også uden for den offentlige sektor.

Efter flere år med fald i realkreditinstitutternes udlån i Grønland, herunder en halvering i udlånsbeholdningen fra ultimo 1990 til ultimo 1996 (til en samlet værdi på 1.080 mio. kr.), er udlånsbeholdningen i 1997 steget med knap 40 mio. kr. Stigningen kan henføres til nyudlån til kontor- og forretningsejendomme, andre erhvervsejendomme samt til parcel- og rækkehuse²⁷.

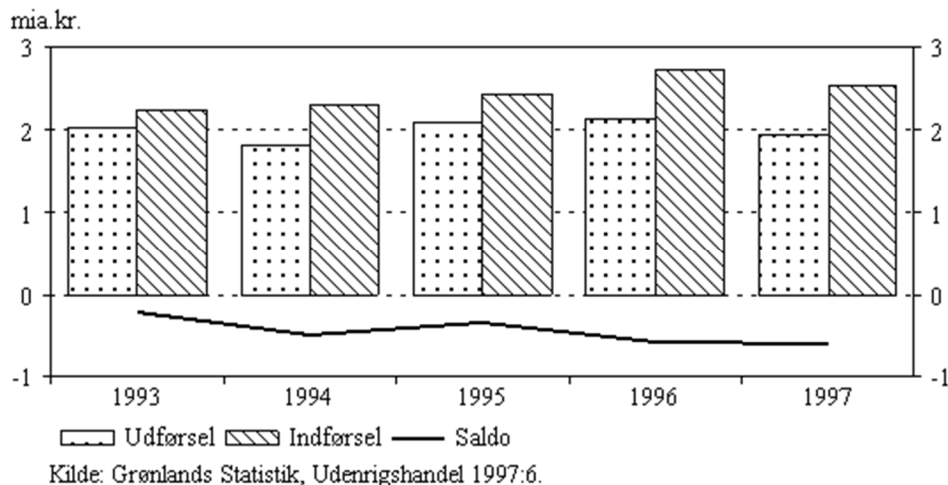
Der har derimod været tale om et fald i den grønlandske banks udlån gennem 1997. Fra et udlån ultimo 1996 på 831 mio. kr. er udlånet faldet til 716 mio. kr. ultimo 1997.

Det kan endeligt nævnes, at der i Nuuk opførtes en privat rejefabrik, som stod færdig i november 1998.

4.4 Handelsbalancen

Grønlands handelsomsætning med omverdenen faldt fra 1996 til 1997. Eksportindtægterne og importudgifterne reduceredes med hhv. 204 mio. kr. og 177 mio. kr. Den registrerede handelsbalancesaldo forværredes således med knap 30 mio. kr. til et underskud på godt 600 mio. kr. i 1997, jf. figur 4.3.

Figur 4.3 Handelsbalancen

Klik på figuren for at se den i fuld størrelse

De foreløbige udenrigshandelstal for første halvår 1998 er vist i tabel 4.4. Det fremgår af tabellen, at handelsbalancen yderligere forværredes mellem første halvår af 1997 og første halvår af 1998 - med 147 mio. kr. Heraf kan de 47 mio. kr. tilskrives udviklingen i eksporten og importen af køretøjer og andre transportmidler.

Tabel 4.4 Grønlands eksport og import første halvår 1997 og 1998

Mio. kr.	Første halvår 1997	Første halvår 1998 ^{a)}	Ændringer fra første halvår 1996 til første halvår 1997
Handelsbalance:			
Eksport i alt	826,9	729,0	-97,9
heraf rejer	567,0	550,5	-16,5
heraf fisk og fiskeprodukter	179,5	136,8	-42,7
heraf andre varer	80,5	41,7	-38,8
Import i alt	979,0	1.028,3	49,3
Handelsbalance	-152,1	-299,3	-147,2
Eksport af køretøjer og andre transportmidler	29,0	1,7	-27,3
Import af køretøjer og andre transportmidler	66,7	86,3	19,6

Eksport ekskl. køretøjer og andre transportmidler	798,0	727,2	-70,8
Import ekskl. køretøjer og andre transportmidler	912,4	941,9	29,5
Handelsbalance ex. køretøjer/andre transportmidler	-114,4	214,7	-100,3

a) Foreløbige tal udarbejdet på baggrund af data fra Toldfunktionen i Ålborg, som erfaringsmæssigt efterfølgende vil blive revideret.
Kilde: Grønlands Statistik.

Ses bort fra disse mere "tilfældige" poster på handelsbalancen, forværredes balancen med 100 mio. kr. fra første halvår 1997 til første halvår 1998. Hovedårsagen til forværringen findes i en reduktion af indtægterne fra eksporten af rejer og fisk på 8 pct. fra første halvår 1997.

Som nævnt må det forventes, at eksporten af fisk og fiskeriprodukter øges gennem 1998, dels som følge af fiskeriets omfang og dels som et resultat af de stigende priser, jf. figur 4.1 og 4.2.

4.5 Produktion og beskæftigelse

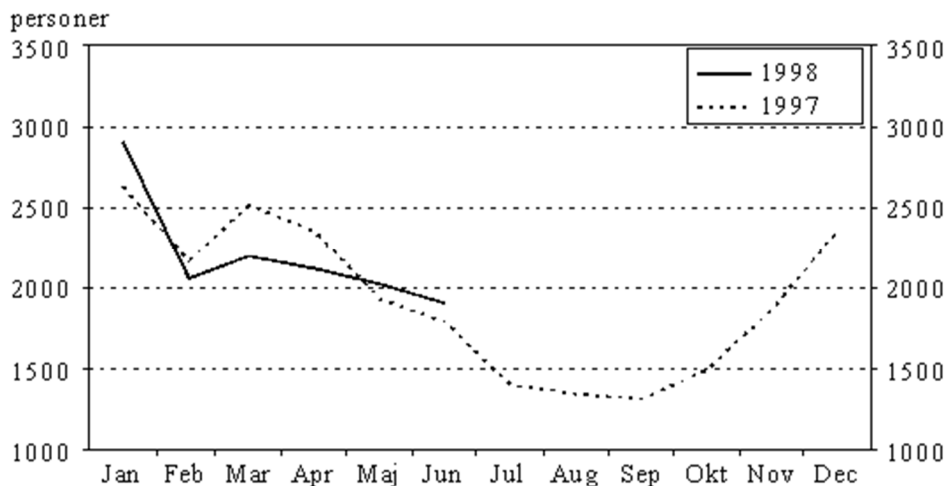
Produktion og beskæftigelse blev i 1997 påvirket af et fortsat betydeligt fald i indhandlingen til Royal Greenlands landanlæg. Efter et fald på 14 pct. i de indhandlede mængder af rejer fra 1995 til 1996 faldt indhandlingerne med yderligere 18 pct. i 1997. Faldet afspejler, at kutterflåden i 1997 havde svært ved at opfiske hele fangstknoten.

Faldet i mængden af indhandlede rejer i 1997 opvejedes delvist af en stigning i indhandlingen af hellefisk på 10 pct.

En opgørelse af beskæftigelsen i de syv større hjemmestyreejede aktieselskaber (KNI- Pilersuisoq og - Pisiffik, Royal Greenland, Royal Arctic Line, Great Greenland, Grønlands Værfter og Boligselskabet INI) viser et fald i antallet af beskæftigede fra 1996 til 1997 på næsten 200 personer (svarende til 4 pct.). Fra 1995 til 1996 udgjorde beskæftigelsesfaldet i disse selskaber 485 personer (9 pct.)²⁸.

Et positivt bidrag til beskæftigelsen er kommet fra anlæggelsen af nye landingsbaner til fastvingede fly. Hjemmestyret skønner, at godt halvdelen af beskæftigelsen i første etape af landingsbaneprojektet (banerne i Maniitsoq, Sisimiut, Aasiaat og Uummannaq) har været af grønlandsk arbejdskraft. Dette svarer til op mod 150 mandeår (å 1.800 timer) fordelt over anlægsperioden.

Figur 4. 4 Ledigheden i Grønland (medio måneden)

Anm.: Opgørelsen omfatter befolkningen i byerne, hvis andel af den grønlandskfødte befolkning i 1997 udgjorde 81 pct. Sidste observation er juni 1998.
 Kilde: Grønlands Statistik, Arbejdsmarked 1997:9 og 1998:2.

Klik på figuren for at se den i fuld størrelse

Antallet af registrerede ledige faldt fra 1996 til 1997. I den ledighedsstatistik, som registrerer antallet af ledige medio måneden (bosiddende i byerne), vises et fald i ledigheden fra i gennemsnit 2.007 personer i 1996 til 1.931 personer i 1997. I procent af arbejdsstyrken (defineret som antallet af grønlandskfødte i aldersgruppen 15-59 år og bosiddende i byerne) er faldet fra 8,2 pct. i 1996 til 7,9 pct. i 1997.

Ledighedsfaldet er fortsat i 1998, jf. statistikken for første halvår. Fra en gennemsnitlig ledighedsprocent i første halvår 1997 på 9,1 pct. er ledighedsprocenten faldet til 8,9 pct. i første halvår 1998. Udviklingen gennem de to første halvår er sammenlignet i figur 4.4.

4.6 Priser og lønninger

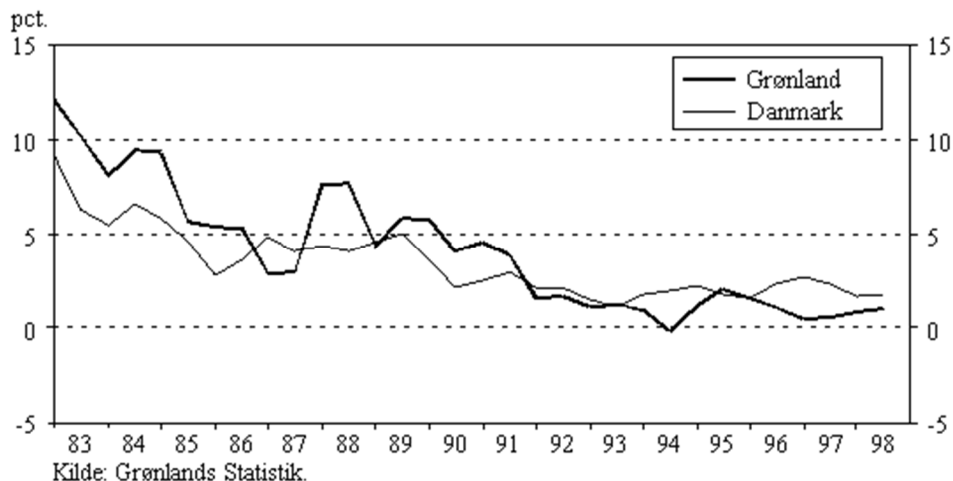
Pris- og lønstigningen er siden slutningen af 1980'erne reduceret betragteligt. Stigningen i forbrugerpriserne har fra 1992 ligget under prisudviklingen i Danmark. Fra medio 1995 til medio 1996 steg det grønlandske forbrugerprisindeks med godt 1 pct., og gennem de efterfølgende 12 måneder kun med 0,6 pct. Over den senest registrerede tolv-månedersperiode frem til juli 1998 steg forbrugerprisindekset med godt 1 pct., jf. figur 4.5.

Den afsvækkede pris- og lønstigningstakt har været understøttet politisk gennem en fastholdelse af huslejeniveauet samt nedsættelser og fastholdelser af offentlige takster.

Minimumslønsatserne er fra 1996 (april) til 1998 steget med ca. 1½-2 pct. p.a. for faglærte og ikke-faglærte, hvilket indikerer en svagt stigende realløn. De seneste overenskomster blev forhandlet med lærerne i november 1998 og betød lønninger på et noget højere niveau.

Det må konstateres, at der igen er ved at komme et lønpres, specielt for grupper af uddannet personale, hvor der i Danmark er en høj beskæftigelse bl.a. inden for sundheds- og undervisningsområderne samt dele af bygge- og anlægssektoren.

Figur 4.5 Forbrugerprisindekset (stigning fra år til år).

Klik på figuren for at se den i fuld størrelse

Appendix A. Hjemmestyrets økonomi - hovedtræk

Offentlige finanser

Som følge af dels hjemmestyrets, dels den samlede offentlige sektor størrelse i forhold til den grønlandske økonomi vil ændringer i den offentlige sektors økonomi uundgåeligt påvirke den samfundsøkonomiske udvikling.

Den overordnede udvikling i hjemmestyrets økonomi fremgår af tabel A.1. Det ses her, at de samlede indtægter siden 1995 har været svagt stigende med en årlig stigningstakt på 2-3 %. Dog forventes indtægterne at stige med knap 5% fra 1997 til 1998. Fra 1998 til 1999 forventes en indtægtsstigning på omkring 2 %.

For så vidt angår driftsudgifterne har disse ligeledes været svagt stigende i perioden fra 1994 til 1996. I 1997 er stigningstakten for driftsudgifterne større end stigningstakten for indtægterne, og i 1998 forventes driftsudgifterne at stige med knap 10% i forhold til 1997. Fra 1998 til 1999 budgetteres med en stigning i driftsudgifterne på knap 2 %.

Tabel A.1. Hjemmestyrets økonomi 1994-1999

Mio. kr.	Regnskaber				Bevilling	Finanslov
	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Indtægter	4.016	3.935	4.045	4.136	4.325	4.423
Driftsudgifter	3.242	3.297	3.360	3.453	3.784	3.853
Anlægsudgifter	594	595	546	637	698	627
Drifts- og anlægsoverskud	180	43	139	47	- 157	- 57
Udlån og aktier	- 139	- 6	- 389	- 42	16	- 57
Ekstraordinære poster	0	0	26	0	0	0

DAU-resultat (minus angiver underskud)	319	49	502	89	- 173	0
--	-----	----	-----	----	-------	---

Kilde: Landskassens regnskaber 1994-1997 samt Landstingstillægsbevillingslov 2 for 1998 og Landstingsfinanslov for 1999.

Anlægsudgifterne ligger i hele perioden på et nogenlunde stabilt niveau, men der er dog en mindre nedgang i aktiviteten i 1996. I 1997 ses igen stigende anlægsaktivitet.

Anlægsudgifterne er i 1997 stort set tilbage på samme niveau som i 1993 efter en periode med gradvis reduktion af anlægsbudgettet, hvorimod driftsudgifterne er steget med 325 mio. kr. i perioden 1993-1997. For samme periode er de løbende driftsindtægter steget med 250 mio. kr.

Hjemmestyrets nettoudlån (inkl. aktieindskud) svinger meget fra år til år. Således er tallet for 1995 påvirket af såvel rekonstruktionen af KNI-selskaberne som hjemmestyrets køb af J. Lauritzen A/S' aktier i Royal Arctic Line. Nettoudlåene var i 1996 kraftigt påvirket af, at KNI og Tele Greenland foretog førtidige låneindfrielse på 329 mio. kr.

Hjemmestyret havde i årene 1986 og 1987 store underskud. Der blev i den forbindelse optaget lån i udlandet, og den økonomiske politik blev herefter strammet betydeligt op. I perioden 1988 til 1997 har hjemmestyrets regnskaber således i alle årene udvist overskud. I 1997 er overskuddet opnået på trods af, at der blev budgetteret med et underskud på 152 mio. kr., idet der i forhold til budgettet har været merindtægter på 47 mio. kr. Der har været et mindreforbrug på anlægsudgifterne på 188 mio. kr., og de samlede driftsudgifter har været omkring 7 mio. kr. lavere end forventet.

Landskassens likviditet og fondsbeholdninger var pr. ultimo 1997 opgjort til 1.372 mio. kr. mod 1.600 mio. kr. pr. ultimo 1996, hvilket svarer til et fald på 228 mio. kr. Likviditetsudviklingen kan illustreres således:

Likviditet primo 1997	1600 mio. kr.
DAU-resultat	89 mio. kr.
Afdrag på langfristet gæld	-186 mio. kr.
Stigning i kortfristet gæld	10 mio. kr.
Øget træk på trækingsrettigheder	-26 mio. kr.
Stigning i øvrige kortfristede tilgodehavender bl.a. flere forudbetalinger og øget kredittid på indførselsafgifter	-115 mio. kr.
Likviditet ultimo 1997	1.372 mio. kr.

Hjemmestyret indfrie i 1996 sin resterende realkreditgæld på ca. 21 mio. kr. Der blev i 1996 i alt afdraget 294 mio. kr. på hjemmestyrets gæld, hvoraf de 90 mio. kr. var førtidige indfrielse. Hjemmestyrets gæld består af fire udlandslån, som opgjort til kursværdi pr. 31/12 1996 udgjorde en gæld på 1.071 mio. kr. mod 1.391 mio. kr. pr. ultimo 1995. I 1997 er der planmæssigt afdraget 186 mio. kr. på den langfristede gæld, således at Landskassens langfristede gæld ultimo 1997 var på 881 mio. kr.

Hjemmestyrets gæld bliver i 1998 afdraget med 420 mio. kr., idet der er foretaget en førtidig indfrielse af en del af gælden. I 1999 planlægges afdrag på 151 mio. kr., mens der skal afdrages 133 mio. kr. i 2000, i både 2001 og i 2002 skal der afdrages 23 mio. kr. Hjemmestyrets likviditet forventes dermed at udvikle sig som vist i tabel A.2.

Tabel A.2. Udvikling i Landskassens likviditet 1998 - 2002

Mio. kr.	1998	1999	2000	2001	2002
Likviditet primo	1.372	779	628	495	472
Aktuelle overskudsmål	- 173	0	0	0	0
Årets afdrag på gæld	- 420	- 151	- 133	- 23	- 56
Likviditet ultimo	779	628	495	472	449

Kilde: Grønlands Hjemmestyre

Appendix B. Hjemmestyrets indtægter, 1997

Offentlige finanser

Som det fremgår af tabel B.1. udgjorde hjemmestyrets samlede indtægter i 1997 4.136 mio. kr. Indtægterne steg dermed med 91 mio. kr. i forhold til 1996, hvilket svarer til en stigning på 2,3 % . Fra 1995 til 1996 var indtægtsstigningen på 2,8 %.

Den største del af indtægtsstigningen fra 1996 til 1997 stammer fra statens bloktilskud, der stiger med 71 mio. kr. som følge af den almindelige prisfremskrivning. Dermed beløb bloktilskuddet sig i 1997 til 2.512 mio. kr.

Tabel B.1. Hjemmestyrets indtægter 1995-1999

	Regn- skab 1995	Regn- skab 1996	Regn- skab 1997	Bevil- ling 1998	Finans- lov 1999	Andel af indtægter 1999
	Mio. kr.					Pct.
A. Indkomstskatter						
Landsskat, særlig landsskat og selskabsskat fra hjemmestyret virksomheder	524	544	551	557	569	13
B. Afgifter						
Indførselsafgifter	432	480	469	466	490	11
Andre afgifter	112	123	135	131	150	3
B. Andre afgifter i alt	544	603	603	596	640	14
C. Statens bloktilskud	2.393	2.441	2.512	2.575	2.653	60
D. Fiskerilicenser mv.	281	274	287	286	284	6
	0	35	35	34	35	1

E. Andel i Nationalbankens overskud						
	157	116	101	179	205	5
F. Forrentning af investeret kapital (renteindtægter fra udlån til hjemmestyrevirksomheder)	35	32	47	98	35	1
G. Andre indtægter						
INDTÆGTER I ALT (A + B + C + D + E + F + G)	3.935	4.045	4.136	4.325	4.423	100

Kilde: Landskassens regnskaber 1995-1997 samt Landstingstillægsbevillingslov 2 for 1998 og Landstingsfinanslov for 1999.

Hjemmestyrets provenu fra indkomstskatter er steget i de seneste år. Således steg indkomstskatteprovenuet fra 1994 til 1995 med 43 mio. kr., mens det fra 1995 til 1996 blev forøget med 20 mio. kr. I 1997 er stigningen i indkomstskatteprovenuet dog mere moderat, idet provenuet i forhold til 1996 kun er forøget med 7 mio. kr. I 1997 er der - i modsætning til de forudgående år - indbetalt selskabsskat (1,6 mio. kr.) fra en af hjemmestyrets virksomheder.

Indførselsafgifterne var i 1995 relativt lave, idet KNI foretog en række lagerændringer. Lageromlægningerne betød, at lageret af cigaretter til islægsperioden i vinteren 1995/1996 først blev indkøbt primo 1996. I 1996 indførte hjemmestyret en forlængelse af afgiftskrediten på indførselsafgifter for erhvervmæssige skibsforsendelser. Dette betød, at KNI endnu engang ændrede sin lagerpolitik med større cigaretindkøb i 1996 til følge. Importen af cigaretter er således den mest betydende faktor mht. stigningen i indførselsafgifterne fra 1995 til 1996 på 48 mio. kr. På grund af det ekstraordinære provenu fra indførselsafgifter i 1996 ses der derfor naturligt et fald i provenuet på 11 mio. kr. i 1997.

Posten "andre afgifter" i tabel B.1. består af motorafgifter, rejeafgifter, havneafgifter, stempelafgifter, lotteriafgifter, automatspilsafgifter, ensfragtafgifter og koncessionsafgifter. Disse afgifter steg fra 1996 til 1997 med tilsammen 9 mio. kr., hvor den største enkeltpost er stigningen i ensfragtafgifter på 12 mio. kr. I 1997 er der ingen provenu fra koncessionsafgift.

Med baggrund i den fiskeriaftale med EU, der trådte i kraft pr. 1. januar 1995, modtager Grønland i perioden 1995 til 2000 en årlig betaling for fiskerilicenser på 37,7 mio. ECU. Stigningen i indtægter vedrørende fiskerilicenser fra 1996 til 1997 på 13 mio. kr. stammer dels fra salg af supplerende fiskerirettigheder til EU på 8,5 mio. kr. og dels som følge af en relativ høj ECU-kurs på omvekslingstidspunktet.

Hjemmestyret modtog i både 1996 og 1997 35 mio. kr. som sin andel af Nationalbankens overskud. I 1998 bliver hjemmestyrets andel på 34 mio. kr.

De senere års udvikling i hjemmestyrets indtægter fra forrentning af investeret kapital bærer præg af KNI-selskabernes konsolidering i 1995 og KNI Pisiffik A/S og Tele Greenland A/S' gældsindfrielse i 1996. Alene fra 1995 til 1996 faldt renteindtægterne fra udlån til de hjemmestyreejede virksomheder og selskaber således med 41 mio. kr., og også i 1997 ses et fald i indtægterne, som er på 15 mio. kr. i forhold til 1996, således at posten i 1997 udgjorde 101 mio. kr.

Appendix C. Hjemmestyrets udgifter, 1997

Offentlige finanser

Som det fremgår af tabel C.1, steg hjemmestyrets samlede udgifter med 504 mio. kr. fra 1996 til 1997, hvilket delvist kan forklares med ekstraordinære indfrielse af lån i landskassen i 1996. Af samme grund var der et fald i hjemmestyrets samlede udgifter fra 1995 til 1996 på 343 mio. kr.

Der var i 1996 ekstraordinære udgifter på 26 mio. kr. Såvel Great Greenland som Amutsiviit kunne ikke indfri deres tildelte trækingsretter, hvorfor den udnyttede del (på henholdsvis 13 mio. kr. og 34 mio. kr.) pr. 31/12 1996 blev konverteret til udlån. Herudover blev der indtægtsført tidligere hensættelser til kurstab på 19 mio. kr., og der blev tilbageført hensættelser på 3 mio. kr. vedr. vandkraftværket i Buksefjorden.

Hjemmestyrets driftsudgifter steg fra 1996 til 1997 med 93 mio. kr., eller 2,8 %, til i alt 3.453 mio. kr. De største stigninger fandt sted indenfor posterne "socialvæsen", "administration og personaleboliger", "uddannelse, kultur og kirke", "sundhed, forskning, miljø og natur" samt "tilskud til kommunerne".

Udgifterne til "administration og personaleboliger" steg fra 1996 til 1997 med 22 mio. kr. til 359 mio. kr. Udgiftsstigningen kan med 5 mio. kr. henføres til Landstingets Bureau, som i 1997 har udvidet administrationen, da bureauet bl.a. har overtaget betjeningen af Landstingets udvalg. Desuden har Landsstyrets Sekretariat haft en udgiftsstigning på 15 mio. kr. bl.a. på grund af aktivitetsudvidelser i forbindelse med informationsopgaver og udenrigsområdet.

Indenfor posten "uddannelse, kultur og kirke" er det især uddannelsesstøtteområdet, der i 1997 har haft et øget forbrug, hvilket i øvrigt også var tilfældet i 1996. I 1997 er det især stipendieudgifterne, der er steget som følge af et stigende antal elever og studerende, hvorimod det øgede forbrug i 1996 primært skyldes, at samtlige lån administreret af uddannelsesstøtteforvaltningen i løbet af perioden medio 1996 til medio 1997 er blevet genberegnet og korrigeret for uretmæssigt opkrævede og forældede renter. Dette har givet sig udtryk i et øget behov for afskrivninger. Udgifterne til uddannelse, kultur og kirke steg fra 1996 til 1997 med i alt 21 mio. kr. til 451 mio. kr., hvilket svarer til en udgiftsstigning på 4,7%.

Tabel C.1. Hjemmestyrets udgifter 1995-1999

Løbende priser	Regn- skab 1995	Regn- skab 1996	Regn- skab 1997	Bevil- ling 1998	Finans- lov 1999	Andel af ud- gifterne 1999
	Mio. kr.					Pct.
A. Driftsudgifter						
Administration og personaleboliger	323	337	359	401	409	9
Boligområdet	- 37	- 33	- 24	58	56	1
Uddannelse, kultur og kirke	429	451	472	490	549	12
Sundhed, forskning, miljø og natur	606	606	633	680	682	15
Socialvæsen	265	287	323	342	337	8
Støtte til erhvervsformål	215	194	189	188	191	4
Tilskud til kommunerne	969	983	1.006	1.054	1.088	25
Intern flyvning	65	61	61	82	66	1

Hjemmestyrevirksomheder	468	474	452	479	472	11
Nettorenteudgifter	- 11	- 4	- 23	1	- 9	- 0
Diverse udgifter	5	4	5	8	12	0
A. DRIFTSUDGIFTER I ALT	3.297	3.360	3.453	3.784	3.853	87
B. <u>Anlægsudgifter</u>						
Administration og boliger	244	202	200	227	249	6
Uddannelse, kultur og kirke	75	63	56	99	67	2
Sundhed, forskning, miljø og natur	58	34	26	44	44	1
Sociale institutioner	20	29	31	19	15	0
Erhvervsområdet	36	95	191	265	109	2
Hjemmestyrevirksomheder	161	124	132	125	78	2
Reserve	0	0	0	- 81	65	1
B. ANLÆGSUDGIFTER I ALT	595	546	637	698	628	14
C. <u>Udlån</u>						
Nettoudlån (restancer og langfristede udlån)	- 98	- 410	- 67	- 5	- 57	- 1
Aktier	92	21	25	21	0	0
C. UDLÅN OG AKTIER I ALT	- 6	- 389	- 42	16	- 57	- 1
D. EKSTRAORDINÆRE POSTER	0	26	0	0	0	0
UDGIFTER I ALT (A + B + C + D)	3.886	3.543	4.047	4.498	4.423	100

Kilde: Landskassens regnskaber 1995-1997 samt Landstingstillægsbevillingslov 2 for 1998 og Landstingsfinanslov for 1999.

Udgifterne i forbindelse med posten "sundhed, forskning, miljø og natur" er fra 1996 til 1997 steget med 24 mio. kr. svarende til 4,5 %, således at de samlede udgifter på området i 1997 var på 633 mio. kr.

Udgifterne til socialvæsen udgjorde i 1997 323 mio. kr., hvilket er en stigning på 36 mio. kr. eller 12,5 % i forhold til 1996. Børn- og ungeområdet tegner sig for den største del af stigningen med udgifter, der i 1997 var 18 mio. kr. større end i 1996, mens der på handicapområdet har været en udgiftsstigning på 11 mio. kr.

Tilskuddet til kommunerne indeholder bloktilskud til kommunerne og tilskud til borgerråd samt barselsdagpenge og pensioner. Det samlede tilskud til kommunerne udgjorde i 1997 1.006 mio. kr. Af stigningen på 23 mio. kr. i forhold til 1996 udgør stigningen i pensioner 14 mio. kr.

Hjemmestyrets samlede anlægsudgifter var i 1997 på 637 mio. kr., hvilket var 91 mio. kr. mere end i 1996. Der blev i 1997 genbevilget 94 mio. kr. i mindreforbrugte anlægsmidler fra 1996.

Boligbyggeriet lå i 1997 på samme niveau som i 1996, og på uddannelse, kultur og kirkeområdet var der samlet et fald i anlægsudgifterne på 7 mio. kr. fra 1996 til 1997. Dette udgiftsfald dækker dog over, at der samtidig med en aktivitetsstigning på 25 mio. kr. i forbindelse med skolerenoveringer, er sket en nedgang i udgifterne til kulturbyggeri på 20 mio. kr., idet byggeriet af kulturhuset i Nuuk blev afsluttet i begyndelsen af 1997.

De samlede anlægsudgifter på sundheds- og miljøområdet faldt fra 1996 til 1997 med 8 mio. kr., idet udgifterne i forbindelse med bl.a. byggeri af sygehuse og sygeplejestationer faldt med 5 mio. kr., og investeringerne i anlæg på miljø- og naturområdet faldt med 1,5 mio. kr. Anlægsudgifterne på socialområdet steg i 1997 med 2 mio. kr. i forhold til 1996.

Hjemmestyrets anlægsinvesteringer på erhvervsområdet var i 1997 96 mio. kr. større end i 1996. Således var udgiftene til dette område på 191 mio. kr. i 1997. Langt den overvejende del af erhvervsinvesteringerne kan henføres til opførelsen af de regionale landingsbaner, hvortil de samlede udgifter i 1997 var på 170 mio. kr., hvilket er en stigning på 82 mio. kr. i forhold til 1996.

Anlægsinvesteringerne i hjemmestyrevirksomhederne steg med 8 mio. kr. fra 1996 til 1997. Denne udgiftsstigning dækker over flere forskydninger indenfor området, men hovedårsagen til den stigende anlægsaktivitet er iværksættelsen af en renoveringsindsats på Grønlands Energiforsynings anlæg og distributionsnet.

Appendix D. Hjemmestyrets udlån (netto), 1997

Offentlige finanser

Hjemmestyrets udlån har over årene været præget af store udsving. De seneste år har der været tale om en nettoindtægt, da afdragene har været større end udlånet.

Table D.1. Hjemmestyrets nettoudlån og aktieindskud

Mio. kr. - løbende priser	Regnskab 1995	Regnskab 1996	Regnskab 1997	Bevilling 1998
Boligområdet	13	21	- 8	6
Restancer på rejeafgifter	- 2	- 2	- 1	0
Uddannelseslån	8	3	8	9
ESU-lån 1)	-50	- 59	- 33	16
Kondemneringslån	- 8	- 17	- 1	- 1
Hjemmestyrets virksomheder og selskaber, heraf:	- 33	- 288	- 26	- 33
Afdrag, Tele Greenland A/S	- 34	- 230	-	-
Afdrag KNI Detail A/S	- 122	- 99	-	-
Afdrag KNI Service A/S	- 116	-	-	-

KNI Holding A/S	246	-	-	-
KNR	-	5	-	- 1
Ekstraordinær, Great Greenland	-	13	-	-
Anlægsudlån, Nukissiorfiit	58	60	47	45
Afdrag, Nukissiorfiit	- 68	- 72	- 75	- 76
Anlægsudlån, Amutsiviit	4	2	3	1
Afdrag, Amutsiviit	- 1	- 1	- 2	- 2
Ekstraordinær, Amutsiviit	-	34	-	-
Udlån, kommuner	- 26	- 17	- 4	- 1
Aktieindskud	92	21	25	21
Øvrige	0	- 4	-	-
I alt	- 6	- 294	- 42	16

1) ESU står for Erhvervs-Støtte-Udvalget.

Anm.: I modsætning til tabel C.1. er her medtaget de ekstraordinære udlån til Great Greenland og Amutsiviit.

Kilde: Landskassens regnskaber 1995-1997 samt Landstingstillægsbevillingslov 2 for 1998.

Hjemmestyrets udlån var i 1995 kraftigt påvirket af rekonstruktionen af KNI-selskabernes kapitalgrundlag, jf. tabel D.1. I 1996 foretog KNI Detail A/S en førtidig indfrielse af sin resterende gæld til landskassen, der udgjorde knap 99 mio. kr. Det blev i 1996 besluttet at nedlægge KNI Holding A/S. I den forbindelse blev KNI Holding A/S' gæld til landskassen erstattet med

aktier i KNI Detail A/S og KNI Service A/S, idet den opståede forskel på 188 mio. kr. blev nedskrevet over balancekontoen.

Tele Greenland A/S foretog ligeledes i 1996 en førtidig indfrielse af gæld til landskassen på 230 mio. kr. Selskabets har herefter endnu et lån i landskassen på 320 mio. kr., der henstår rente- og afdragsfrit indtil 31/12 1998.

På boligområdet var der i 1997 et netto-udlån på -8 mio. kr., som kan henføres til boligstøtteudlån. Indenfor ESU-området var afdragene i 1997 større end nyudlånene for så vidt angår de rentebærende lån.

Også kommunerne har i 1997 afdraget mere på deres gæld til landskassen, end der blev bevilget nyudlån. Nyudlånene var på 3 mio. kr., og der blev i alt afdraget 7 mio. kr.

Hjemmestyret foretog i 1997 yderligere aktieindskud i Platinova A/S og Nuna Oil A/S, begge med 10 mio. kr. Endvidere har det været nødvendigt for hjemmestyret at indskyde kapital i Atuakkiorfik A/S og Nunatta Naqiterivia A/S, med et samlet kapitalindskud på 4,5 mio. kr. I forbindelse med hjemmestyrets overtagelse af Atuakkiorfik A/S og Nunatta Naqiterivia A/S fra Mediefonden pr. 1/1 1997 var aktieindskuddet på 2 mio. kr. Efterfølgende blev der foretaget et aktieindskud på 2,5 mio. kr. i Atuakkiorfik A/S til en genoprettelse af selskabets aktiekapital.

Tabel D.2 Landskassens udlån primo 1996, 1997 og 1998

Mio. kr.	Status pr. 1.1.1996	Status pr. 1.1.1997	Status pr. 1.1.1998
Boligområdet	1.171,5	1.105,7	1.091,7
Uddannelseslån	36,6	39,4	48,4
ESU-lån	179,9	120,9	87,5
<u>Hjemmestyrets virksomheder og selskaber</u>			
KNI Detail A/S	98,7	-	-
KNI Holding A/S	1.146,3	-	-
Tele Greenland A/S	550,5	320,0	320,0
Great Greenland	4,0	17,1	-
Nukissiorfiit (Grønlands Energiforsyning)	1.009,6	997,6	969,6
Amutsiviit (Grønlands Værfter)	8,6	44,0	11,6
Hjemmestyrets virksomheder i alt	2.817,7	1.378,7	1.301,2
Aktier	1.376,7	2.365,5	2.417,8
Øvrige udlån	164,5	126,7	172,3
UDLÅN OG AKTIER I ALT	5.757,0	5.139,1	5.118,9

Anm.: Ekskl. 1,5 mio. kr. til erhvervsfond i Uummanaq
Kilde: Landskassens regnskaber

Appendix E. Finansåret 1998

Offentlige finanser

Hjemmestyrets samlede bevillinger udviste efter vedtagelsen af finansloven for 1998 et underskud på 82 mio. kr. Efter vedtagelsen af 1. tillægsbevillingslov for 1998 er det budgetterede underskud blevet forøget til 135 mio. kr. Efter tillægsbevillingslov 2 for 1998 er underskuddet steget til 173 mio. kr. Dette underskud skal ses i lyset af overskuddet på regnskabet for 1997 på 89 mio. kr., som var en forbedring på 241 mio. kr. i forhold til finanslovens budgetterede underskud på 152 mio. kr.

Hjemmestyrets budgetterede indtægter er efter vedtagelsen af 2. tillægsbevillingslov for 1998 samlet set 189 mio. kr. højere end indtægterne i 1997 svarende til en stigning på 4,6 %. En meget stor del af denne indtægtsstigning (omkring 69 mio. kr.) skal dog henføres til en budgetteknisk omlægning på boligområdet, hvor indtægter tidligere har været opført som negative driftsudgifter.

Indkomstskatterne er i 1998 budgetteret knap 6 mio. kr. højere end i 1997. Samtidig forventes provenuet fra indførselsafgifterne i 1998 at blive på 466 mio. kr., hvilket er et fald på 3 mio. kr. i forhold til 1997.

Statens prisfremskrivning af bloktilskuddet til Grønland har ført til, at bloktilskuddet i 1998 er 63 mio. kr. højere end i 1997. Endvidere har Grønland i 1998 fået udbetalt knap 34 mio. kr. som sin andel af Nationalbankens overskud fra 1997, hvilket er omkring 1 mio. kr. mindre end i 1997.

Hjemmestyrets indtægter fra forrentning af den investerede kapital forventes i 1998 at blive 79 mio. kr. højere end i 1997. Dette skyldes dog primært den ovenfor nævnte omlægning af indtægter på boligområdet.

Posten "andre indtægter" forventes i 1998 at blive 51 mio. kr. højere end i 1997. Den væsentligste årsag hertil er indtægtsføring af salg af helikoptere til Grønlandsfly. Samtidig er der budgetteret med 14 mio. kr. mere i betaling fra staten og kommunerne til anlæggelse af landingsbaner i Qaanaaq og Sisimiut.

Hjemmestyrets samlede udgifter forventes i 1998 at udgøre 4.498 mio. kr., hvilket er en stigning på 11 % i forhold til 1997.

Hjemmestyrets driftsudgifter er i 1998 budgetteret til 3.784 mio. kr., hvilket er 9,6 % højere end i 1997. Administrationsudgifterne er i 1998 budgetteret 42 mio. kr. højere end i 1997, og tilskuddet til kommuner er i 1998 budgetteret 48 mio. kr. højere end i 1997. Udgifterne til sundhedsområdet er i 1998 budgetteret 47 mio. kr. højere end i 1997.

Tilskuddet til hjemmestyrevirksomheder er i 1998 budgetteret 27 mio. kr. højere end i 1997. Dette skyldes primært, at Royal Greenland A/S i 1998 skal have et tilskud på 61 mio. kr. i forbindelse med en aftale med hjemmestyret om en kapacitetstilpasning af selskabets fabrikker. Royal Greenland A/S' tilskud i 1998 er dermed 38 mio. kr. højere, end det tilskud selskabet modtog i 1997 til beskæftigelsesfremmende projekter.

Hjemmestyrets anlægsudgifter er i 1998 budgetteret til netto 698 mio. kr. Heri er indregnet negative budgetreguleringer i størrelsesordenen 121 mio. kr.

I forbindelse med vedtagelse af landstingstillægsbevillingslov 1 1998 blev det besluttet at iværksætte en revision af hjemmestyrets anlægsplan. Den oprindelige fireårige anlægsplan for årene 1998-2001 forlænges, således at de samme projekter i stedet gennemføres over fem år i perioden 1998-2002. Baggrunden for beslutningen om at iværksætte en anlægsrevision er mindreforbrug på anlæg på ca. 180 mio. kr. i 1997. Da hovedparten heraf skyldes byggetaktsforskydninger, er der i 1998 blevet genbevilget 162 mio. kr. For at skabe plads til disse forsinkede aktiviteter i 1998 rykkes en del af 1998-anlægsplanen til 1999-2002. Desuden skabes der plads i anlægsrammen til en række påtrængende renoveringer af skoler, boliger og el, vand og varmforsyning i årene 1999-2003. Anlægsrevisionen blev udmøntet i forbindelse med tillægsbevillingslov 2 for 1998.

Appendix F. Finansloven for 1999

Offentlige finanser

Finansloven for 1999 udviser ligevægt på DAU-saldoen. Også i budgetoverslagsårene er der stort set balance, idet der i 2000 er et mindre underskud på 1,3 mio. kr. og i 2001 og 2002 udviser DAU-saldoen et nul resultat.

Tabel F.1. Landskassens indtægter og udgifter 1999 - 2002

Mio. kr.	FL 1999	BO 2000	BO 2001	BO 2002
Indtægter	4.423	4.396	4.394	4.390
Driftsudgifter	3.853	3.836	3.834	3.840

Anlægsudgifter	627	592	581	570
Øvrige udlån, netto	- 57	-31	- 21	- 20
DAU-resultat	0	- 1	0	0

De samlede indtægter er i 1999 budgetteret til 4.423 mio. kr., hvilket er en stigning på 98 mio. kr. svarende til 2,3 % i forhold til budgettet for 1998. Denne indtægtsstigning dækker over flere bevægelser, hvor den største stigning på en enkeltpost er pris- og lønfremskrivningen af statens bloktilskud samt regulering af bloktilskuddet i forbindelse med overtagelse af administrationen på råstofområdet, hvilket beløber sig til i alt 79 mio. kr.

Forrentning af investeret kapital budgetteres til en indtægtsstigning på 26 mio. kr. Dette skyldes dels, at Tele Greenland A/S påbegynder rentebetaling på et lån, der har henstået rente- og afdragsfrit til udgangen af 1998, og dels at der i 1999 budgetteres med udbyttebetaling fra hjemmestyrets virksomheder. Udbyttebetaling og selskabsskat fra hjemmestyrets virksomheder forventes sammenlagt at indbringe landskassen omkring 27 mio. kr. Ud over selskabsskatten fra hjemmestyrets virksomheder budgetteres der i 1999 med uændrede indkomstskatter i forhold til 1998.

Provenuet fra afgifter forventes derimod at stige med omkring 44 mio. kr. i alt i forhold til 1998, fordelt med godt 24 mio. kr. på indførselsafgifter og knap 20 mio. kr. på andre afgifter. Denne indtægtsstigning skyldes alene, at det på Landstingets efterårssamling blev besluttet at gennemføre en række afgiftsforhøjelser. Således er Kangerlussuaqs status som toldfrit område ophævet, og der er sket en forhøjelse af automatspilsafgifterne. Vedrørende indførselsafgifterne er der endvidere sket en forhøjelse af afgifterne på tobak, biler og snescootere.

Posten andre indtægter viser i 1999 en nedgang i de budgetterede indtægter på 63 mio. kr. i forhold til 1998. Dette skyldes hovedsageligt et fald i éngangsindtægter, såsom statslig og kommunal betaling til landingsbaner og salg af aktiver.

De budgetterede driftsudgifter stiger fra 1998 til 1999 med 69 mio. kr. svarende til 1,8%, hvilket betyder at de samlede driftsudgifter i 1999 er på 3.853 mio. kr. Den største udgiftsstigning sker på uddannelse, kultur og kirke, hvor driftsudgifterne stiger med 59 mio. kr. i forhold til 1998. Denne stigning skyldes dels en omlægning fra det kommunale bloktilskud, hvor udgifterne til vidtgående specialundervisning er overført til hjemmestyret og dels at tilskud fra Grønlands andel af overskuddet i Dansk Tipstjeneste nu udbetales via landskassen.

Tilskud til kommunerne stiger fra 1998 til 1999 med 34 mio. kr. Desuden er der sket den ovenfor nævnte omlægning vedrørende vidtgående specialundervisning, hvor bloktilskuddet til skolevæsenet blev beskåret med 35 mio. kr., således at der reelt er sket en stigning på 69 mio. kr.

Anlægsudgifterne er i 1999 budgetteret til 628 mio. kr., hvilket er 70 mio. kr. mindre end i 1998. Udgifterne til landingsbanebyggerierne falder med 143 mio. kr. til omkring 100 mio. kr. i 1999. Samtidig er der blevet afsat en pulje til renoveringsformål, som i 1999 er på 65 mio. kr. I budgetoverslagsårene er renoveringspuljen hvert af årene på niveauet 81-85 mio. kr.

Nettoudlån budgetteres i 1999 til at give et provenu på 57 mio. kr., hvilket er en stigning på 52 mio. kr. i forhold til året før. Denne stigning skyldes, at Tele Greenland A/S i 1999 påbegynder afdrag af et lån til landskassen med 60 mio. kr.

Appendix G. Hjemmestyrets og de hjemmestyreejede selskabers nettogæld

Offentlige finanser

Ved udgangen af 1997 havde hjemmestyret og de hjemmestyreejede selskaber under ét en samlet nettogæld på 2.498 mio. kr. Det svarer til omkring 44.000 kr. pr. indbygger i Grønland, jf. tabel G.1

Isoleret set har landskassen ikke længere nogen nettogæld. Landskassens likviditetsbeholdning var, som vist i tabel A.2., ved årsskiftet 1997/98 på godt 1,3 mia. kr. Heri er dog inkluderet bloktilskuddet fra den danske stat for januar 1998, som er forudbetalt, på i alt 225 mio. kr. Landskassens gæld var på samme tid på ca. 0,9 mia. kr.

I modsætning til hvad der er tilfældet for landskassen, så er gælden for en del af de grønlandske aktieselskaber steget i de seneste år, hvilket kan ses ud af tabel G.1, hvor nettogælden er opstillet. Samlet steg nettogælden med 684 mio. kr. fra ultimo 1993 til ultimo 1997. Selskabernes samlede nettogæld steg med over 1,7 mia. kr., og landskassens nettogæld faldt med godt 1 mia. kr. til et nettotilgodehavende på 266 mio. kr. opgjort på denne måde. Der er i beregningen medtaget langfristet gæld. Der er ikke medtaget gæld til leverandører, periodiseringsposter m.v., ligesom aktivposter - bortset fra likvide midler - ikke er medtaget. I opgørelsen af landskassens nettogæld er dog korrigeret for visse større periodiseringsposter, herunder forudbetalinger.

Tabel G.1 Nettogælden i Landskassen og de 5 største selskaber, ultimo året

Mio. kr.	1993	1994	1995	1996	1997
Royal Greenland	982	1.012	1.546	1.883	2.069
KNI Pilersuisoq (Service)	- 54	34	4	147	57
KNI Pisiffik (Detail)	21	40	45	135	142
Royal Arctic Line	96	437	531	473	469
Tele Greenland	* *	- 76	- 112	56	27
Selskaber i alt	1.045	1.447	2.014	2.694	2.764
Landskassen 1)	769	630	279	- 311	- 266
Selskaber og landskassen	1.814	2.077	2.293	2.383	2.498

Kilder: Selskabernes regnskaber samt oplysninger fra Royal Greenland A/S og Grønlands Hjemmestyre, Økonomidirektoratet.

Anm.: I tabellen er opgjort de største hjemmestyreejede selskabers og hjemmestyrets konsoliderede nettogæld. Der er medtaget hele restgælden på den (oprindelig) langfristet gæld dvs. inkl. den del af gælden, som forfalder på kort sigt; men der er ikke medtaget gæld til leverandører, periodiseringsposter m.v. Aktivposter - bortset fra likvide midler - er ikke medtaget.

1) Opgørelsen af landskassens nettogæld er korrigeret for visse større periodiseringsposter, herunder forudbetaling.

Appendix H. Kommunernes økonomi

Offentlige finanser

De atten grønlandske kommuner forestår driften af bl.a. socialvæsenet, folkeskolen, kulturopgaver, vedligeholdelse af vejanlæg, affaldsbortskaffelse og renovation. Pr. 1. januar 1998 er offentlig byggemodning i byerne desuden overdraget fra hjemmestyret til kommunerne.

De grønlandske Kommuners Landsforening (KANUKOKA) og hjemmestyret indgik i 1996 en aftale om budgetsamarbejde. Aftalen har som hovedformål at samordne den økonomiske udvikling i den kommunale sektor med landsstyrets økonomiske politik, herunder koordinering af investeringsplanlægningen. Budgetsamarbejdet baseres på budgetneutralitet. Dette betyder, at hvis opgavefordelingen ændres, bliver de økonomiske ressourcer, der hidtil har været anvendt til løsning af opgaven, overført til den modtagende part.

For så vidt angår investeringer er kommunerne og hjemmestyret fælles om at finansiere en række projekter. På det sociale område finansierer hjemmestyret og kommunerne således hver 50 %, mens opførelsen af servicehuse i bygderne finansieres med 85 % fra hjemmestyret og 15 % fra kommunerne.

Boligbyggeri finansieres som hovedregel med 60 % fra hjemmestyret og 40 % fra den pågældende kommune. For at forbedre planlægningen af boligbyggeriet, og som et led i budgetsamarbejdsaftalen, er kommunerne og hjemmestyret i 1997 blevet enige om, at der fremover skal udarbejdes finansieringskontrakter i forbindelse med boligbyggeri. Kontrakterne skal dels sikre en mere stabil bevillingssituation, dels giver de mulighed for en vis fleksibilitet med hensyn til finansieringsandelene.

Kommunernes regnskab og budget

Kommunernes økonomi synes generelt at have stabiliseret sig, og kommunerne har samlet set i hvert af årene 1994 til 1997 haft overskud, jf. tabel H.1. Således er det samlede overskud i årene 1994 til 1997 på i alt 290,8 mio. kr. Kommunernes samlede overskud blev i 1997 på 139,6 mio. kr., hvilket var 108,3 mio. kr. højere end budgetteret. Dette skyldes en indtægtsfremgang på 147,1 mio. kr. i forhold til det budgetterede. Kommunerne har i 1996 nedbragt deres gæld til landskassen med netto 17 mio. kr., og i 1997 er gælden samlet set nedbragt med 4 mio. kr.

Kommunernes samlede driftsudgifter er i perioden fra 1994 til 1997 steget med 175,4 mio. kr. De største stigninger er sket indenfor områderne bolig (21,5 mio. kr.), social (75,0 mio. kr.) og skole og kultur (48,9 mio. kr.), mens udgifterne til administration er steget med 14,4 mio. kr. Såvel social- som skole- og kulturområdet er påvirket af den demografiske forskydning, der finder sted i Grønland. Andelen af børn og unge (0 - 14 år) samt ældre (over 60 år) har således været jævnt stigende i de senere år.

Tabel H.1 Kommunernes udgifter og indtægter i perioden 1994-1998

Løbende priser (mio. kr.)	Regnskab 1994	Regnskab 1995	Regnskab 1996	Regnskab 1997	Budget 1997	Budget 1998
A. <u>Driftsudgifter</u>						
Administration	361,0	337,3	347,2	375,4	364,2	382
Teknik	99,5	93,1	107,3	115,3	115,5	122
Bolig	2,1	17,8	21,7	23,6	19,6	22
Social	544,3	561,5	593,4	619,3	618,9	629
Skole og kultur	450,7	456,5	474,5	499,6	504,7	528
Forsyning	28,5	33,6	27,8	28,3	32,5	27
A. DRIFTSUDGIFTER I ALT	1.486,1	1.499,7	1.571,8	1.661,5	1.655,5	1.710
B. ANLÆGSUDGIFTER	93,4	108,7	162,6	140,0	169,8	211
UDGIFTER I ALT (A + B)	1.579,5	1.608,4	1.734,5	1.801,5	1.825,3	1.921
C. <u>Indtægter</u>						

Personskat	894,0	938,9	984,4	1.090,6	976,7	1.015
Selskabsskat	23,3	8,7	35,1	51,6	28,4	43
Tilskud og udligning	736,1	714,2	729,9	787,4	784,8	775
Renter m.m.	- 3,8	4,6	8,2	11,5	4,2	4
C. INDTÆGTER I ALT	1.649,6	1.666,03	1.757,6	1.941,1	1.794,0	1.837
OVERSKUD (C - (A + B))	70,1	57,9	23,2	139,6	31,3	- 84

Kilde: KANUKOKA.

Kommunernes samlede indtægter er fra 1994 til 1997 steget med 291,5 mio. kr. Langt den største del af stigningen kan henføres til personskatterne, der i den betragtede periode er steget med 196,6 mio. kr. Dette svarer til en gennemsnitlig stigning i provenuet fra personskatter på 6,9%.

Kommunernes budgetter for 1998 udviser et samlet underskud på 84 mio. kr. Årsagen til, at der i 1998 er underskud (hvor der var overskud i 1997-regnskabet), er primært øgede udgifter til social- og skole- og kulturområdet samt anlægsområdet. De samlede driftsudgifter forventes i alt at stige med 48,5 mio. kr. fra 1997 til 1998, mens anlægsudgifterne forventes at stige med 71 mio. kr.

Kommunernes samlede indtægter forventes i 1998 at ligge 104 mio. kr. under 1997-niveauet. Den budgetterede indtægtsnedgang skyldes hovedsageligt en forventning om faldende indtægter fra person- og selskabsskat, men der i øvrigt er tale om indtægtsnedgang i forhold til regnskabet for 1997 for alle indtægtskategorierne bortset fra "tilskud og udligning".

Kommunernes skatteindtægter

Udviklingen i kommunernes skatteindtægter afhænger dels af konjunkturudviklingen, dels af udviklingen i de kommunale skatteprocenter. Som det fremgår af tabel H.2 har den gennemsnitlige kommunale skatteprocent været stigende i årene 1991 til 1996. Fra 1996 til 1997 faldt den gennemsnitlige kommunale skatteprocent med 0,05 procentpoint. Faldet skyldes alene, at Qeqertarsuaq kommune, for andet år i træk, nedsatte sin skatteprocent med 1 procentpoint. Omvendt er der fra 1997 til 1998 en stigning i den gennemsnitlige kommunale skatteprocent på 0,11 procentpoint, som skyldes, at Qeqertarsuaq kommune igen har hævet skatteprocenten med 1 procentpoint samtidig med, at Qaqortoq kommune ligeledes har hævet skatteprocenten med 1 procentpoint. Igennem hele den betragtede periode, 1991 til 1998, er det kun Aasiaat, Ivittut og Qasigiannuit kommuner, der har fastholdt en uændret skatteprocent.

Tabel H.2 De gennemsnitlige kommunale skatteprocenter

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Skatteprocent	24,94	25,39	25,78	26,22	26,39	26,61	26,56	26,67

Kilde: KANUKOKA.

Efter den nugældende skattelovgivning må kommunerne maksimalt ansætte den kommunale skatteprocent til 30 %. Udover den kommunale skat er der en fælleskommunal skat på 4 % og en landsskat på 11 %. Dette betyder, at den samlede skatteudskrivning varierer fra 35 % i Ivittut kommune til 44 % i Narsaq og

Qasigianguit kommuner. Der er i Grønland et personfradrag i forbindelse med fastsættelsen af indkomstskatten på 40.000 kr. for enlige og 80.000 kr. for par.

De grønlandske kommuner foretager en **mellemkommunal skatteudligning**, der indeholder følgende elementer:

Udligning af personskatter: Der foretages en udligning mellem de kommuner, der har et skatteprovenu, der pr. indbygger er over 120 % af landsgennemsnittet, og de kommuner, der har et skatteprovenu på under 90 % af landsgennemsnittet.

Udligning af selskabsskatter: En del af det samlede provenue fra selskabsskatten, der udgør 35 %, tilfalder kommunerne. Andelen, der tilfalder kommunerne, beregnes bl.a. med baggrund i et gennemsnit af de kommunale skatteprocenter vægtet med indbyggertallet i de enkelte kommuner. Af det beløb kommunerne modtager, tilfalder 10 % den enkelte kommune (hjemkommunen), mens de resterende 90 % udlignes mellem kommunerne efter indbyggertal.

Udligning af fælleskommunal skat: Den fælleskommunale skat fordeles på grundlag af kommunernes skatteindtægter i de foregående år og i forhold til den enkelte kommunes provenuetab som følge af det forhøjede personfradrag i 1987.

Bloktilskud til kommunerne

Hjemmestyrets bloktilskud gives som bidrag til finansieringen af de opgaver, der er udlagt til kommunerne i henhold til byrde- og opgavefordelingen mellem hjemmestyret og kommunerne. Byrde- og opgavefordelingen fastsættes ved årlige forhandlinger. Grundlaget for de seneste års forhandlinger har især været en betænkning, der i 1994 blev udarbejdet af Kommunalreform-kommissionen.

Bloktilskuddet udgjorde i 1997 630 mio. kr., mens det i 1998 er fastsat til 650 mio. kr. I forslag til finanslov for 1999 er bloktilskuddet til kommunerne på 637 mio. kr. Den væsentligste ændring for bloktilskuddet for 1999 i forhold til tidligere år er, at varetagelsen af vidtgående specialundervisning i folkeskolen er overgået fra kommunerne til hjemmestyret, hvorfor bloktilskuddet til skolevæsen er blevet reduceret med 35 mio. kr. (i 1998 priser). Bloktilskuddet er ikke øremærket til bestemte formål, men tilskuddet fordeles efter en særlig nøgle for hvert område, bl.a. antal børn i skolealderen.

Udover selve bloktilskuddet ydes refusion på ca. 90 % til de af kommunerne afholdte udgifter til barseldagpenge samt førtidspensionens og alderspensionens grundbeløb (personlige tillæg til pensionister er en ren kommunal udgift). Boligsikring refunderes med 40 %.

Tabel H.3 Udviklingen i fremskrivningsprocenten for bloktilskuddet til kommunerne

	1992-1993	1993-1994	1994-1995	1995-1996	1996-1997	1997-1998	1998-1999
Procent	2,1	2,0	0,5	1,0	2,0	1,5	1,4

Kilde: KANUKOKA.

Bloktilskuddet til kommunerne blev i 1995 og 1996 fremskrevet med samme procentsats som hjemmestyrets eget budget. Herudover blev der afsat en "særlig fordelingspulje", der blev beregnet som forskellen mellem fremskrivningen af statens bloktilskud til hjemmestyret og fremskrivningen af hjemmestyrets eget budget. Den særlige fordelingspulje udgjorde 9,8 mio. kr. i 1995 og 15,3 mio. kr. i 1996. Puljen blev i såvel 1995 som 1996 fordelt til samtlige kommuner efter forhandling mellem hjemmestyret og KANUKOKA.

Med virkning fra finansloven for 1997 blev fremskrivningsprocenten for bloktilskuddet til kommunerne fastsat efter forhandling med KANUKOKA. I 1997 var fremskrivningsprocenten således fastsat til 2,0 %, jf. tabel H.3. Til sammenligning kan nævnes, at hjemmestyrets egne budgetter i 1997 alene blev fremskrevet med 1,0 %.

Fremskrivningsprocenten for bloktilskuddet til kommunerne var i 1998 fastsat til 1,5 %, svarende til fremskrivningsprocenten for hjemmestyrets egne budgetter. For så vidt angår forslag til finanslov for 1999 er fremskrivningsprocenten for bloktilskud til kommunerne på 1,4%.

Kommunernes finansielle status

Generelt er kommunernes økonomiske situation forbedret betydeligt siden 1993, jf. tabel H.4. Kommunernes likvide aktiver er langt mere end fordoblet og samtidig er såvel deres kortfristede som langfristede gæld set over hele perioden faldet.

Tabel H.4 Kommunernes finansielle status i perioden 1993-1996

Mio. kr.	1993	1994	1995	1996	1997
Likvide aktiver	138,6	176,1	261,5	285,0	386,2
Kortfristede tilgodehavender	267,6	261,7	315,7	319,0	305,9
Langfristede tilgodehavender	22,9	17,7	17,3	13,5	12,0
Skattetilgodehavender	254,5	237,9	192,7	190,9	266,2
Kortfristet gæld	110,1	91,9	82,4	88,8	100,4
Langfristet gæld	182,2	174,4	184,5	169,1	162,2

Kilde: KANUKOKA.

Kommunernes budgetter for 1999

Ved udgangen af november 1998 har alle kommunerne vedtaget deres budget for 1999. Hjemmestyret har endnu ikke fået budgetterne i hænde, men det er dog muligt at oplyse, at kun en enkelt kommune har hævet skatteprocenten for 1999, alle andre kommuner har fastholdt en uændret skatteprocent.

Samtidig ser det ud til, at kommunerne samlet set fortsat har forbedret deres likviditet i de seneste år.

I. Den danske stats udgifter til Grønland

Statens samlede udgifter udgjorde i 1998-kroner 3,3 mia. kr. Den største post blandt statens udgifter er det generelle tilskud til Grønlands Hjemmestyre (bloktilskuddet), der i 1998 udgjorde knap 80 pct. af statens samlede udgifter. Fordelingen af de øvrige udgifter fremgår af tabel I.1.

Bloktilskuddet for perioden 1999-2001 er fastsat ved lov af 23. juni 1998, som er de bevilgende myndigheders godkendelse af aftalen af 12. maj 1998 mellem regeringen og landsstyret om bl.a. det fremtidige bloktilskud.

Bloktilskuddet er for 1999 fastsat til ca. 2,65 mia. kr. og videreføres i 2000 og 2001 med en regulering, der svarer til den gennemsnitlige pris- og lønregulering på statens driftsbudget for det pågældende år.

Tabel I. 1 Statens udgifter vedrørende Grønland

Mio. kr.	1996	1997	1998
A. Generelt tilskud til Grønlands Hjemmestyre	2.441,0	2.512,0	2.574,7
B. Driftsudgifter og øvrige tilskud i alt	614,1	632,5	642,3

Heraf:			
Fiskeriinspektion mv. under Forsvarsministeriet	323,8	344,4	353,3
Politi, retsvæsen og kriminalforsorg	126,7	126,0	135,2
Energi-, miljø- og råstofaktiviteter	66,5	65,2	67,1
Statens Luftfartsvæsen og Meteorologisk institut	38,6	37,3	46,0
Dansk Polarcenter, arktisk forskning og forskningsrådene	41,7	40,6	21,6
Øvrige	16,9	19,1	19,0
C. Anlægsudgifter i alt	3,6	16,6	35,9
D. Samlede udgifter (A+B+C)	3.058,7	3.161,1	3.252,9

Kilder: Statens regnskaber for 1996 og 1997 og finanslovsbevilling for 1998.

1. Den økonomiske politik er nærmere beskrevet i kapitel 1, afsnit 1.8.
2. I såvel det grønlandske som det danske tal for 1998 er inkluderet boliger på kollegier og plejehjem samt tomme boliger.
3. I opgørelsen af boligernes fordeling på boligtyper er 10 pct. af boligerne kategoriseret som "andre boligtyper", jf. tabel 2.3.6 i kapitel 2.
4. Beregningerne bygger på en række forudsætninger, som der er gjort nærmere rede for i kapitel 2 i denne redegørelse. Beregningerne tager bl.a. hensyn til, at der i nogle kommuner findes et boligoverskud og hermed uudnyttede boliger.
5. Sammenligningen af antal indbyggere pr. bolig er foretaget for at vise realismen i beregningerne. Det skal imidlertid understreges, at det ikke nødvendigvis skal tilstræbes, at den grønlandske boligforsyning pr. indbygger er den samme som i Danmark. Bl.a. forskelle imellem de relative priser på boliger og andre varer i hhv. Grønland og Danmark gør, at efterspørgslen efter boliger ikke vil være den samme selv ved samme gennemsnitlige indkomstniveau.
6. Grønlands Hjemmestyre, Økonomidirektoratet.
7. I udvalgets beretning fra 1997 er foretaget en detaljeret gennemgang af de hjemmestyreejede virksomheder.
8. Grønlands Hjemmestyre, Landsstyreområdet for Turisme, Handel og Kommunikation: *Redegørelse om trafikstrukturen*, 1998.
9. Inkl. boliger i alderdomshjem og kollegier var der 1. januar 1998 21.392 boliger. Med mindre andet eksplicit er anført, er det boligbestanden ekskl. boliger i alderdomshjem og kollegier, der er det anvendte boligbegreb i dette kapitel.
10. Bl.a. foreslået i "Betænkning fra Grønlandsudvalget af 1960", der udkom i 1964.
11. Samlet fertilitet er udtryk for det antal børn, som 1.000 kvinder vil føde i løbet af det fertile aldersinterval 15 - 49 år, forudsat at ingen af disse kvinder dør, før de fylder 50, og at fertiliteten holder sig på det konstaterede fertilitetsniveau som målt ved de aldersbetingede fertilitetskvotienter i den betragtede periode, fx det aktuelle kalenderår. I 1996 var den samlede fertilitet til sammenligning i Danmark på 1.747. Skal en befolkning netop reproducere sig selv, skal den samlede fertilitet være lidt over 2.000, hvis der som normalt fødes lidt flere drenge end piger.
12. Hjemmestyrets bekendtgørelse nr. 56 af 29. december 1994 om legeberegninger i Hjemmestyrets og kommunernes udlejningsboliger.
13. I Danmark refunderes maksimalt 75 pct. af forskellen mellem boligudgiften og grænsebeløbet (den andel, man selv skal betale af boligudgiften, kaldet grænsebeløbet). Den maksimale boligstøtte i Danmark udgør årligt 28.116 kr. for husstande uden børn og 35.145 kr. årligt for husstande med fire eller flere børn.
14. Der gives kun boligbørnetilskud for børn under 18 år, ligesom der maksimalt kan medregnes 6 børn ved udregningen af boligbørnetilskuddet.

15. Grønlands Statistik. *Undersøgelser fra Grønlands Statistik*. Nationalregnskab 1994:2.

16. Rent teknisk kan der sættes spørgsmålstegn ved at beregne fordelene af ingen lejeværdi ved værdien af rentefradragsretten, idet egenfinansiering betyder, at denne fordel undervurderes. For enfamiliehuse er der regnet med 10 pct. egenfinansiering. Dette medfører en tilsvarende undervurdering af subsidieringen af enfamiliehuse som her opgjort. For selvbyggerhuse er værdien af subsidieringen knyttet til ingen lejeværdi større, da der ikke er renteudgifter knyttet til materialeomkostninger, der jo finansieres 100 pct. dels af selvbyggeren og dels af Hjemmestyret.

17. Befolkningen på 20 år og derover var primo 1988 36.608, primo 1998 36.918 og forventes primo 2008 at være 37.233. Denne befolkningsgruppe steg altså med 0,8 pct. fra primo 1988 til primo 1998, og forventes at stige med 0,9 pct. fra primo 1998 til primo 2008. Boligbehovet målt ved PB20 i byerne var primo 1988 19.268 og primo 1998 21.122 svarende til en stigning på 9,6 pct.

18. Dette skal sammenlignes med, at den gennemsnitlige boligstørrelse primo 1998 var på 65 m² ekskl. køkken, toilet, entre og lignende. Forskellen til de 80 m² er derfor udtryk for dels et skønnet areal til disse faciliteter og dels udtryk for, at nye boliger er større end gennemsnitsboligen.

19. Såfremt opførelsesudgifterne overstiger 13.500 kr. pr. m², og/eller boligstørrelsen er over 105 m², bliver subsidieprocenten lavere end 33 pct., nemlig 14 pct., idet det offentlige finansieringsdel er fastlåst af disse to grænser, se afsnit 2.6.3.

20. Hertil kommer et evt. mindre beløb fra højindkomstgrupper i bygder.

21. En nærmere beskrivelse af skønnet for erhvervsstrukturen på det grønlandske arbejdsmarked findes i udvalgets beretning fra oktober 1996 (s. 27 ff).

22. Grønlands Baseselskab A/S, Grønlands Arbejdsgiverforening og Sulisa A/S: Den grønlandske fiskeflåde - status ved årsskiftet 1996/1997, Nuuk, juni 1997

23. Rådgivningen for fiskeriet i Nordatlanten, inklusive de grønlandske farvande, kommer fra bl.a. det videnskabelige råd under NAFO (Northwest Atlantic Fisheries Organization). Rådet består af forskere fra medlemslandene herunder Grønlands Naturinstitut. Anbefalingen udmøntes i en såkaldt TAC (Total Allowable Catch). Rådet rådgiver for bestande ud for Vestgrønland.

24. ICES: International Council for the Exploration of the Sea. Internationalt havundersøgelseråd med ansvar for bestandsvurderinger og fangstrådgivning bl.a. ud for Østgrønland.

25. Grønlands Statistiks nationalregnskab, Statistisk Årbog 1998.

26. Bytteforholdet i udenrigshandelen er defineret som forholdet mellem (indeksene for) eksportpriserne og importpriserne. Ved et bytteforholdstab er der således tale om, at priserne på de varer, som et land eksporterer til omverdenen, ikke stiger så meget som priserne på de importerede varer. Indbyggerne lider herved et indkomsttab. Et realistisk skøn for udviklingen fra 1996 til 1997 er, at priserne på den samlede rejeeksport i gennemsnit faldt med 7 pct. fra 1996 til 1997, mens importpriserne steg med 2 pct. Bytteforholdstabet (i forbindelse med eksporten af rejer) var således skønsmæssigt på ca. 9 pct. Der skal med andre ord eksporteres ca. 9 pct. mere rejer til at betale for den samme import, som rejeeksporten finansierede året før. Grønlands indtægter fra rejeeksporten udgør ca. 16 pct. af den disponible bruttonationalindkomst (BNP plus nettooverførsler fra udlandet, inkl. bloktilskud). Tabet på 9 pct., som følge af prisudviklingen i udenrigshandelen, udgør således knap 1½ pct. af den samlede indkomst. Bestemmelsen af bytteforholdet er forbundet med en vis usikkerhed som følge af, at der ved eksporten benyttes interne afregningspriser mellem grønlandsk ejede selskaber i Grønland og Danmark.

27. Oplysninger om danske realkreditlån indhentet fra Realkreditrådet.

28. Baseret på Grønlands Statistik, Statistisk Årbog samt virksomhedernes beretninger for 1997.